

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
İLE MÜCADELEDE
BİR UYUMSUZLUK
DENEYİMİ
“KARABURUN
YARIMADASI
RÜZGÂR ENERJİ
SANTRALLERİ”

Raportör: Cem Altıparmak

TEMMUZ 2021

Haklar ve Araştırmalar Derneđi

İklim Değişikliği ile M¼cadelede Bir Uyumsuzluk Deneyimi

"Karaburun Yarımadası R¼zg¼r Enerji Santralleri"

Yayına Hazırlayan: Cem Altıparmak

Yayınlayan: Haklar ve Araştırmalar Derneđi

Tasarım Konsept ve Uygulama: İbrahim Özvarış

Yayın Tarihi: Temmuz 2021

Yayın No: 3

İklim Değişikliği ile M¼cadelede Bir Uyumsuzluk Deneyimi

"Karaburun Yarımadası R¼zg¼r Enerji Santralleri"

e-ISBN: 978-605-74597-2-5

©HAD

Adres: Meltem mahallesi, 6.cadde 21.sokak Yuva Apartmanı,
Kat 3, Daire 11 Muratpařa / Antalya

0242 238 00 38

haklarvearastirmalar@gmail.com

haklarvearastirmalar.org

Bu raporun ortaya çıkmasında emeği olan; Karaburun Yarımadası'nın nadir ekosistemini, biyoçeşitliliğini, doğal ve k¼lt¼rel değerlerini koruma m¼cadelesi veren t¼m Karaburunlulara, Karaburun Kent Konseyi'ne ve zamansız kaybettiğimiz, Karaburun Kent Konseyi Başkanı **İpar Buđra**'ya sonsuz teřekk¼rler.

İÇİNDEKİLER

01

10
GİRİŞ

10
İKLİM KRİZİNDE
NEREDEDEYİZ?

12
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE
UYUM VE TÜRKİYE

02

14
BİR

UYUMSUZLUK
PRATIĞI OLARAK
YENİLENEBİLİR
ENERJİ
UYGULAMALARI

03

40

KARABURUN
YARIMADASI
DAVA
SÜREÇLERİ

04

54
SONUÇ VE
ÖNERİLER

05

72
KAYNAKÇA

ÖZET

Türkiye'nin iklim krizi ile mücadeleye yönelik politikaları, krizin çözümüne değil sonuçlarına odaklı politikalarıdır. Bu yüzden, yenilenebilir enerji üretimi olarak kabul edilen yöntemler bütüncül bir iklim mücadelesi perspektifi üzerinden değil, sermaye için yeni teşvik ve kredilerle güçlendirilmiş yeni bir "kalkınma" ve "ekonomik büyüme" imkânı üzerinden tartışılmaktadır.

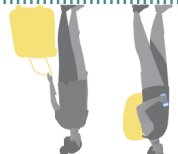
Yenilenebilir enerji politikalarının bütüncüllükten uzak olması, proje bazlı somut uygulamalarda ciddi insan ve doğa hakkı ihlallerine, iklim krizi ile mücadeleyi değil krizi derinleştirici etkilere yol açmaktadır.

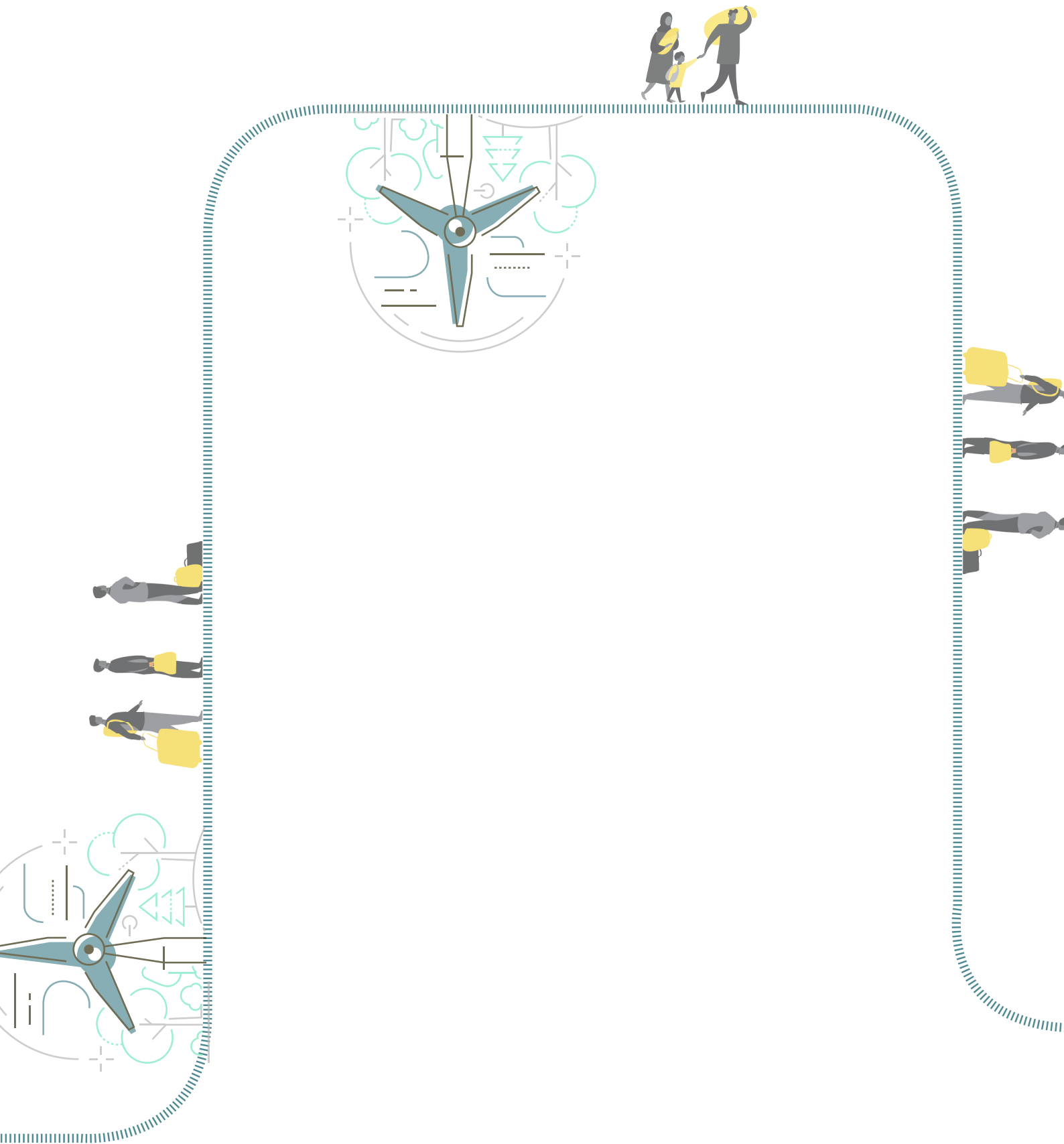
Bu rapor, somut olarak 2014-2020 yılları arasında İzmir'in Karaburun Yarımadası'nda projelendirilen rüzgar enerji santrallerini (RES), iklim değişikliği ile mücadelede

uyumsuzluk (maladaptation) örneği olarak incelemiş ve yol açtığı hak ihlallerini görünür kılmayı hedeflemiştir.

Rapor kapsamında öncelikle iklim krizinin dünü, bugünü ve Türkiye'nin iklim krizine yönelik pozisyonu kısaca değerlendirilmiştir. Daha sonra iklim krizi ile mücadelede uyumsuzluk politikalarının mağduru olarak Karaburun Yarımadası'nın özellikleri, insan ve doğa hakları ihlaline yol açan idari kararlar ve dava süreçleri ayrı başlıklarda incelenerek detaylandırılmıştır.

Bu sayede, yenilenebilir enerji projelerinde uyumsuzluğa emsal teşkil eden uygulamaların Karaburun özelinde yarattığı sonuçların bütüncül bir şekilde ortaya konulması ve yenilenebilir enerjinin doğru uygulamaları için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

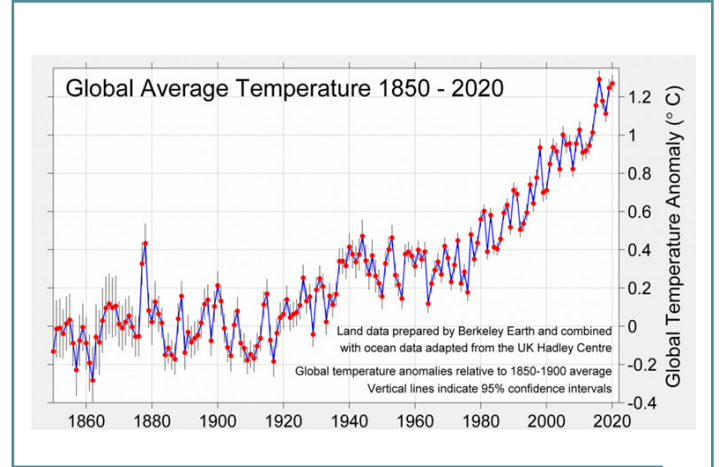
1.1. İklim Krizinde Neredeyiz?

Fosil yakıtların kullanımı, ormansızlaşma, arazi kullanımı değişiklikleri ve sanayi süreçleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimleri, sanayi devriminden beri hızla artmakta. Bu ise, doğal sera etkisini kuvvetlendirerek, şehirleşmenin de katkısı ile dünyanın yüzey sıcaklıklarının artmasına neden oluyor. Yüzey sıcaklıklarında 19. Yüzyılın sonlarında başlayan ısınma, 1980'li yıllardan sonra daha da belirginleşerek, hemen her yıl bir önceki yıla göre daha sıcak olmak üzere, küresel sıcaklık rekorları kırıyor.¹

Son olarak 2020'nin 2016'ya ait en sıcak yıl rekorunu egale etmesiyle bugüne kadar kayıtlara geçmiş en sıcak altı yıl 2015-2020 döneminde yaşanmış oldu. 2020'de karaların ortalama yüzey sıcaklığı Sanayi Devrimi öncesindeki dönemin 1,25 °C üzerine çıktı. Asya ve Avrupa tarihin en sıcak yılını yaşadı. Güney Amerika'da da önceki sıcaklık rekoru egale edildi. 2015 yılında düzenlenen Paris İklim Konferansı'nda küresel ısınmanın 2 °C ve hatta 1,5 °C ile sınırlandırılması için çaba gösterilmesi kararı çıkmıştı. Eğer Dünya bu hızla ısınmaya devam ederse 1,5 °C sınırının 2035'te, 2 °C sınırının da 2065'te aşılabacağı tahmin ediliyor.²

İklim değişikliği yalnızca sıcaklık ve yağış rejimlerini değil, küresel ekonomik ve sosyal politikaları da doğrudan etkiliyor. Bilim dünyasını, yerel ve uluslararası politikaları ve küresel dayanışmayı çapraz kesen, insan eliyle gerçekleşen ve derinleşen ciddi bir krizle karşı karşıya

kaldığımız gerçeği yadsınmayacak durumda.

Şekil 1- (Küresel sıcaklık ortalamaları 1850 -2020) ³

Soruna çözüm bulmaya yönelik uluslararası girişimler neticesinde, ilk olarak 1992 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kabul edildi. Sözleşme'nin nihai amacı, "Atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutmayı başarmak" olarak tanımlandı.

Türkiye bu sözleşmeye 2004 yılında taraf oldu. 1997 yılında, atmosferdeki sera gazı emisyonlarını azaltmak için taraf ülkelere somut yükümlülükler getiren Kyoto Protokolü imzalandı ve 2020 yılına kadar yürürlükte kaldı. Türkiye bu protokole 2009'da taraf oldu.

1 Türkeş, M., Sümer, U. M. ve Çetiner, G. 2000. 'Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri', Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları (13 Nisan 2000, İstanbul Sanayi Odası)

2 Dr. Mahir E. Ocak, <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/2020-en-sicak-yil-rekorunu-egale-etti>

3 <http://berkeleyearth.org/global-temperature-report-for-2020/>

Son olarak, 2020 sonrası iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris Anlaşması, 2015 yılında Paris’te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı’nda kabul edildi. Türkiye bu sözleşmeyi 2016 yılında imzalamasına rağmen, henüz sözleşmesinin tarafı olmaya yönelik yasal adımları atmadı.

Yukarıda özetlediğimiz iklim değişikliği ile küresel gelişmeler ulusal politikaları da etkilemekte ve iklim değişikliğinin etkileri ile mücadele ve uyum konularında, ülkeleri –isteksizce de olsa- harekete geçmeye zorlamaktadır. Bu noktada, iklim krizi ile mücadelede iki ana politika alanı öne çıkıyor:

1.Azaltım (Mitigation): İklim değişikliğine neden olan insan kaynaklı sera gazlarının kontrol altına alınması, azaltılması ve tutulmasına yönelik önlemler

2.Uyum (Adaptation): İklim olaylarının (risklerinin) etkileriyle mücadele etmek, dirençli olmak, fayda sağlamak ve etkileri yönetebilmek için stratejileri güçlendirmek, geliştirmek ve uygulamak.⁴

İklim krizinin sadece sera gazı emisyonlarının azaltılması ile önleneyeği düşüncesi artık tek başına yeterli bir argüman olmaktan hayli uzak. Geline nokta sektörlerin emisyonlarını azaltma uygulamalarına devam edilse dahi iklim değişikliğinin etkilerinin önümüzdeki yıllarda artarak devam edeceği bilimsel bir gerçeklik.

Halihazırda yaşanan ve gelecekte şiddetlenerek yaşanacak olan bu etkilerin topluma, doğaya ve ekonomiye olan maliyetlerinin katlanarak artacağını görmemek mümkün değil. İşte tam da bu noktada, azaltım politikalarının tamamlayıcısı olan uyum politikalarına olan ihtiyaç, daha yakıcı bir şekilde ortaya çıkıyor.

İklim değişikliği ve etkilerine karşılık olarak sistemin temel özelliklerini değiştirmeye ve dönüştürmeye yönelik yeni politikaların ortaya çıkmasına, doğa tabanlı çözümlerden, gıda ve su güvenliğinin sağlanmasına, sosyal ve ekonomik olarak kırılgan gruplar, kırsal topluluklar için yerel kalkınma, adalet, eşitlik, toplumsal cinsiyet ilişkileri gibi temel prensiplerin yeniden tanımlanmasına yönelik dönüşümsel uyum (transformational adaptation) politikalarının üretilmesi acil bir ihtiyaç olarak ortada duruyor.⁵

4 Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) “İklim Değişikliği 2007: Etkiler, Uyum ve Kırılganlık” başlıklı 4. Değerlendirme Raporu, <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>

5 Dr. Nuran Talu, İklim Değişikliğinin Etkileri ve Uyum, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Eğitimleri, 9 Şubat 2021

1.2. İklim Değişikliğine Uyum ve Türkiye

BMİDÇS'nin tarafı olan Türkiye'nin, iklim değişikliği ile mücadele konusunda somut ve objektif azaltım ve uyum politikaları geliştirmek konusunda yeterli adımlar attığını söyleyebilmek mümkün değil. Oysa iklim modellemeleri, yakın dönüm içinde Türkiye'de ortalama sıcaklığın yükseleceğini gösteriyor.

Küresel sıcaklık artışının 2°C'ye ulaşması halinde, Türkiye'nin de içinde yer aldığı Akdeniz Havzası'nda beklenenler, iklim değişikliğinin etkilerine karşı alınması gereken önlemlerin ne ölçüde programlı olması gerektiğini göstermektedir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Dördüncü Değerlendirme Raporu'nda, Akdeniz Havzası'nda genel sıcaklık artışının 1°-2°C'ye ulaşacağı, kuraklığın geniş bölgelerde hissedileceği ve özellikle iç kesimlerde sıcak hava dalgalarının ve aşırı sıcak günlerin sayısının artacağı ifade edilmektedir. Türkiye'de ise yıllık ortalama sıcaklığın gelecek yıllarda 2,5°-4°C artacağı, Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde 4°C'yi, iç bölgelerinde ise bu artışın 5°C'yi bulacağı tahmin edilmektedir. Gerek IPCC raporu, gerekse yürütülen bir dizi ulusal ve uluslararası bilimsel model çalışmaları, Türkiye'nin yakın gelecekte daha sıcak, daha kurak ve yağışlar açısından daha

belirsiz bir iklim yapısına sahip olacağını ortaya koymuştur.⁶

Bu ciddi gelişmelere rağmen Türkiye'nin iklim krizine yönelik politikaları bir bütünlük arz etmekten uzaktır. Stratejik bakış eksikliğinin hakim olduğu, “bekle ve gör” politikalarının yarattığı sorunlar, özellikle enerji sektöründe kendisini göstermektedir.

'Açıklanan rakamlara göre, 2018 yılında Türkiye'nin arazi kullanımı kaynaklı net salımlar hariç toplam karbon salımı, 521 milyon ton CO2 eşdeğerine ulaşmıştır. Bu değer 373 milyon tonluk bölümü ise enerji sektöründen kaynaklanmaktadır. 2018 yılında, enerji sektörü kaynaklı salımların %40,2'sine denk gelen 150 milyon ton CO2 eşdeğerindeki salım, elektrik üretiminden kaynaklanmaktadır. (TÜİK, 2020) . Bu nedenle ülkede, karbon salımlarının düşürülmesi için uygulanacak politikalarda, elektrik üretim sektörüne özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan yenilenebilir enerji yatırımlarına öncelik verilmesi, enerji kaynakları açısından yerliliği artırma hedefi ile uyumlu bir politikayken, yerli kömür kullanımının artırılması karbon salımları açısından olumsuz etki yapacak bir politika seçeneğidir'.⁷

2018 yılında Türkiye'nin arazi kullanımı kaynaklı net salımlar hariç toplam karbon salımı, **521 milyon ton CO2** eşdeğerine ulaşmıştır.

2018

2018 yılında, enerji sektörü kaynaklı salımların %40,2'sine denk gelen 150 milyon ton CO2 eşdeğerindeki salım, elektrik üretiminden kaynaklanmaktadır.

2018

6 https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf

2030

2030 yılında 929 milyon tona kadar çıkarabileceği belirtildi. Başka bir deyişle Türkiye, sera gazı emisyonlarını azaltma taahhüdü vermedi.

İklim değişikliği ile mücadelede, Türkiye'nin BM Sekreteryası'na sunulan Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı'nda, 2012 yılında 430 milyon ton olan toplam sera gazı emisyonlarının, azaltım önlemleri ile 2030 yılında 929 milyon tona kadar çıkarabileceği belirtildi. Başka bir deyişle Türkiye, sera gazı emisyonlarını azaltma taahhüdü vermedi. Bunun yerine iki katından fazla artırabileceğini söyledi. Türkiye bunu yaparken, eğer hiç önlem alınmazsa emisyonlarının 2030'da 1 milyar 175 tona çıkacağını, verilen beyanla bu miktarın 929 milyon tonda tutulacağını ifade ederek, bu beyanını da “artıştan %21 oranında azaltım” olarak tanıttı.

Buradan da görüleceği üzere Türkiye, ne yazık ki enerji üretiminde fosil yakıt kaynaklı enerji üretim sistemlerini minimize etmeye ve uzun vadede tamamıyla ortadan kaldırmaya yönelik bir politika izlememektedir. Tam aksine Türkiye, 2019 yılında 10 bin MW civarında olan yerli kömüre dayalı elektrik kurulu gücünü, 2023'te 15 bin MW civarına yükseltmeyi hedef olarak açıklamıştır.⁸ İthal kömüre dayalı kurulu güç de bu değerlere eklendiğinde kömür enerjisine dayalı kümülatif kurulu güç kapasitesini ortalama 20GW'lardan 30

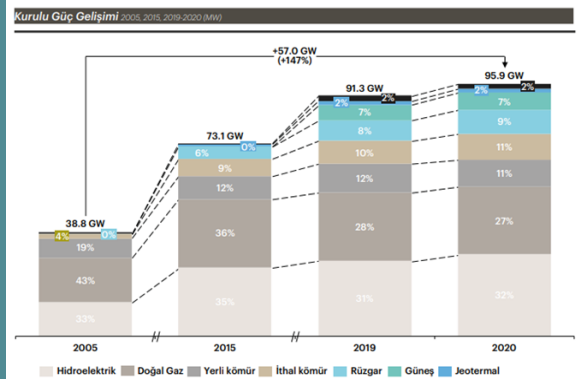
7 <https://www.shura.org.tr/2030-yilina-dogru-turkiye-nin-optimum-elektrik-uretim-kapasitesi/>

8 https://sp.enerji.gov.tr/ETKB_2019_2023_Stratejik_Planı.pdf 1

9 <https://www.enerjigunlugu.net/d/file/mw100-tr-2021-rapor.pdf>

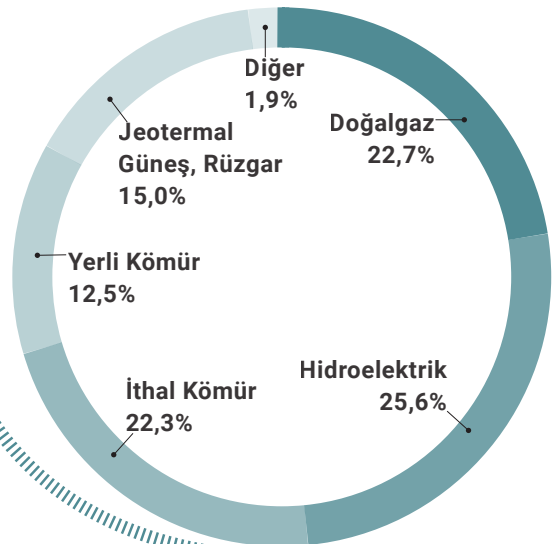
10 <https://www.enerjigunlugu.net/d/file/mw100-tr-2021-rapor.pdf>

GW'lara yükseltmek gibi bir hedef ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık Türkiye, 2023 yılında enerji üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payını %30'a yükseltmeyi hedeflerken, enerji üretimine dahil etmeyi planladığı üç nükleer santralden birini 2023'e kadar işletmeye almayı ve bir ikincisinin inşaatına başlamış olmayı amaçlamaktadır. Türkiye'nin 2030 yılını hedefleyen son derece yetersiz ve etkisiz emisyon azaltım taahhüdü ile mevcut enerji üretim hedefleri, Türkiye'nin iklim krizi ile mücadeleyi ciddiye almadığının açık göstergesidir.

Şekil 2 – Kurulu Güç Gelişimi 2005 – 2020 (MW)⁹

Brüt Elektrik Üretimi Dağılımı 2020 (MWh)

Şekil 3 – Brüt Elektrik Üretimi Dağılımı 2020 (MWh)¹⁰

● 2. BİR UYUMSUZLUK PRATİĞİ OLARAK YENİLENEBİLİR ENERJİ UYGULAMALARI

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Türkiye'nin iklim krizine yönelik uyum politikaları nedene değil sonuca odaklı, tepkisel uyum politikalarıdır. Bu açıdan bakıldığında, yenilenebilir enerji üretimi olarak kabul edilen yöntemlerin (**HES, RES, GES, JES vb.**) gündeme gelmesi de bütüncül bir iklim mücadelesi perspektifi neticesinde değil, aynı tepkisel uyum politikaları sonucunda olmuştur.

Yenilenebilir enerji üretim politikalarının bütüncüllükten uzak olması, proje bazlı somut uygulamalarda ciddi **insan ve doğa hakkı ihlallerine**, iklim krizi ile mücadeleyi değil krizi derinleştirici etkilere yol açmaktadır.

Benzer nitelikli hak ihlallerine Türkiye'nin farklı bölgelerinde projelendirilen **yenilenebilir enerji** uygulamalarında karşılaşmak mümkündür. Bununla birlikte bu rapor, somut olarak **2014-2020 yılları** arasında İzmir'in Karaburun Yarımadası'nda projelendirilen rüzgar enerji santrallerini (**RES**), iklim değişikliği ile mücadelede uyumsuzluk (**maladaptation**) **örneği** olarak incelemiş ve yol açtığı hak ihlallerini görünür kılmayı hedeflemiştir.

Bu sayede, **yenilebilir enerji** projelerinde uyumsuzluğa emsal teşkil eden vaka çalışmasının ortaya konulması ve yenilenebilir enerjinin doğru uygulamaları için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

● 2.1. İklim Politikalarında Uyumsuzluk (Maladaptation)

İklim değişikliği ile mücadele etmenin

en önemli araçlarından bir tanesi de iklim değişikliğine uyum sağlamaktır. Bir politika olarak iklim değişikliğine uyum, iklim krizinin nedenlerini (nüfus

artışı, **plansız kentleşme**, sera gazlarının salınımı, ormansızlaştırma, ekosistemlerin yok edilmesi, su kaynaklarının yok edilmesi vb.) görmezden gelip, bunları değiştirmek için hiçbir şey yapmadan, sadece iklim değişikliğinin **sonuçlarına** odaklanmak anlamına gelmemektedir.

Uyum, **iklim değişikliğine** yol açan eylemler azaltılsa ve hatta şu an itibarıyla sıfırlansa bile küresel iklim düzeninde yol açtığımız istikrarsızlığın, **uzun bir süre** daha iklimi değiştirmeye devam edeceğinin farkına varmak ve bunu sonucunda, **iklim değişikliğinin** etkilerine karşılık olarak sistemin temel özelliklerini değiştirmek anlamına gelir.

Hükümetlerarası **İklim Değişikliği Paneli (IPCC)**, 5-7 yılda bir Dünya'nın iklim sisteminin geldiği durum ile ilgili değerlendirme raporları hazırlamaktadır. Bu raporlardan ilki **1990**, **ikincisi 1995**, **üçüncüsü 2001**, **dördüncüsü 2007 ve beşincisi de 2013-2014** yıllarında yayınlanmıştır. (IPCC), **“İklim Değişikliği 2007: Etkiler, Uyum ve Kırılganlık”** başlıklı 4. Değerlendirme Raporu'nda **“Uyum”**, iklim olaylarının etkileriyle mücadele etmek, etkileri yönetebilmek ve fırsatlar yaratmak için stratejilerin geliştirilmesini ve uygulanmasını kapsayan bir süreç olarak tanımlanmıştır.¹¹

Somut örnek vermek gerekir ise; sera gazı salınımlarını azaltmak/sonlandırmak amacıyla bir yandan fosil yakıtlı enerji üretim sistemlerinden çıkarken, diğer yandan alternatif olarak yenilenebilir enerji üretim sistemlerine geçişi bir politika olarak benimsemek, enerji üretim sisteminin **temel özelliklerini** değiştirmek olup, bir uyum politikasıdır.

Etkilere uyum önlemlerinin yaratacağı ekonomik maliyetin, alışageldik sistem maliyetlerinden dikkat çekici bir şekilde daha yüksek olduğu açıktır. Ne var ki yeterli ve gerekli önlemler

¹¹ <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>

alınmazsa iklim değişikliğinin vereceği zararın maliyetinin, **iklim değişikliğinin** etkilerine uyum sağlayabilmek için katlanılması gereken maliyetten çok daha **büyük ve yıkıcı** olacağı da tartışmasızdır.

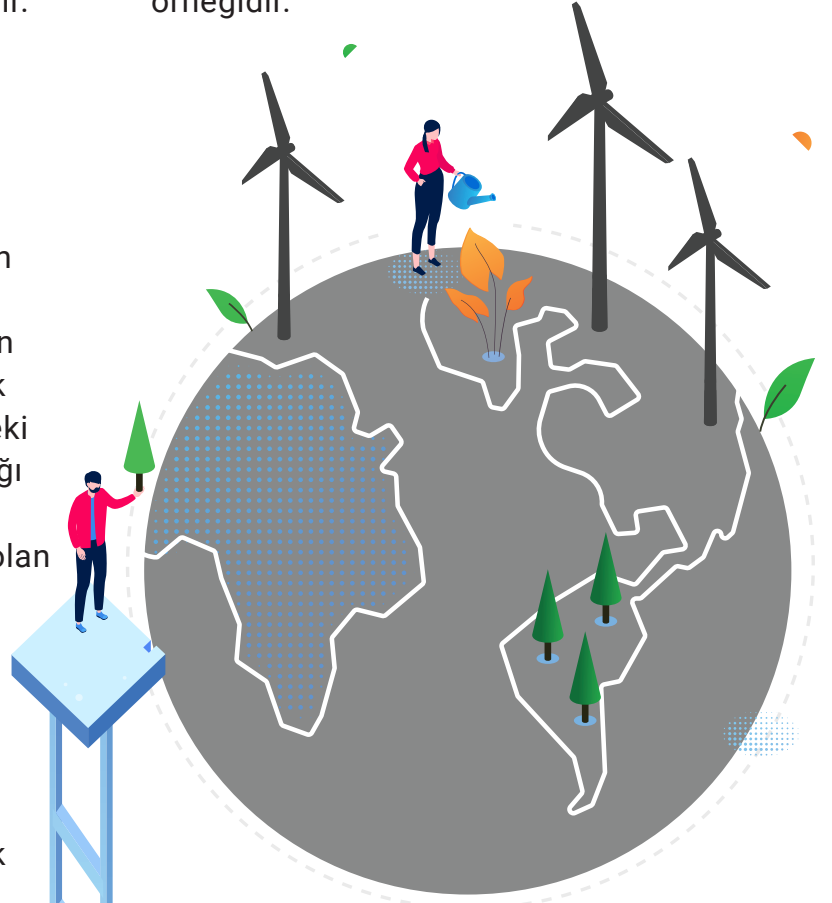
Bu noktada, iklimsel olaylardan etkilenebilirliği azaltmak yerine bunu artırarak bir intibak süreci olarak ortaya çıkan uyumsuzluk (**maladaptation**), üzerinde ciddi olarak durulması gereken bir politika hatasıdır. Yine **somut örnek** vermek gerekirse, sera gazı azaltımı için yenilenebilir enerji yatırımı olarak teşvik edilen bir **RES** projesinin, yer seçimindeki hata ve kamu idarelerinin umursamazlığı gibi sebeplerle, iklim değişikliği ile mücadelenin en önemli unsurlarından olan ve **atmosferdeki sera** gazlarını tutarak, karbon yutağı vazifesi gören bir orman alanını yok etmesi, açık bir uyumsuzluk örneğidir.

Bu noktadan sonra, **böyle bir projeyi yenilenebilir/temiz enerji** projesi olarak nitelendirmek mümkün değildir. Orman varlığı, oksijen kapasitesi ve rüzgar enerji santralleri ilişkisine dair kafa karışıklığının en isabetli örneklerinden bir tanesini **Bozcaada** Kaymakamlığı'nın web sitesine, Bozcaada **RES projesi** ile ilgili tanıtımda bulmak mümkündür.¹²

Benzer şekilde, özellikle **Karadeniz'de** yoğunlaşan **HES uygulamalarının** yol açtığı çevre ve insan hakları ihlalleri, yok olan dereler, yerinden edilen köylüler, zarar gören biyoçeşitlilik ve bunları yarattığı yerel sosyal ekonomik yıkımlar dikkate alındığında, bu tür bir zarara yol açan **HES projelerini** de iklim değişikliği ile mücadelede uyum politikası adına desteklenmesi gereken, yenilenebilir bir

12 <http://www.bozcaada.gov.tr/gorulecek-yerler>“Bozcaada Rüzgâr Enerji Santrali, yaklaşık 30.000 kişinin elektrik ihtiyacını karşılayan, Türkiye'nin en büyük rüzgâr enerji santralidir. Aynı enerjiyi üretecek bir kömür santraline göre türbin başına 82.000 ağaca eşdeğer oksijen tasarrufu sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu 17 türbin burada 1.400.000 ağaçlık bir orman yaratmıştır.”

enerji uygulaması olarak kabul etmek mümkün olmasa gerekir. **Somut proje** bazında bu tür zararlara yol açan her bir yenilenebilir enerji projesi, birer **uyumsuzluk (maladaptation)** örneğidir.

2.2. İklimle Krizi ile Mücadelede Uyumsuzluk Politikasının Mağduru Olarak Karaburun Yarımadası

IPCC'nin 2014 tarihli 5.Değerlendirme Raporu'nda, **'Uyumsuzluk', yalnızca dikkatsizce kötü planlanmış uyum eylemlerinden dolayı değil, planlı eylemlerden ortaya çıkan etkileşimleri göz önüne almayan kasti kararlardan dolayı da ortaya çıkar**, denilmiştir.¹³

Karaburun Yarımadasındaki RES uygulamalarının yol açtığı sorunlar, ne yazık ki bu tespiti yerelde ve somut olarak doğrulamaktadır. **Karaburun Yarımadası**, eşsiz ekosistemi, alternatif tarım, turizm ve yerel kalkınma projelerine imkân tanıyan yapısı ile korunması gereken nadir alanlardan birisidir.

13 <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg2/>

İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl

Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Karaburun Yarımadası Özel Çevre Koruma Bölgesi İnceleme ve İlan Gerekçe Raporu" ¹⁴ ile, **Karaburun Yarımadası'nın Özel Çevre Koruma Bölgesi** olarak tespit edilmesi için ulusal ve uluslararası

Raporda "Karaburun Yarımadası'nın Sahip Olduğu Varlıklar ve Olanaklar" şu şekilde sıralanmıştır:

Yarımada, "Sıfır Yok Oluş Bölgesi" içinde ve "Başka Yerde Olmayanlar" sınıflandırmasında dünyada önemli bölgeler içinde yer almaktadır (Neşer, G.2005" Karaburun Yarımadası Yerel Gündem 21 Bülteni", İzmir, Temmuz 2005).

Yarımada deniz ve kıyı ekosisteminin yanı sıra, **dağ ekosistemi**, küçük de olsa orman ekosistemi ve sulak alan ekosistemi içermektedir.

Bu ekosistemler zengin ve **endemik/nadir/kritik** kategorilerinde yer alan çok önemli bir flora ve faunayı kapsamaktadır.

70 familyaya ait 333 türün bulunduğu Karaburun Yarımadası florasında 15 adet endemik tür, 4 adet nadir tür ve CITES kapsamında 5 adet tür tespit edilmiştir. IUCN kategorisinde bulunan 21 adet tür belirlenmiştir. (Bekat ve Seçmen, 1982 ve Ekim vd., 2000, Öner H. H., 2012)

Karaburun Yarımadası denizleri, besin zincirinin birinci halkasında yer alan, Akdeniz'in oksijen stoklarını sağlayan ve yavru balıkların gelişimini tamamladığı yerler olması bakımından deniz faunası ve kıyı balıkçılığı açısından yaşamsal öneme sahip uluslararası düzeyde koruma altına alınmış **Deniz Çayırıları (Posidoniaoceanica)** bakımından zengindir. Karaburun adalarında (Büyük Ada ve Küçük Ada) 234 taksonun bulunduğu belirtilmektedir.

Karaburun Yarımadası, dünyanın en nadir memelileri arasında yer alan, IUCN (Dünya Doğayı Koruma Birliği) tarafından Kritik (CR) Kategorisi'ne alınarak, neslinin doğada tükenme riskinin aşırı derecede yüksek olduğu kabul edilen Akdeniz Fokunun, nadir kalan yaşama ve üreme alanlarından biridir.

bilimsel literatür bir araya getirilerek, **Yarımada, coğrafi ve jeomorfolojik yapısı, iklimi, toprak yapısı, tarihi ve kültürel mirası, bitki örtüsü, biyolojik çeşitliliği, flora ve faunası, gelişme potansiyeli ve korunma ihtiyacı** açısından değerlendirilmiştir.

Yarımada, sahip olduğu ekosistem çeşitliliği ile biyolojik çeşitliliğin ve koruma önceliklerinin belirlenmesinde en önemli göstergelerden biri olan kuş popülasyonu açısından da 200'ün üzerinde türle önemli bir alandır. Bu türler arasında, **Ada Martısı (Larusaudouinii), Yılan Kartalı (Circaetusgallicus), Küçük Kerkenez (Falco naumanni), Ada Doğanı (Falco eleonorae), Akdeniz Nalburunlu Yarasa gibi, nesli tükenmekte olan/küresel ölçekte koruma önceliği olan nadir/ azalan kategorilerinde yer alan türler de bulunmaktadır.** Biyoma bağlı kuş türleri ve Bern Sözleşmesi uyarınca yasal olarak koruma altına alınmış olan yarasa türleri de Yarımadanın değerli kuş varlıklarıdır. (Kılıç ve Eken, 2004).

Binlerce yıllık bir tarih ve kültür mirasını taşıyan Karaburun Yarımadası'nda sosyal yaşam, gelenek ve görenekler kısmen de olsa korunabilmiştir. Köylerde, yöresel yemekleri, el sanatları, türküleri, beşikten-mezara pek çok geleneği ile yöreye özgü kültür halen sürdürülmektedir.

Karaburun, tarımsal ve hayvansal ürünleriyle kendiliğinden "doğal ürün" markası olmuştur. Yarımada'da yetişen tarımsal ürünler (zeytin/hurma zeytin, nergis, sümbül, enginar mandalina) doğal yapısını ve farklı özelliklerini korumuştur.

Karaburun'un simgesi haline gelen keçi, yüz yıllardır süregelen kırkım şenlikleri, yöreye özgü peynir çeşitleriyle aynı zamanda Yarımada kültürel değerlerinin de çok önemli bir parçasıdır. Zengin su ürünleri çeşitliliği ile kıyı balıkçılığı ve dalyan balıkçılığı da yöre halkının geçim kaynakları arasında yer almaktadır.

14 ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, İzmir "Karaburun Yarımadası" Öneri Özel Çevre Koruma Bölgesi İnceleme ve İlan Gerekçe Raporu, Ağustos 2013

Dünyaca ünlü üzüm çeşidi “**Sultaniye Çekirdeksiz**”in eskiden, menşei olan Yarımada’nın Mordoğan limanından İtalya’ya şaraplık üzüm olarak ihraç edildiği bilinmektedir (Yılmaz,2002). Yarımada’daki bağ alanları 1926’da 65.500 dönüm iken bu oran **%85’lik** bir azalma göstererek 1937 yılında 9570 dönüme, 1980 yılında 2750, 1998’de ise 700 dönüme düşmüştür (Işık,2002). Son yıllarda bağcılık yeniden canlanmaya başlamıştır.

Doğal olarak yetişen fitoterapik bitkiler, sakız ve defne ağaçları bölgenin sahip olduğu katma değere dönüştürülebilecek önemli unsurlar arasındadır. Yarımada florasında, **76 tür tıbbi, 38 tür arıcılık, 30 tür gıda, 34 tür peyzaj ve 19 tür yem** değerine sahip ve ekonomik değeri olan tür belirlenmiştir (Öner H.H., 2012)

Sanayi tesislerinin olmaması, küçük ölçekli üretim nedeniyle kimyasal gübrenin yaygın olarak kullanılmaması, **Türkiye’de** ve dünyada talebin hızla arttığı ancak arzın çok kısıtlı olduğu organik tarıma olanak sağlamaktadır.

Nitekim **İzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü** tarafından hazırlanan “Karaburun Yarımadası Özel Çevre Koruma Bölgesi Ön Raporunda da, sanayileşmenin ve yoğun kentsel yapılaşmanın olmadığı ender alanlardan olan Karaburun’da oksijen oranının yüksek olması ve rüzgar varlığı bitkileri hastalığa mukavim kıldığı, bu nedenle tarım ilacı kullanımının düşük oranlarda seyrettiği Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesi durumunda sağlıklı gıda üretimi ve bu üretimi yapacak istihdamın sağlanmasının mümkün olduğu vurgulanmıştır.

Yöre halkının başlıca geçim kaynaklarından olan keçi yetiştiriciliğinde süt Yarımada dışındaki mandıralara satılmaktadır. **Ülkemizde** değeri henüz anlaşılmakta olan besin değeri yüksek doğal keçi sütü ve peynir üretimi Yarımada’da mutlaka geliştirilmesi gereken sektörlerden biridir.

Ayrıca, mandalina, nergis, zeytinyağı ve hurma zeytin gibi Yarımada ile özdeşleşmiş ürünlerin katma değerinin yerel ekonomiye katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi mümkündür.

Karaburun, doğasından, tarihinden, kültüründen, iklimsel özelliğinden ve tertemiz denizinden kaynaklanan önemli bir turizm potansiyeline de sahiptir. Coğrafi yapısı ve korunmuş doğası, **yürüyüş, dağcılık, bisiklet parkurları, mağaracılık, sualtı dalış ve yelkencilik** gibi turizm amaçlı sportif faaliyet olanaklarına sahip olan Karaburun, eski taş evleri, çeşme, değirmen, camileri ve geleneklerini sürdüren köyleriyle kırsal turizm, ekoturizm ve agroturizm gibi, ülkemizde ve dünyada tercih edilmeye başlanan alternatif turizm modelleri için ideal özelliklere ve büyük bir potansiyele sahiptir.

Karaburun’un en önemli varlığı ise, yereldeki tüm aktörlerin, Yarımada’nın doğası, zengin flora-faunası, sosyo-kültürel yapısı ile bütüncül bir yaklaşımla korunması gerektiği ve organik tarım, alternatif turizm, doğal yaşam eksenli kırsal kalkınma konusunda ortak görüşe sahip olmalarıdır.

Raporun “Tehditler ve Riskler” bölümünde, Rüzgar Enerji Santrallerine de yer verilerek;

“Yoğun ve yaygın RES uygulamaları, türbinlerin kapladığı alanların yanı sıra, interkonnekte sisteme bağlantıları, yan yollar, türbinlerin trafo merkezine bağlanması için kurulan yer altı şebeke tesisleri, türbinler arası açılan yollar, geçici inşaat alanları gibi unsurlar da göz önüne alındığında, sınırlı tarım alanlarına, zaten sınırlı olan mera ve otlaklara, dolayısıyla hayvancılığa, endemik bitkiler, nadir bitkiler, tıbbi amaçlı bitkiler bakımından zengin bitki örtüsüne zarar vermektedir.

Türbinlerin kanatları, emniyet ışıkları ve yüksek gerilim hatları, Ada Martısı, Yılan Kartalı, Küçük Kerkenez, Ada Doğanı gibi ulusal/uluslararası ölçekte koruma altında olan türleri de kapsayan kuş popülasyon için ciddi yaşamsal risk oluşturmaktadır. Tüm bu gelişmeler yöre halkının varlığını sürdürmesini ciddi olarak tehdit altına almaktadır. Buna bağlı olarak sosyolojik ve psikolojik açıdan yaşananlar önemli riskler arasında sayılmalıdır.” denilmiştir.

Raporun “Sonuç” bölümünde ise;

“Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik” in 13. Maddesinin 1. Fıkrası gereği; Türkiye ve dünya ölçeğinde nadir, biyolojik, ekolojik ve jeomorfolojik özellikleri içeren, kara ve su ekosistemlerinde bütünlük gösteren, canlı tür ve çeşitleri bakımından endemik, nesli tehdit ve tehlike altında olan türleri barındıran, doğal, tarihi ve kültürel açıdan ulusal ve uluslararası önemi haiz, ancak kentleşme, ulaşım, turizm tarım ve sanayi gibi sektörlerin tehdidi ve baskısı altında ekolojik açıdan hassas olan alanları içeren,

gelişmiş yerleşme bölgeleri dışında kalan, ekolojik değerleri esas olarak korunması ve geliştirilmesi gereken, sahip olduğu biyolojik ve ekolojik özelliklerin bozulmadan devamlılığını sağlayacak, çevresindeki mekan ve sektörel ilişkiler itibarıyla bütünlük taşıyan, ekosistem bütünlüğü sağlayan, doğal ekosistemleri temsil eden, tehlike altındaki tür popülasyonlarını içeren, doğal ve kültürel etkileşimin ve geleneksel kullanımın devamlılığını sağlayan, doğal yaşam gerekleri göz önüne alınarak uygun faaliyetlere olanak sağlayan İldır-Karaburun öneri Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin; aynı maddenin 2. Fıkrası ile 18. Maddenin 1. Fıkrası gereği Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tescili ve onayı, bu alandaki koruma faaliyetlerinin desteklenmesi açısından önem taşımaktadır.” denilmektedir.

16.08.2013 tarihli bu teklif raporuna, biri hariç dönemin tüm Bakanlıkları olumlu görüş bildirdi. Olumlu görüş vermeyen ve bu sebeple Özel Çevre Koruma Bölgesi ilanına engel olan tek bakanlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı oldu. Bakanlık Yarımada'daki RES projelerini olumsuz etkileyeceği gerekçesi ile Karaburun yarımadasının Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesini 6 yıl boyunca engelledi.

Yarımadanın Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilebilmesi, **15.03.2019** günlü Resmi Gazete'de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile mümkün olabildi. ¹⁵

Bu kararla birlikte Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair 383 sayılı KHK hükümlerine tabi olan yarımada'da, Bakanlıkça (ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) bir yönetim planı hazırlanmak zorunda.

Ayrıca Bakanlık tarafından yeniden bir değerlendirme yapılmaya kadar, mevcut her türlü plan, plan kararları ve projeler hakkında herhangi bir uygulama yapılamaz.

15 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190315-1.pdf>

Ne var ki bu kararın üzerinden henüz dört ay geçmişken, ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından Karaburun Kent Konseyi'ne gönderilen yazıda, yarımada da kurulu olan Lodos Karaburun RES projesinin **50 türbinlik ana planına, 25 türbinlik 1.etap ve 12 türbinlik 2.etaba ilişkin 1/5000 ve 1/1000 ölçekli** ilave nazım ve uygulama imar planlarına ve Yaylaköy RES projesinin 1/5000 ve 1/1000 ölçekli ilave nazım ve uygulama imar planlarına ilişkin uygulamaların devamına izin verildiği bildirildi. ¹⁶

Görüleceği üzere Karaburun Yarımadası'nın Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesinin de Yarımada'nın RES projeleri yoluyla uğradığı ekolojik yıkıma bir çare olamayacağı, çok kısa bir süre içinde ortaya çıktı.

Geçen süre zarfında Karaburun Yarımadası, başta **Rüzgâr Enerji Santralleri (RES)** olmak üzere, taş ocakları, ve balık çiftlikleri projeleri yüzünden yarımada'nın ekolojik ve ekonomik kapasitesinin kaldıramayacağı ölçüde bir yıkım ile karşı karşıya kaldı.

Temiz enerji adı altında yarımada'nın zeytinlikleri ve nadir ormanlık alanları yok edildi. Kadimden bu yana en önemli geçim kaynağı olan keçi yetiştiriciliğinin olmazsa olmazı otlak, çayır ve mera alanları RES projelerine tahsis edildi. Keçi yetiştiricilerinin bu alanlara girişleri engellendi. Sulama göletleri parçalandı. Yarımada'daki RES uygulamaları, aslında temiz ve yenilenebilir bir enerji kaynağı olarak desteklenmesi gereken bir enerji üretim aracının nasıl bir rant ve ekolojik kırım aracı haline geldiğinin en ağır örneklerini sundu.

16 ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 25.07.2019 tarih ve E.88655 sayılı yazısı

2.2.1. Karaburun Yarımadası'ndaki Rüzgar Enerji Santralleri

Karaburun Yarımadası'nda ÇED izinleri 2005 yılına dayanan rüzgar enerji santrallerinin (RES) inşaat aşamasına 2011 yılında geçildi. Yarımada, bu tarihten itibaren, çok sayıda ve plansız bir şekilde yapılan RES projeleri ile karşı karşıya kaldı.

Bugün itibariyle Karaburun Yarımadası'nda projelendirilen yedi adet RES bulunuyor. Bu projelerin niteliklerini gösterir tablo aşağıda vermiştir:

KARABURUN RES
Orman ve tarım
arazisi, mera alanı
Lodos Karaburun
Elektrik Üretim A. Ş.
MTS: 79
PTS: 4
KURULU GÜÇ: 268 (MW)

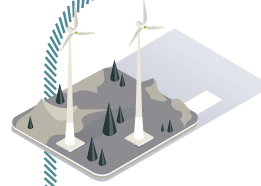

Salman RES
Orman ve tarım
arazisi, mera alanı
ÖRES Elektrik Üretim A.Ş.
MTS: 10
PTS: 0
KURULU GÜÇ: 27,5 (MW)

Sarpıncık RES
çayır mera alanı,
makilik-fundalık
Çalık Elektrik Üretim Ltd. Şti.
MTS: 13
PTS: 0
KURULU GÜÇ: 32 (MW)

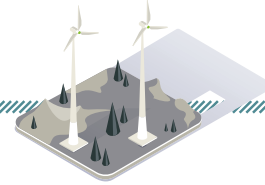
Yaylaköy RES
Orman ve tarım
arazisi,
çayır-mera alanı
Yaylaköy Elektrik
Üretim A.Ş.
MTS: 5
PTS: 0
KURULU GÜÇ: 15 (MW)

MORDOĞAN RES
Orman arazisi,
makilik, fundalık,
çalılık, mera alanı
ve taşlık alan,
1.Derece Doğal Sit
Egenda Ege Enerji
Üretim A.Ş.
MTS: 5
PTS: 0
KURULU GÜÇ: 15 (MW)

MORDOĞAN RES
Orman ve tarım
arazisi, 1. Ve
3.derece Doğal Sit
Ayen Enerji Üretim A.Ş.
MTS: 15
PTS: 5
KURULU GÜÇ: 31,5 (MW)

Emres RES
Orman arazisi
GRC Enerji Elektrik Ür. San.
Tic. A.Ş.
MTS: 0
PTS: 3
KURULU GÜÇ: 2,25 (MW)

MTS: Mevcut Tribün Sayısı
PTS: Proje Aşamasındaki Tribün Sayısı

Bu projeler, toplam yüzölçümü **484 km²** olan yarımada üzerinde yaklaşık **430 km²** 'lik bir alana yayılmıştır. Yani yarımadanın **%89'luk** bölümü RES projelerine tahsis edilmiştir.

Yukarıdaki tabloda yer alan proje verileri de nihai veriler değildir. Hem yatırımı tamamlanan projelerde kapasite artışları hem de başka firmaların yeni RES projeleri gündeme gelmektedir. Son olarak GRC Enerji Elektrik Üretim San. Tic. A.Ş.'ye ait toplam **2 MW** kurulu gücünde 3 adet türbinden oluşan Emres Enerji Santraline ilişkin imar planları **07.05.2021** tarihinde İzmir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde askıya çıkmıştır. ¹⁷

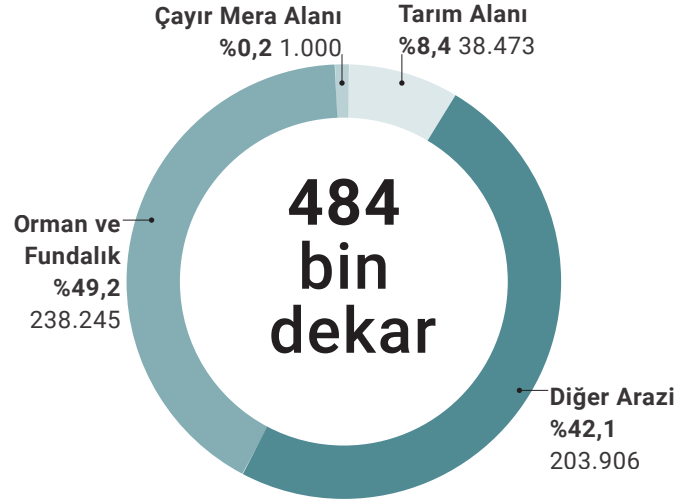
Karaburun'daki RES Projelerinin haritaya dağıtılmış hali aşağıdaki gibidir: ¹⁸

Harita 1- Karaburun Yarımadası RES projeleri

Karaburun Yarımadası'nın engebeli coğrafi yapı nedeniyle tarım ve hayvancılığa elverişli alanları oldukça kısıtlı ve bu nedenle de çok değerlidir. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre Karaburun Yarımadası'nın **484.000 dekarlık** yüzölçümünün sadece **38.473 dekarlık** kısmı (**%8.4'ü**) tarım alanıdır. Çayır ve mera alanının oranı ise sadece **% 0.2**'dir.

Yukarıda sunulan, Karaburun Yarımadası'nın arazi varlığına ait envanterler ve Yarımada'da faaliyette olan **RES projelerinin** uygulandığı arazilerin niteliklerine dair tablo bir arada değerlendirildiğinde, tüm RES faaliyetlerinin Yarımada'nın orman, çayır ve mera arazileri üzerinde kurulu olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Özellikle **çayır-mera alanlarının** RES

Tablo 2 – İzmir İli Genel Arazi Dağılımı 2018¹⁹

projeleri eliyle tahrip edilmesinin, **Karaburun'da** kadimden gelen bir yerel ekonomik faaliyet olarak keçi yetiştiriciliği üzerindeki olumsuz etkileri, ilerleyen sayfalarda detaylı olarak incelenecektir.

17 <https://izmir.csb.gov.tr/imar-plani-duyurusu-karaburun-catalkaya-duyuru-415373>

18 <http://lodoskaraburun.com/pdf/teknikolmayanozet.pdf>

19 <https://izmir.tarimorman.gov.tr/Menu/90/2018-Yili>

2.2.2. RES Projeleri yoluyla Karaburun'daki Karbon Yutak Alanlarının Tahrip Edilmesi

Yukarıda sunulan tablolarda, Karaburun yarımadasındaki ormanlık/fundalık alanın toplam arazi varlığının **%49,2'sine** karşılık geldiği ve yarımadadaki **6 RES projesinin** 5'inin orman ve makilik/fundalık alan üzerinde kurulduğu bilgisi verilmiştir.

Görüleceği üzere yarımadadaki **RES** projelerinin neredeyse tamamına yakını **ormanlık/fundalık** alanlarda kurulmuştur. Daha en başta yer seçimi nedeniyle ciddi bir uyum hatasının ortaya çıktığı açıktır.

Bu **politika hatası**, sadece basit bir uygulama sorunu olarak ortaya çıkmış değil. Yenilenebilir enerji üretim sistemlerinin yol açtığı uyumsuzluk, dayanağını yasal mevzuattan alıyor.

Yenilenebilir enerji üretimine dair birincil hukuki kaynaklardan olan Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (Kanun Numarası: 5346, Kabul Tarihi: 10/5/2005, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 18/5/2005, Sayı: 25819), kaynak alanlarının belirlenmesi, korunması ve kullanılması başlıklı 4.maddesinde şöyle denilmektedir:

(Değişik:25/3/2020-7226/26 md.) Bakanlık, yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, bu alanların ve bağlantı kapasitelerinin yatırımcılara tahsisıyla yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla kamu ve Hazine taşınmazları ile özel mülkiyete konu taşınmazlarda ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yer seçimi yapmak suretiyle yenilenebilir enerji kaynak alanları oluşturur. Aynı maddenin 3.paragrafında ise şu

hüküm mevcuttur:

Özel mülkiyete konu taşınmazların yenilenebilir enerji kaynak alanı olarak belirlenmesi hâlinde, söz konusu alanlar üzerinde 2942 sayılı Kanunun 27 nci maddesi uyarınca acele kamulaştırma yapılabilir.

Bu maddeden görüleceği üzere, **yer seçimi açısından temel ölçüt, o yerin doğal, biyolojik, ekolojik ve ekonomik karakteri** değil, enerji kaynağının etkin kullanımına uygun olup olmadığıdır. Eğer böyle bir yer, enerji üretimine uygun ise, o yerin yatırımcıya en hızlı şekilde devri için acele kamulaştırma yolunun kullanılması imkânı tanınmıştır.

Yer seçiminde objektif ölçütlerden yoksunluk ve acele kamulaştırma kararlarıyla güçlendirilmiş somut proje bazlı uygulamaların yarattığı ağır insan ve doğa hakkı ihlalleri, başlı başına raporlanmaya muhtaç bir konu olarak karşımızda duruyor.

Aynı kanunun “arazi ihtiyacına ilişkin uygulamalar” başlıklı 8.maddesindeki düzenleme ise yer seçimi konusundaki ölçütsüzlüğü bir ekolojik yıkıma, iklim krizine doğru adım adım taşımaktadır:

(Değişik: 9/7/2008-5784/23 md.) **Orman** vasıflı olan veya Hazinesinin özel mülkiyetinde ya da Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlardan bu Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üretimi yapılmak amacıyla tesis, ulaşım yolları ve şebekeye bağlantı noktasına kadarki enerji nakil hattı için kullanılacak olanlar hakkında Çevre ve Orman Bakanlığı veya Maliye Bakanlığı tarafından bedeli karşılığında **izin verilir, kiralama yapılır, irtifak hakkı tesis edilir veya kullanma izni verilir.**

Bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen amaçlarda kullanılacak olan taşınmazların

25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında bulunan **mera, yaylak, kışlak ile kamuya ait otlak ve çayır olması halinde**, 4342 sayılı Mera Kanunu hükümleri uyarınca bu taşınmazlar, **tahsis amacı değiştirilerek** Hazine adına tescil edilir. Bu taşınmazlara ilişkin olarak, Maliye Bakanlığı tarafından bedeli karşılığında kiralama yapılır veya irtifak hakkı tesis edilir.

(Ek fıkra: 29/12/2010-6094/5 md.) **Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ile tabiat koruma alanlarında, muhafaza ormanlarında, yaban hayatı geliştirme sahalarında, özel çevre koruma bölgelerinde** ilgili Bakanlığın, **doğal sit alanlarında** ise ilgili koruma bölge kurulunun **olumlu görüşü alınmak kaydıyla** yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik üretim tesislerinin kurulmasına izin verilir.

Alıntı yapılan maddenin **ek fıkrası** gereğince doğal sit alanları ile ilgili koruma kurulu ilke kararlarının oluşturulabilmesi için, aradan yıllar geçmesi gerekmiştir. Bu kapsamda, **ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü** tarafından Doğal Sit alanlarında yapılması planlanan **HES'lere dair** 69 sayılı ilke kararı **03/07/2014** tarihinde çıkmıştır.²⁰ Doğal Sit alanlarında yapılması planlanan RES'lere dair 98²¹ sayılı ve GES'lere dair **100²² sayılı ilke kararı ise 05/01/2017'de** çıkabilmiştir.

Raporumuzla ilgili olması nedeniyle **98 sayılı** RES ilke kararına baktığımızda ise, “Kesin Korunacak Hassas Alanlarda, RES projelerine izin verilmeyeceğine, Ancak...” denilmek suretiyle bir takım istisnalar getirilerek, kesin korunacak alanlar da dahil olmak üzere tüm SİT alanlarının RES projelerine açılabilirdiği görülmektedir.

20 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/file/hes%20ilke%20karar%C3%84%C2%B1.pdf>

21 https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_RES_ilke_karari_25_1_2017.pdf

22 [https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_GES_ilke_karari_25_1_2017\(2\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_GES_ilke_karari_25_1_2017(2).pdf)

Yasal düzenlemelerin yanında, üst ölçekli imar planlarında da yenilenebilir enerji kaynaklı üretim yöntemleri desteklenmektedir. Raporumuzun konusu ile sınırlı olarak bakıldığında, **İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı (2014)**, Urla İlçesinin bir bölümünü ve Çeşme, Karaburun ilçelerini kapsayan **İzmir Batı Bölgesi 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı (2017)**, bir yandan Karaburun Yarımadası'na yönelik koruma önerileri sunarken, diğer yandan imar planı notlarıyla **Karaburun'u** ayrı tutmaksızın İzmir'deki rüzgar enerjisi potansiyelin değerlendirilmesini önermektedir.

Bu planlarda rüzgar enerji santralleri ile ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. Yasalar ve sonrasında da bu üst ölçekli planlar, rüzgar enerji santrallerine yönelik olarak hazırlanan **1/5000 ve 1/1000 ölçekli** planlar için bağlayıcıdır.

Görülebileceği üzere, yenilenebilir enerji üretimine dair yasal mevzuata göre, üretim tesisinin kurulacağı arazinin **orman, mera, yayla, otlak, çayır, milli park, tabiat parkı, yaban hayatı geliştirme sahası, özel çevre koruma bölgesi ve doğal sit alanlarında** olmasının hiçbir önemi bulunmamaktadır.

Bu alanların tamamında yenilenebilir enerji kaynaklı elektrik üretim tesisleri kurulabilmektedir. Enerji üretim tesislerinin özel mülkiyete konu yerlerde olması halinde ise bu taşınmazlar acele kamulaştırma yoluyla hak sahibinin elinden alınabilmektedir.

Bu özelliğe sahip arazilerin tahsis ve devirleri, ilgili kamu idarelerinin izin ve olumlu görüşüne bağlanmışsa da bu tür izin ve görüşlerin, esaslı bir incelemeye dayanmadan, ne kadar kolay ve ne kadar hızlı bir şekilde verildiği, bilinen bir gerçektir. Bu gerçeğe dair somut örnek, Karaburun Yarımadası'nın özel çevre koruma bölgesi ilan edilmesinden kısa bir süre sonra verilen uygulama izinleridir.

Mevzuatın yol açtığı bu durum, iklim krizi ile mücadelede en önemli araçlardan birisi olan karbon yutak alanların yok olmasına ve bu suretle iklim krizinin derinleşmesine yol açan, başlı başına bir uyumsuzluk (**maladaptation**) politikası örneğidir. Oysa iklim dengelerini sağlayan önemli eksenlerden bir tanesi, fosil yakıtlar olan kömür, petrol ve doğalgazın yakılması ile ortaya çıkan karbondioksiti tutan okyanuslar ve karasal yutak alanlarıdır.

Karbon yutakları, karbondioksiti atmosferden yutarak depolayan doğal veya insan yapımı sistemler olarak tanımlanmaktadır. Ormanlar en yaygın yutak türü olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, **toprak, turba, permafrost (sürekli donmuş)** toprak tabakaları, deniz suyu ve derin okyanustaki karbonat çökeltileri diğer yutak şekilleridir.²³

Türkiye'nin de tarafı olduğu **Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)**, tüm taraflara sera gazı azaltımı ve buna uygun politikalar izlenmesi ve karbon yutaklarını iyileştirmeye yönelik politikalar geliştirmeleri şeklinde konusunda yükümlülük getirmektedir.

Sürdürülebilir orman yönetimi, ağaçlandırma, orman alanının artırılması, bozuk ormanların verimli ormanlara **dönüştürülmesi (rehabilitasyon)**, **orman bakımı (silvikültür)**, etkin orman koruma ve orman yangını yönetimi, ormanların yutak potansiyelini artıran, sera gazlarını

23 “Yutak” kavramı ilk olarak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 1.8. maddesine göre, “bir sera gazını, bir aerosolü veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosferden uzaklaştıran herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizma” anlamında tanımlanmıştır (UNFCCC, 1992). Yutak Alanları kavramı ilk olarak LULUCF Kılavuzunda altı gruba ayrılmıştır. Bunlar; orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları, sulak alanlar, yerleşim alanları ve diğer alanlar olarak ifade edilmektedir (IPCC, 2003)..

azaltım etkisi oluşturan faaliyetlerdir.

Bu faaliyetlerin sonuçları **BMİDÇS Sekreteryası'na** raporlanan Ulusal Sera Gazı Envanteri Raporu'nun “Arazi Kullanım, Arazi Kullanım Değişiklikleri ve Ormancılık” (AKAKDO) bölümünün ormancılık sektörünün yıllık uzaklaştırdığı CO2 miktarlarına yansımaktadır.

Bu sözleşmenin tarafı olan Türkiye, BMİDÇS Sekreteryası'na düzenli şekilde iklim değişikliği eylem planlarını sunmaktadır. Türkiye'nin 2010 yılında açıkladığı İklim Değişikliği 5.Bildirimi'nde, yutak kapasitesinin artırılması amacına yönelik eylemler, şu şekilde ifade edilmiştir:²⁴

İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı

Ormancılık sektöründe yutak kapasitesinin artırılması amacıyla,

- Orman alanlarında tutulan karbon miktarının 2020 yılına kadar 2007 yılı değerlerine göre %15 artırılması (2007'de Gg. 2020'de 16.700 Gg),
- Ormansızlaşma ve orman zararlarının 2020 yılına kadar 2007 yılı değerlerine göre %20 azaltılması ve
- Orman, mera, tarım ve yerleşim gibi arazi kullanımları ve değişimlerinin iklim değişikliğini olumsuz yönde etkilemesinin sınırlandırılmasına ilişkin sayısal hedefler yer almaktadır.

2016 yılında yayınlanan Türkiye İklim Değişikliği 6. Bildirimi'nde de benzer eylem planlarında atıf yapılmaktadır. Ormancılık sektörünün sera gazı emisyonu azaltımı ve iklim değişikliğine uyum konularında **Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (İDES)** (2010-2020), İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (İDEP) (2011-2023) ve İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nda (2011-2023), daha somut amaç ve hedefler bulunmaktadır.

24 <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/ikiBes-Ulusal-Bildirimi.pdf>

İDEP’te ormancılıkla ilgili **4 amaç** belirlenmiştir.

Bu amaçlar şunlardır;

- Orman alanlarında tutulan karbon miktarını artırmak,
- Ormansızlaşmayı ve orman zararlarını azaltmak,
- Orman, mera, tarım ve yerleşim gibi arazi kullanımları ve değişimlerinin iklim değişikliğini olumsuz yönde etkilemesini sınırlandırmak,
- Arazi kullanımı ve ormancılık konularında iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik yasal ve kurumsal yapıyı güçlendirmek.

Bu amaçların altında ise 2020 yılında orman alanlarında tutulan karbon miktarını 2007 değerlerine göre %15 artırmak, ormansızlaşma ve orman zararlarını **2007 yılına göre** %20 azaltmak şeklinde hedefler bulunmaktadır. Altıncı Eylem Planında, bu atıflara ek olarak, şöyle çok önemli bir tespit de yer almaktadır;

“Türkiye’de ormanların korunması ve genişletilmesi **Anayasa ve Orman Kanununda** yer almasına rağmen, Maden, Turizm, Yenilenebilir Enerji Kanunu gibi kanunlarla orman alanlarının ormancılık dışındaki kullanımlara tahsisleri de yapılabilmektedir.

Bu uygulamalar tahsis yapılan alanlardaki ormanların **kısmen ya da tamamen** yok edilmesine ve karbon yutak alanlarının daralmasına neden olmaktadır.”²⁵

Görüleceği üzere, yenilenebilir enerji de dahil olmak üzere farklı alanlarda iklim değişikliği ile mücadelede uyumsuzluk doğuran uygulamaların karbon yutak alanlarına zarar verdiği gerçeği bizzat devlet kurumları tarafından da kabul edilmektedir.

Orman Genel Müdürlüğü Stratejik Planı’nda da (2019-2023), ormanların, orman sayılan yerlerin ve bu yerlerdeki biyolojik çeşitliliğin

²⁵ https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Altinci_Ulusal_Bildirimi.pdf

korunması; Mevcut ormanların geliştirilmesi, verimliliğinin artırılması ve alanlarının genişletilmesi gibi her biri doğrudan ya da dolaylı olarak iklim değişikliğine uyumu amaçlayan hedeflerin belirlendiği görülmektedir.²⁶

“**Türkiye’deki** ekolojik koşullar, orman sayılan alanların genişliği ve yürürlükteki ormancılık düzeni Türkiye’deki orman ekosistemlerinin iklim değişikliğinin olası olumsuz etkilerine karşı direnebilmesi ve karbon yutak alanı işlevini daha iyi yerine getirilebilmesi yönünden yaşamsal önemde olanaklar sağlamaktadır.

Bu fırsatların bilinçli olarak yönetilmesi gerekmektedir. Aksi halde ormanlar, *Türkiye’de de, iklim değişikliğinin olası olumsuz etkilerinden görece olarak en fazla etkilenebilecek ekosistemlerin başında gelmektedir.*”²⁷

şeklindeki tespitlerini uzun yıllardır iklim değişikliği ile uyum strateji ve eylem planlarında tekrarlayan devletin, yereldeki somut uygulamalarda bu tespit ve hedeflerine aykırı olarak orman varlığının tahrip olmasına göz yummasının ötesinde, aktif olarak izin veriyor olması, iklim krizi ile mücadelede çok ciddi bir sorundur.

²⁶ [https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/StratejikPlan/Orman%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC-C4%9F%C3%BC%20Stratejik%20Plan%20\(2019-2023\).pdf](https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/StratejikPlan/Orman%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC-C4%9F%C3%BC%20Stratejik%20Plan%20(2019-2023).pdf)

²⁷ https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Iklim_Degisikligi_Uyum_Stratejisi_ve_Eylem_Plani.pdf

● 2.2.3. RES Projeleri Yoluyla Karaburun'daki Keçi Yetiştiriciliğinin Zarar görmesi

Tablo 1'de yer alan RES projelerinin kapsadığı alanların özellikleri incelendiğinde, **6 RES** projesinin 5'inin Yarımada'nın son derece az (**% 0.2**) ve bu sebeple son derece değerli çayır mera arazilerinde kurulduğu görülmektedir. Çayır mera arazileri üzerinde **RES kurulmasına** onay veren kamu idaresinin bu tercihinin, şüphesiz ki **Karaburun'un** sürdürülebilir yerel kalkınma dinamikleri üzerine yıkıcı bir etkisi olmuştur.

Bu yıkıcı etki, **Yarımada'da** kadim bir gelenek ve yerel ekonomik kalkınma aracı olan keçi yetiştiriciliği üzerinde olumsuz sonuçlarını göstermiştir.

Karaburun Yarımadası'nın önemli yerel geçim kaynaklarından birisi **27.895** baş varlığıyla kıl keçisi yetiştiriciliğidir. Karaburun ilçesi büyük yarımada (Urla, Karaburun, Çeşme, Seferihisar ve Güzelbahçe) kıl keçisi varlığının %65'ine sahiptir. İzmir'in **31 ilçesine** yayılmış olan keçi varlığında birinci sıradadır. İzmir'in toplam kıl keçisi varlığının **%15.4'ü** Karaburun ilçesinde dir. ²⁸

%0.2'lik bir çayır-mera alanına sahip olan Yarımada'nın, İzmir'in bir numaralı kıl keçisi varlığına sahip olmasının ekonomik ve

²⁸ 2017 yılı verilerine göre, <https://izmir.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0statistikler%202018/%C3%87izelge%2013-%C4%B01%C3%A7eler%20Cins%20Baz.%20Hay.%20Var.%20ve%20S%C3%Bct%20C3%9Cretimi.xlsx>

ekolojik değeri, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur.

Karaburun'un simgesi olan kıl keçisi, yüz yıllardır süregelen kırkım şenlikleri, yöreye özgü peynir çeşitleriyle aynı zamanda Yarımada kültürel değerlerinin de çok önemli bir parçasıdır.

İzmir Kalkınma Ajansı'nın İzmir İleri teknoloji Enstitüsü, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi işbirliğinde ve yerel paydaşların katılımıyla, **2014 yılında** yayınladığı “*Yarımada Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi*” raporunda da belirtildiği gibi, Karaburun keçi peynirlerine stratejik varlıklar arasında yer verilmiştir. ²⁹

Karaburun'da keçiciliğin gelişmesi ve keçi sütünün işlenerek peynir üretiminin hijyenik koşullarda yapılarak bölgede katma değer yaratılması, sürdürülebilir kalkınma olanaklarının geliştirilmesi amacıyla hazırlanan “**Karaburun Keçi Peyniri Mandırası**” projesi, İzmir Kalkınma Ajansı “**Yarımada Sürdürülebilir Kalkınma Mali Destek Programı**” kapsamında desteğe hak kazanmıştır.

Meralarda özgür olarak otlatıldığı için sütü insan sağlığı açısından çok faydalı olan kıl keçileri, bölgenin biyolojik çeşitliliğinin, ekosisteminin, geleneksel peyzajın korunması ve bakımından da ayrıca önemlidir.

Türkiye'nin en yüksek süt verimine sahip kıl keçisi olan Karaburun kıl keçisi, genetik özelliklerinin korunması ve yok olmaması için **2013 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı** tarafından “**Halk elinde ıslah**”

²⁹ http://izka.org.tr/wp-content/uploads/pdf/14_yarimada_kalkinma_stratejisi.pdf

³⁰ <https://vimeo.com/510262849/81d442c856>

programına alınmıştır. Ancak, **otlak ve yaylak alanları RES'lerle** kuşatılan, inşaatlar esnasında yok olan bitki örtüsü nedeniyle otlatma alanları iyice daralmakta olan, hastalıklar nedeniyle verimsizleşen Karaburun kıl keçisi, yok olma riski altına girmiştir.

'Karaburun Kent Konseyi üyeleri, eski köy muhtarları ve keçi yetiştiricileri, meraların önce özel şirketlere zeytinlik için, sonra da rüzgar enerji santrallerine tahsisi sonucu, ciddi oranda daralması nedeniyle keçi yetiştiriciliğinin neredeyse sona erdiğini belirtmektedir.

Özellikle yaz aylarında kullanılan Bozdağ ve Yaylaköy'deki meralara, geleneksel patikalara ve su kaynaklarına erişim çitleme yoluyla engellenmiştir (TMOBB, 2012; Karaburun Sözlü Tarih Çalışması, 2019 B. Gültekin, kişisel iletişim, 11 Ekim 2018). Eski köy muhtarları, Salman ve Küçükbahçe köylerinde eskiden 1500 keçi varken, bu sayının halen 400 civarına düştüğünü; keçi üreticilerinin ve aynı zamanda rüzgar enerji santrallerinin en yoğun olduğu Yaylaköy'de ise rüzgar enerji santrallerinden sonra 9-10 sürü kaldığını belirtmiştir.

Rüzgar enerji santrallerinin yapım ve yol çalışmaları nedeniyle keçilerin mera ve otlatma alanlarının daralması, erişebildikleri bitki türlerinin kısıtlanması, keçilerin süt verimini de etkilemiştir. Aynı keçiden alınan süt, 400 kg'dan 100 kg'a düşmüştür (B. Gültekin, kişisel iletişim, 11 Ekim 2018; Y.Arıcı, kişisel iletişim, 11 Ekim 2018; Karaburun Sözlü Tarih Çalışması, 2019).^{31 32}

RES inşaatları nedeniyle daraltılan ve kalanları da toz altında kalan meralarda otlatılan hayvanlar hastalanmakta ve üreticiler ilaç ve veteriner masrafları için yüksek bedeller ödemektedir. Hayvan ölümlerinde artışlar gözlenmiştir. Hayvanların meralardan yararlanamaması, barınma ve beslenme sorunları köylüler için büyük sıkıntılara sebep olmuştur. **Zaten ağır koşullarda** sürdürülmekte olan keçi yetiştiriciliği, verim düşüklüğü, hastalıkların da getirdiği gelir kaybı ve maliyet artışıyla çok daha zor yapılabilir hale gelmiştir.³³

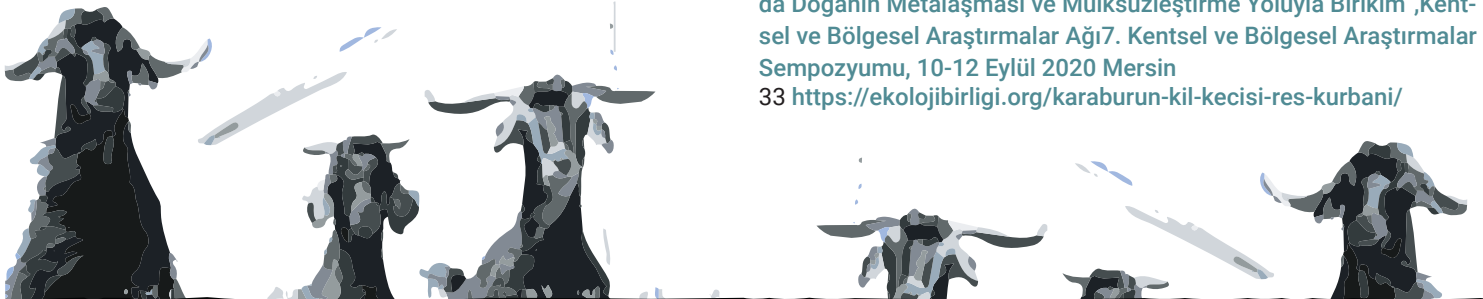
1998 tarihli 4342 sayılı Mera Kanunu'nun “Mera, Yaylak ve Kışlakların Hukuki Durumu” başlıklı 4.maddesinin 3.fıkrası, “Mera, yaylak ve kışlaklar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamaz.” demektedir.

Ne var ki 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun'da olduğu gibi Mera Kanunu'nun “**Tahsis Amacının Değiştirilmesi**” başlıklı 14. Maddesinde yapılan 2004,2005, 2008, 2014, 2017 ve 2018 tarihli değişikliklerle, mera alanlarının enerji üretim tesisleri başta olmak üzere neredeyse her türlü sanayi faaliyetleri için kullanılmasının önü açılmıştır. Sonuç olarak, plansız RES projeleri yüzünden, Karaburun Yarımadası'nda bölge halkının başlıca geçim kaynaklarından biri olan keçi yetiştiriciliğine ve buna dayalı sürdürülebilir kalkınma potansiyeline ciddi olarak darbe vurulmuştur.

31 <http://izmirintarihiseniyaz.izmir.bel.tr/wp-content/uploads/2018/04/YarimadaKilKecileri.pdf>

32 Adile Arslan Avar, Yağmur Özcan Cive “Karaburun Yarımadası'nda Doğanın Metalaşması ve Mülksüzleştirme Yoluyla Birikim”, Kent- sel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı7. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, 10-12 Eylül 2020 Mersin

33 <https://ekolojibirligi.org/karaburun-kil-kecisi-res-kurbani/>

● 2.2.4. RES Projeleri Yoluyla Karaburun’da Mülksüzleştirme ve Yerinden Etme

Karaburun Yarımadası’ndaki RES uygulamalarının iklim krizi ile mücadelede uyumsuzluğa yol açan yıkıcı sonuçları, yutak alan kabul edilen orman, maki, tarım, çayır, otlak ve mera alanlarını nasıl işgal ettiği ve bu sebeple kadim bir geleneğin, sürdürülebilir yerel ekonomik kalkınma pratiği olarak kıl keçisi yetiştiriciliğinin nasıl zarar gördüğü, yukarıda ayrıntıları ile incelenmiştir.

Yaşanan bu ihlallerin ortaya çıkmasında, amaca aykırı arazi tahsislerinin ve el değiştirmelerin önemli rolü bulunmaktadır.

● 2.2.4.1. Acele Kamulaştırma yolu ile Mülksüzleştirme

Yenilenebilir enerji üretim tesislerinin kurulmasında özel mülkiyet alanı içinde kalan arazilerin yatırımcıya devri amacıyla acele kamulaştırma yolunun bir yöntem olarak nasıl yasal mevzuata girdiği, yukarıda ifade edilmiştir. 1983’den beri yürürlükte olan 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, 2000 yılı sonrasında enerji yatırımlarının arazi talebini karşılamak için yoğun ve etkin bir araç olarak kullanılmıştır.

‘Karaburun yarımadasında, RES şirketlerine tahsis edilen arazilere, tescillenmiş meralar da dahildir. Tescilli meralar üzerinde rüzgar türbinleri inşa edilmiştir. Sarpıncık ve Yayla köylerinde bulunan mera niteliğindeki özel araziler ve kamu arazileri rüzgar santrallerinin yapımı ve işletilmesi için acele kamulaştırma ve/veya kiralama yoluyla özel firmalara tahsis edilmiştir.

Özellikle Mordoğan, Tepeboz ve Bozköy’deki rüzgar enerji santralleri için tahsis edilen

34 Bkz. dipnot 31

parsellerle ilgili veri elde edilememiştir. Ulaşılabilen veriye göre, en az 80 parsel kamulaştırılmış ya da tahsis edilmiştir.’³⁴

İstisnai bir durum olan ve somut bazı koşulların gerçekleşmiş olma şartına bağlanmış olan acele kamulaştırma yönteminin enerji yatırımları için olağan başvuru yolu haline getirilmesi, yerel halkın mülksüzleşmesine ve yerel ekonomik faaliyetlerinin zarar görmesine yol açmaktadır.

Acele kamulaştırma yoluyla devredilen arazilerin yapısı bütün olarak bozulmakta, yerel halkın tarım, hayvancılık gibi geçim olanakları büyük ölçüde sınırlanmaktadır. Bunun sonucunda, geçim kaynakları elinden alınmış olan yöre halkının topraklarından kopararak göç etmek zorunda kalacağını tahmin etmek zor değildir.

Tahsis ve el değiştirmeler sonucunda yerel sosyal ekonomik dayanışma ağlarının tahrip edilmesi ve bunun sonucunda göçe yol açma ise başlı başına insan hakları ihlali olup, iklim krizi ile mücadelede açık bir uyumsuzluk örneğidir.

2942 sayılı Kanun md.27 çerçevesinde acele kamulaştırmanın mümkün olabileceği haller,“3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleliğine Bakanlar Kurulunca (yeni haliyle Cumhurbaşkanınca) karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında...” şeklinde üçlü ayrıma tabi tutulmuştur.

Danıştay, acele kamulaştırma işlemlerinin iptaline dair geliştirmiş olduğu içtihatlarda, Kamulaştırma Kanunu’nun 27. Maddesinde yer alan acele kamulaştırma işlemlerinin, yurt savunması ve özel kanunlarda yazılı olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde başvurulması gereken, istisnai bir yöntem olduğunu ifade ederek, normal prosedüre göre kamulaştırma işlemlerine başlanması halinde yatırımların

gerçekleşmesinin uzun zaman alacağı şeklindeki Bakanlık savunmalarının somut bir dayanağının olmadığına, **genel ifadeler ve soyut gerekçelerle** taşınmazlara acele kamulaştırma yolu ile el konulamayacağına hükmetmiştir. ³⁵

Bütün içtihatlarla rağmen bu olağanüstü uygulama öylesine sıradan bir hâle gelmiştir ki; yenilenebilir enerji yatırımların hız kazandığı 2014 yılından örnek vermek gerekirse, 22.05.2014 – 31.05.2014 arasındaki 10 günlük süre içerisinde toplam 55 tane acele kamulaştırma kararı verilmiştir. ³⁶

Çeşme’den Artvin’e, Siirt’ten Ordu’ya, Soma’dan Malatya’ya, Ardahan’dan Hatay’a kadar HES, RES, enerji iletim hattı projeleri, doğalgaz kombine çevrim santrali, havaalanı pist uzunluğunun artırılması, kentsel dönüşüm alanı ilânı gerekçeleriyle günde ortalama 5.5 acele kamulaştırma kararına imza atmanın, izah edilebilir bir yanı bulunmamaktadır. Mahkeme kararlarına rağmen, İdarenin acele kamulaştırma yolunu olağan bir yöntem olarak kullanmaktaki ısrarı bugün dahi devam etmektedir.

● 2.2.4.2. İdari Kararlarla Yerinden Etme

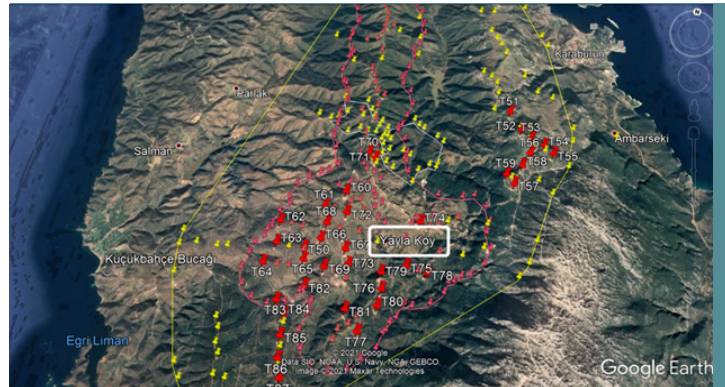
Acele kamulaştırma yönteminin sıradanlaştırılmasının yol açtığı hak ihlallerine ek olarak, Karaburun özelinde, RES uygulamalarının bir köy halkını topluca yerinden etmeye kadar gidecek çok daha ağır insan hakları ihlallerine yol açabileceği de görülmüştür.

Karaburun’a bağlı bir köy olan Yayla köyü, ilçe merkezine 13 km uzaklıkta 112 nüfuslu, keçi yetiştiriciliği ve zeytincilikle geçinen 400 yıllık bir Yörük köyüdür. Yayla köyü, Karaburun

Yarımadasının ilk RES projesi olan ve kapsadığı 252 km²’lik proje alanı ile Yarımadanın %61’ine yayılmış olan Lodos Karaburun RES projesinin ve Yaylaköy RES projesinin türbinlerinin tam ortasında kalmış bir köydür. Mevcut türbinler, Yayla köyü tümüyle çevrelemektedir. ³⁷

Yayla köyü civarındaki RES türbinlerin işletmeye alınmasıyla birlikte, köylüler kendilerini bir gürültü denizinin içinde bulmuşlardır. Türbin kanatlarının boşluğu yarması sonucunda ortaya çıkan kanat sesleri, gece gündüz, 24 saat devam etmekte, özellikle rüzgarın yoğun olduğu zamanlar bu seslerin katlanılmaz bir hale geldiği köylülerce ifade edilmektedir.

37 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140531.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/18.04.2019>

Harita 2 – Yayla köyü yerleşimi ve türbinler

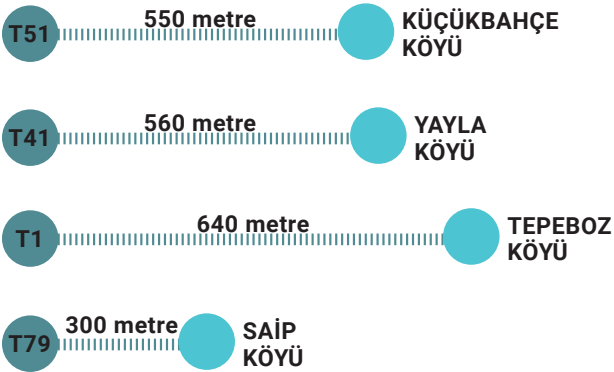
35 Danıştay 6.D. 11.03.2015 T.,2014/7505 E. – 2015/1149 K., Danıştay 6.D.04.07.2011 T, 2011/5000 E., Danıştay 6.D. 19.06.2013 T., E: 2011/6395, K: 2013/4306,
36 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140523.htm> <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140524.htm>

Köylüler türbin seslerinden kaynaklı ilk şikayetlerini 2013 yılında Karaburun Kaymakamlığı'na bildirmişlerdir. Karaburun Kaymakamlığı yerinde inceleme yapmış ve çözümün bulunması için İzmir İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'ne yazı yazmıştır. Karaburun Kaymakamlığı'nın Yayla Köyü Muhtarlığı'na gönderdiği yazıdaki şu ifadeler dikkat çekicidir:

"İlçemiz Yayla Köyü sınırları içinde kurulan Karaburun Lodos Elektrik A.Ş.'ye ait rüzgar türbinlerinden 41 nolu tribünün köy yerleşim alanına çok yakın mesafede bulunması nedeniyle sebep olduğu gürültü kirliliği şahsım tarafından da bizzat müşahade edilmiştir. Tribünün sebep olduğu gürültünün gerekli ölçümlerinin yapılması hususunda daha önce ilgi (a) yazımızla Çevre v Şehircilik İl Müdürlüğüne talepte bulunulmuştur." ³⁸ Ne yazık ki köylülerin bu şikayetleri sonuçsuz kalmıştır.

Türbin mesafelerinin yerleşim yerlerine yakın olarak kurulması sadece Yaylaköy'e özgü değildir. Yarımada'daki farklı RES yatırımlarının, ilçenin diğer köylerinde de türbin mesafelerini yerleşim alanlarına oldukça yakın olarak projelendirdikleri görülmektedir. Somut olarak örnek vermek gerekirse;

•Lodos Karaburun RES projesi

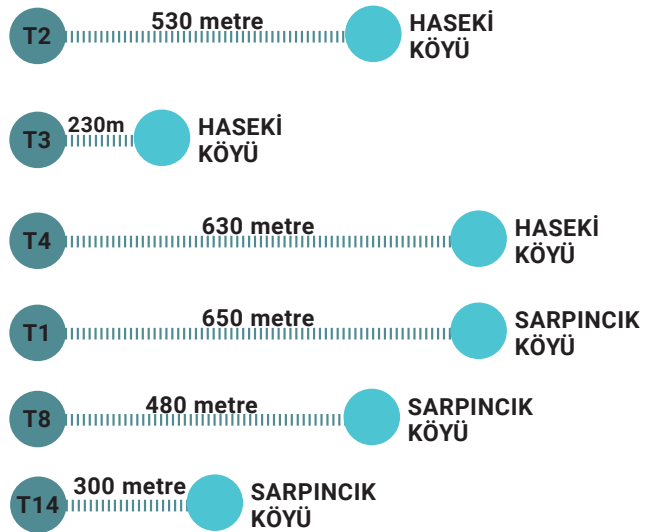

Fotoğraf 2 – Yayla köyü

•Karaburun Mordoğan RES projesi

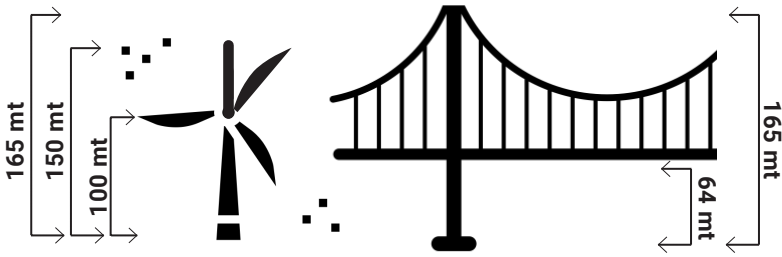
•Sarpıncık RES Projesi

Bugün yeni nesil endüstriyel türbinlerin kule yüksekliği 100 metreyi, kanat uzunluğu 50

38 Karaburun Kaymakamlığı'nın 14.08.2013 tarih ve 1339 sayılı yazısı

metreyi aşmaktadır. Yani bir türbinin yerden kanat ucuna kadar olan yüksekliği 150 metrenin üzerindedir. Bu devasa boyutların ne anlama geldiğinin zihnimize daha iyi canlanması için Boğaziçi köprüsünün ölçülerinden örnek vermek gerekirse; üzerinden geçerken altındaki gemilerin birer oyuncak gibi kaldığı Boğaziçi köprüsünün orta açıklığının denizden yüksekliği sadece 64 metredir. Boğaziçi kulelerinin yüksekliği ise 165 metredir. Bu veriler, yerleşim yerlerine bu kadar yakın mesafelerde kurulan bu devasa yapıların gölgesine yaşamının ne demek olduğunu konusunda yeterince fikir verecektir.

Rüzgâr enerji santrallerini kullanan farklı ülkelerdeki düzenleyici ve koruyucu mevzuatın aksine, ülkemizde RES'lere yönelik, halk sağlığını ve çevreyi koruma standartlarını içeren herhangi bir yasal düzenleme ve planlama ilkeleri mevcut değildir. Bu projelere izin veren Bakanlıklar için, rüzgârın en kuvvetli estiği nokta, enerji santralının kurulması için yeterlidir demek, yanlış olmayacaktır.

Gerçekten de RES proje sahasında yer alacak türbinlerin, ne yerleşim yerlerine olan mesafesi ne işgal ettiği arazi yapısı (tarım arazisi, zeytinlik, mera, orman, bağ, bahçe vb.) ne de SİT durumu, bu santrallerin kurulmasına engel teşkil etmemektedir.

Bugün RES yatırımlarını hayata geçiren birçok ülkede RES türbinlerinin en yakın yerleşim yerine olan yaklaşma (setback) mesafesinin ne olması gerektiğini belirleyen mevzuatlar mevcuttur. Türbin etrafında emniyetle bulunulabilecek mesafeler “setback” olarak adlandırılmaktadır. Önceleri **setback** mesafeleri hareket halindeki türbinden kopabilecek parçaların etrafta yaratabileceği riskler üzerine hesaplanmakta idi. Örneğin Vestas adlı bir uluslararası rüzgâr türbini üreticisine ait, işçilerin güvenliği için hazırlanan “**safetyregulationsfortheVestas V90**” adlı yönergede, Şirket, 300-feet (yaklaşık 92 metre) uzunluktaki bir rötör için ve toplam yüksekliği 410 feet (yaklaşık 125 metre) olan bir türbinde, operatörler ve teknisyenlerin çalışan türbine bir zorunluluk yoksa **1,300 feet (yaklaşık 400 metre) mesafeden fazla yaklaşmamasını** söylemektedir.³⁹

Yani yüksekliğin **3 katı bir mesafe içerisinde** işçi güvenliği dolayısı ile yaklaşma engellemesi öngörülmüştür.

Bu yönerge ile hedeflenen, işçi sağlığı ve güvenliğidir. Oysa yukarıda yerleşim yerlerine mesafeleri verilen türbinlerin hemen dibinde yerleşim ve tarım alanları bulunmaktadır, Firmanın yönergesi sadece bir vardiyada orada çalışan işçilerin sağlık ve güvenliğini kapsadığı halde, gün boyunca türbin çevresinde yaşayan insanların sadece kaza riski değil, gürültü, infrasound, gölge titremesi gibi etkilerin de tehdidi altında kalacağı açıktır.

Nitekim dünyada RES kullanımım

yaygınlaşmasıyla birlikte setback mesafeleri sadece türbinlerin parçalanarak parçalarının etrafa saçılması riskine göre değil, çevrede yaşayanların sağlıklarının bozulması ve rahatsızlık duymalarının önlenmesine göre hesaplanmaya başlamıştır. Bu nedenle

³⁹ <http://www.windaction.org/posts/15632-vestas-mechanical-operating-and-maintenance-manual-v90-3-0mw-turbine#.VLPoEyfD61M>

⁴⁰ http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/43316/E92845.pdf

Fotoğraf 3 – Haseki köyü

de özellikle 2010 yılından bu yana, en başta gece gürültü ve vibrasyon risklerini dikkate alarak Dünya Sağlık Örgütü'nün bu amaçla yayınladığı kriterlere göre setback hesapları yasallaşmaya başlamıştır. ⁴⁰ Farklı ülkelerde kullanılan setback mesafeleri ve uygulamadaki izin prosedürleri örnekleri aşağıda sunulmaktadır:

•**Kanada;** Kanada'da hemen her eyaletin çok farklı olabilen setback mesafeleri ve rüzgar türbini kısıtlamaları kullanılmaktadır. Ontario'da rüzgar çiftlikleri için en yakın binaya 1500 metre. PictouCounty, Nova Scotia, (5 Ocak 2015), güvenlik mesafesi 1,000 metre, eğer ev sahibinin izni varsa 600 metreye kadar inebilir.

•**Almanya;** Bavyera: evlerden 10 x türbin yüksekliği; diğer binalardan 800 metre. Frankfurt, Mülk sınırına 1610 metre ayrıca 3220 metre çaplı çember içerisinde gündüzleri 35 dB, gece 25 dB gürültü sınırı (Bu kurala yapılan itiraz başvurusu 4 Kasım 2014 tarihinde reddedildi)

•**İtalya;** Setback mesafeleri bölgesel yönetimler tarafından tespit edilir. Bazı bölgelerde sabit setback'ler konmuştur, bazı yerlerde ise mesafe tanımları değişkendir. Basilicata'da yerleşim alanından 2 km mesafe; Campania bölgesinde yerleşim alanından 10 x türbin yüksekliği; Molise'de ise yerleşim alanının sınırından 20 x türbin yüksekliği koruma mesafesi olarak öngörülmüştür.

•**İrlanda;** yerleşim alanından 10 x türbin yüksekliği,

•**İskoçya;** Her bir türbin için tek tek hesaplanmak şartıyla kent, kasaba, köy yerleşim alanı sınırlarından 2 km daha

Fotoğraf 4 – Sarpıncık köyü

yakına türbin kurulamaz. Ayrıca bu mesafeler içinde tekil evler de var ise bunlara da 2 km kuralı uygulanmaktadır.

•**Avustralya;** Victoria (29 Ağustos 2011), ev sahibinin daha yakınına izni olmadıkça ev sınırına 2 km mesafeden daha fazla yaklaşan türbin kurulamaz.

•**Polonya;** 1.27 GW değerinde yeni türbin kurulu gücü ile Avrupa rüzgâr gücü pazarında en büyük ikinci ülke konumuna yükselen Polonya, Mart 2016'da çıkardığı bir kanun ile, türbinlerin evlere olan mesafesinin, türbin yüksekliğinin en az (minimum) 10 katı kadar olmasına karar vermiştir.

Bu kanun, Polonya Ombudsmanının, “rüzgar türbinlerinin, hem rüzgar çiftliklerinin konumları hem de inşaat süreçlerindeki etkisi nedeniyle sağlıklarının bozulduğu konusunda, her gün artan miktarda yurttaş şikâyetleri aldığını” açıklamasından birkaç hafta sonra gündeme

geldi.

Karşılaştırmalardan da anlaşılacağı üzere, Türkiye’de projelendirilen RES türbin yerlerinin yerleşim alanlarına olan mesafelerinin, dünyanın belli başlı rüzgâr enerji üreticisi konumunda olan ülkelerin belirlediği standartların oldukça altında kaldığı ve açık bir tehlike unsuru barındırdığı açıktır.

Nitekim setback mesafeleri konusundaki mevzuat eksikliğinin farkında olan İdare, bu konularda mevzuat çalışması yaptığını, 2016 yılında TBMM’deki bir soru önergesine⁴¹ verdiği cevapla açıklamıştır. Dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak soruya şu şekilde yanıt vermiştir:⁴²

“Setback mesafeler; ülkemizde, karayolları, demiryolları, havaalanları, boru hatları korunan alanlar gibi yerler için tanımlanmış

41 CHP İzmir Milletvekili Tacettin Bayır’ın RES türbinlerinin insan sağlığına olumsuz etkileri ve yerleşim yerlerinden uzaklıklarına (setback mesafeleri) ilişkin 18.05.2016 tarih 7/5770 esas numaralı yazılı soru önergesi

42 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın 01.09.2016 tarih ve 64272063-610-23467 sayılı yazısı

ve uygulanmaktadır. Rüzgâr santrali yatırımlarının yoğunlaşmaya başlaması ile yerleşim birimleri ile ilgili olarak da bu mesafelerin tanımlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bakanlığımız konu ile ilgili olarak tüm dünya ülkelerindeki uygulamaları incelemiş ve ülkemiz özelinde değerlendirme yaparak neticelendirme aşamasına gelmiştir. Rüzgâr Enerjisine Dayalı Lisans Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik’e yapılacak ilave ile bu mesafeler ve gölge etkileri duyurulacaktır. Özellikle tekil yerleşim birimi, toplu yerleşim birimi, okul, hastane, bakımevi gibi yerler için bu mesafeler tanımlanacak ve uygulanacaktır”

RES’lerin insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri ve setback mesafelerinin düzenlenmesi gereği kamu idaresi tarafından da kabul edilmiş ve bu konuda yasal düzenlemeler yapılacağı söylenmiş iken, aradan geçen 5 yıllık süre zarfında halen dahi bu yönde bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum **Anayasa’nın 56. Maddesi ile** güvence altına alınmış olan, çevrenin ve insan sağlığının korunması hakkı ve görevinin, kamu idaresince süregelen bir şekilde ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Yarımadadaki **RES türbinlerin** tam ortasında kalan Yayla köyünün, doğal ortamın ve yerel insan yerleşimlerinin korunmasına dair mevzuat yokluğu nedeniyle, yenilenebilir ve temiz enerji üretimi iddiasındaki bir proje yüzünden maruz kaldığı ağır hak ihlalleri ve bu durumun kamu idarelerince nasıl görmezden geldiği yukarıda izah edilmiştir.

Projeden sorumlu **firma, projeye yurt dışı finansman** sağlamak ve uluslararası gönüllü karbon piyasasında satış yapabilmek için karbon sertifikası almak üzere uluslararası karbon sertifikasyon kuruluşu olan Gold Standard Vakfına başvurmuş ve vakfın kuralları gereği ERM GmbH isimli Alman firmasına **2009 yılında Çevre ve Sosyal Etki**

Değerlendirme Raporu hazırlatmıştır.

Bu rapora istinaden yatırımcı firma, karbon sertifikasına sahip olabilmek için çevresel ve sosyal etkiler açısından pek çok taahhütte bulunmuştur. Bu taahhütlerin yerine getirilip getirilmediği **Karaburun Kent Konseyi ve Yaylaköy** sakinleri tarafından izlenmiştir. Firmanın bu taahhütlerinin önemli bölümünü yerine getirmediği tespit edilmiş ve konunun muhatabı olan Gold Standard Vakfı Cenevre Merkezi ve Türkiye ofisine Karaburun Kent Konseyince pek çok kez yazılı bildirimlerde bulunulmuştur. WWF Türkiye ofisinin Karaburun Kent Konseyi'ne gönderdiği 10 Şubat 2014 tarihli yazıda özetle, “Biyolojik çeşitlilik açısından ülkemizin önemli yerlerinden biri olan Karaburun'daki RES projeleri ile ilgili kaygıların WWF tarafından da paylaşıldığı, konu ile ilgili olarak Gold Standard Vakfı ile temasa geçildiği, Vakfın da bu kaygıları tespit ettiği ve Gold Standard temel ilkelerine uyum sağlanmadığı takdirde projenin sertifikaya hak kazanamayacağını proje sahibi şirkete iletilmişinin bildirildiği” ifade edilmiştir.⁴³

Sonuç olarak **Gold Standard Vakfı**, yerel halkın haklı şikayetleri ve yatırımcı firmanın gerekli girişimlerde bulunmaması nedeniyle ilk önce yatırımcı firmanın karbon sertifikasının askıya aldığını bildirmiş⁴⁴ daha sonra Yatırımcı firmaya gönderdiği **18.06.2015** tarihli yazıyla da Karaburun RES projesinin Gold Standard kayıtlarından çıkardığını bildirmiştir.⁴⁵

Vakfın yatırımcı firmaya ve Karaburun Kent Konseyi'ne gönderdiği **15.08.2016** tarihli

43 WWF Türkiye 10.02.2014 tarih ve 57 sayılı yazı

44 Gold Standard Vakfı'nın Karaburun Kent Konseyi'ne gönderdiği 24.10.2014 tarihli yazı

45 Gold Standard Vakfı'nın yatırımcı firmaya gönderdiği 18.06.2015 tarihli yazı

yazıda ise yatırımcı firmanın talebi üzerine, Gold Standard Vakfı'nın projenin durumunu tekrar değerlendirdiği, bağımsız bir dış uzman eşliğinde **11 Ocak 2016** tarihinde yerinde incelemede bulunulduğu, hazırlanan raporun **4 Nisan 2016** tarihinde firmayla paylaşıldığı belirtilerek, bağımsız uzman görüşlerinde özetlenen konuların, Gold Standard Kuralları bağlamında potansiyel veya gerçekleşmiş aykırılıklar (uyumsuzluklar) içerdiği ifade edilerek, “Ekolojik sürdürülebilirlik, görüş alanı bozulması ve Yaylaköy sınırlarında kurulan rüzgar tribünlerinin çevre etkileri toplantıda tartışılmıştır.

Bu sırada proje alanının ücra bir yerde ve yerleşim alanlarından çok uzak olduğu, ve en yakın tribünün köy sınırına yaklaşık 700 metre uzaklıkta olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla bu sorunlarla ilgili izleme parametreleri tanımlanmamıştır. Ancak şimdi köye (sınıra değil) uzaklığın 575 metre olduğu Lodos tarafından ifade edilmektedir ve köy rüzgar tribünleriyle çevrilidir.

Tasarım değişiklikleri, üçüncü şahıslarca hazırlanan çevre ve sosyal etki değerlendirme raporları ve izleme raporları paydaşlarla paylaşılmalıydı, o durumda sonraki anlaşmazlıklar önlenebilirdi.” denilmiştir.⁴⁶

Her türlü korumadan yoksun bir şekilde RES türbinlerin ortasında var olma mücadelesi veren Yayla köyünün bu durumuna ilişkin çözüm(!), bambaşka bir yolla bulundu; Yayla köyü, **14.01.2019 tarih ve 615 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı** ile afete maruz bölge ilan edildi ve köyün merkezinin yarımadaının güneybatısına, Küçükbahçe bucağının Karareis köyüne taşınmasına karar verildi.

İzmir Valiliği İl Afet Ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD), ne amaçla yapıldığı anlaşılmayan bir

46 Gold Standard Vakfı'nın yatırımcı firmaya gönderdiği 15.08.2016 tarihli yazı

47 14.01.2019 tarih ve 615 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı 15.08.2016 tarihli yazı

48 İzmir Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün 20.09.2019 tarihli jeolojik etüt raporu,

görevlendirme ile Karaburun Yayla köyünde **1952** senesinde meydana gelmiş bir heyelan sebebiyle, zamanın Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü'nce düzenlenen **04.02.1955** tarihli “İzmir-Karaburun-Yayla Köyünün Heyelan Durumu Hakkında Rapor”a istinaden, **09.02.1963** tarih ve **6/1427** sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen ve nakli gerektiği belirtilen konutların ve çevresinin afete maruz bölge sınırlarını sayısal olarak tespit etmek amacıyla, **20.09.2018** tarihinde bir jeolojik etüt raporu düzenlemiştir.

Rapor incelendiğinde, Raporun dayanağı olan **25.08.1952** tarihli “İzmir İli, Karaburun İlçesine bağlı Yayla Köyü'nün Jeolojik ve Deprem Durumu Hakkında Rapor”da; “Yayla Köyü içerisindeki derede heyelan oluştuğu, bu nedenle evlerin tahliye edilip başka yerde iskan edilmeleri gerektiği belirtilmiş, ancak köyün yakınındaki sağlam zeminli yerlerin sahipli olması nedeniyle buraya nakledilemeyecekleri belirtilmiş, **10 hanenin heyelandan etkilendiği, 10-15 hanenin** de etkilenebileceği yazılmış ve köyün tamamının kaldırılması” görüşüne varıldığı anlaşılmaktadır.

09.02.1963 tarih ve 6/1427 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Afete Maruz Bölge” kararı alınmış, **72 adet** konutun Karareis köyüne taşınmaları önerilmiş ve bu konuda protokol imzalanmıştır.

Ne var ki aradan geçen 20 yıldan sonra Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan **10.05.1983** tarihli Tarama Etüdü Raporu'nda ise; “düzenlenen heyelanın aktivitesini kaybettiği, stabilite kazandığı gözlemlenmiş ve köyde genel hayatı etkileyebilecek bir heyelanın olmayacağı kanaati hasıl olmuştur” denilmiştir.

İzmir Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü'nün 20.09.2019 tarihli jeolojik etüt raporunda bu hususların tamamı yer almış olmasına karşın, Raporun sonuç bölümünde, raporun eki olarak hazırlanan haritaya istinaden;

daha önce (1963) sınırlı tutulan ve 1983'te ise artık heyelan riskinin kalmadığı belirtilen Yayla köyünün neredeyse tümüyle Afete Maruz Bölge ilan edilmesi talep edilmiştir. 20.09.2018 tarihinde hazırlanan raporun eki haritada, jeolojik araştırmalarda sağlam zemin olduğu saptanan ve heyelan olasılığı bulunmayan yerler bile “**Afete Maruz Bölge**” kapsamına alınmıştır. Bu rapor sonucunda, 14.01.2019 tarihli T.C Cumhurbaşkanlığı kararı ile jeolojik etüt raporları ile haritalarda sınırları belirlenen alanlar “Afete Maruz Bölge” olarak ilan edilmiş ve Yayla köyünün 1952 senesinde yaşadığı heyelanın üzerinden geçen 67 yıldan sonra tamamen boşaltılarak Karareis'e taşınması gündeme gelmiştir. Yayla köyünün afete maruz bölge ilan edilmesine ilişkin kararın gerekçeleri de bu kararın alınma yöntemi de son derece sorunludur. Yayla köyünün taşınma kararının ardındaki gerçek nedenin RES projesinin önündeki engellerin kaldırılması olduğu, kuvvetli bir şekilde dile getirilmiştir.⁴⁹

Fotoğraf 5- Karaburun Kent Konseyi basın açıklaması ve protesto, Mayıs 2019

Yayla köyünde dere yatağından uzakta ve sağlam zeminlerin de afet bölgesi kapsamına alınması, buna karşılık derenin

49 <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2019/05/21/karaburun-da-bir-anda-ortaya-cikan-afet>
<http://www.karaburunkentkonseyi.org/yaylakoyun-afete-maruz-bolge-ilan-edilmesine-iliskin-karaburun-kaymakamligindan-talepte-bulunluduk/>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/1965te-cikarilan-afet-ya-si-simdi-uygulanmak-isteniyor-1404134>

50 <http://www.karaburunkentkonseyi.org/yaylakoyun-basina-gelen-en-buyuk-afet-lodos/>

alt kotlarındaki çukur yerlerin afet kapsamı dışında bırakılması, bu kararın RES projeleri için mi alındığı sorusunu akla getirmektedir. Bu karara yönelik tepkiler, Karaburun Kent Konseyi ve Yayla köyü sakinlerince demokratik protestolar ve basın açıklamaları yolu ile dile getirilmiştir.

50

Karaburun Kent Konseyi'nin talebi üzerine Yayla köyünde inceleme yapan TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, hazırladığı raporda, köyün hemen güneyinde MTA haritasına göre bazalt alanlar bulunduğunu, bu alanların son derece sağlam kayalıklar olduğunu, köyün kuzeyindeki bir yarımada dik bir metafiliz kesiti görüldüğü ve bu kesitte bir heyelan ya da akma belirtisi gözlenmediği belirtilmiş, olası heyelan bölgesine ilişkin bölüm ayrıca belirtilmiştir.⁵¹

Hakim olan genel kanaat, köyün yerinden edilmeyerek, bazalt kayalık alanlarda yeniden iskan edilebilmesinin mümkün olduğu yönündedir.

Raporda defalarca vurgulandığı üzere, iklim değişikliği ile mücadele sadece teknik bir konu değildir. Ekonomik ve sosyal politikaları etkiler ve belirler. İklim değişikliği ile mücadele adı altında kötü planlanmış eylemlerin, yerelle etkileşimleri göz ardı etmiş kararların yol açtığı yıkıcı sonuçları, iklim değişikliği ile mücadelede bir başarı öyküsü olarak sunmak mümkün değildir.

Bir enerji yatırımının –somut çerçevede bir **RES projesinin- kategorik** olarak yenilenebilir enerji yatırımları sınıfında tanımlanması, o yatırıma kendiliğinden bir yeşil/temiz enerji payesi vermez. Yenilenebilir enerji projeleri de dahil olmak üzere, bu tür yatırımlar için sorulması ve cevaplandırılması gereken soru şudur; Ne için ve ne pahasına? Yayla köyü için

bu soru, ne yazık ki yerinden edilme olarak yanıtlanmıştır.

İklim değişikliği ile mücadele altında tasarlanan yenilenebilir enerji politikalarının, yerelin doğasını, ihtiyaçlarını ve itirazlarını göz ardı etmesi ve bunun neticesinde bir köyün yerinden edilmesiyle sonuçlanacak denli ağır bir insan hakları ihlaline yol açması, üzerinde dikkate durulması gereken bir sorundur. Karaburun Yarımadası özneline yaşanan bu durum, benzer sonuçlarını Türkiye'nin farklı pek çok noktasında tekrarlamaktadır.

● 3. KARABURUN YARIMADASI DAVA SÜREÇLERİ

● 3.1. Dava Süreçlerinde Neler Yaşandı?

Raporun önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, yenilenebilir enerji yatırımlarının kurulacağı arazilerin tarım arazisi ya da **zeytinlik, bağlık bahçelik, orman, çayır, mera alanı vb.** olması da yatırımın önünde bir engel teşkil etmemekte, özel mülkiyete tabi araziler acele kamulaştırma yöntemleri ile sahiplerinin itiraz etmesine fırsat tanımadan ellerinden alınmakta, ilgili idareler tarafından çok kolay bir şekilde **tarım dışı kullanım ve orman kesin izinleri** verilebilmektedir.

Projelerin çevresel ve sosyal etkilerini kâğıt üzerinde aşılması gereken birer prosedürden ibaret gören kamu idaresi ve yatırımcılar, projelerin faaliyete geçmesiyle birlikte doğal olarak halkın tepkisiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Mevzuattan kaynaklanan bu eksikliğin üzerine bir de **Türkiye'nin enerji** yatırımlarındaki plansızlık ve yerel üretim ve paylaşım ilişkilerini dikkate almayan uygulamalar eklendiğinde, **yenilenebilir enerji** olarak sunulan yatırımlarından mağdur olan hatırı sayılır bir yurttaş grubunun, yerel örgütlenme ve inisiyatiflerin ortaya çıktığı görülmektedir.

Yaşam alanlarını tehdit eden yatırımlara karşı, özelde **Karaburun'daki**, genelde tüm Türkiye'deki enerji projeleri mağdurlarının başlattığı, temiz enerjiden ne anlamamız gerektiğine **dair tartışma, davalar yoluyla** da bir hukuk mücadelesi olarak devam etmektedir.

Karaburun Yarımadası'nda 2014 yılından beri devam eden **RES davaları da**, bölgede yaşayan insanların, keçilerin, arıların,

zeytin ağaçlarının, ormanların yaşam hakkının; bir bütün olarak Yarımada ekosisteminin, Yarımadanın yüzölçümünün yaklaşık %89'unu kaplayan **RES projeleri** tarafından daha ne kadar yok edilebileceğine yönelik haklı bir itiraz olarak ortaya çıkmıştır.

Bu yüzden **Karaburun RES davaları** süreçlerinin, yerelin doğasını, ihtiyaçlarını ve itirazlarını göz ardı eden yenilenebilir enerji politikalarının, iklim değişikliği ile bir mücadele aracı değil, iklim krizini derinleştiren bir uyumsuzluk **(maladaptation) örneği** olduğunu gösteren birer iklim davası olduğunun, özellikle altını çizmek gerekmektedir.

Yaşanan sorunların sahipleri, bu tür problemlere hukuka ve hakkaniyete dayalı bir çözüm üretmek yerine, yaşanan sorunları yasal zeminlerde dile getiren yurttaşları, maddi tazminat uyarılı ihtarnameleriyle korkutulmuştur. Enerji yatırımının vatanseverlik, bu yatırıma karşı çıkmamanın ise vatan hainliği olduğuna yönelik söylemlerle, **“iç mihrak, vatan haini, ajanlık, imar lobisi...”** propagandalarıyla, mağdurlar itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır.

Gerçekten de **25 Mart 2016** tarihinde medyada yer alan haberlerde, Çevre ve Şehircilik eski Bakanı Fatma Güldemet Sarı, **Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED)** Raporları hakkında dava açılmasının, bir çevre mücadelesinden çok 'yatırım düşmanlığı' olduğunu, ettiği laftan hiçbir rahatsızlık duymadan dile getirmiştir.⁵² Şüphesiz ki bu yaklaşım, eski Bakanın şahsına özgü değildir. Bakandan önceki ve sonraki kamu idarecileri de aynı söylemleri defalarca tekrarlamışlardır.⁵³

53 <https://beyazgazete.com/haber/2010/10/24/bakan-eroglu-hes-lere-karsi-cikmak-cinnettir-363629.html>
<https://beyazgazete.com/haber/2010/9/2/enerji-ve-tabii-kaynaklar-bakani-yildiz-hes-lere-karsi-cikanlarin-bir-kisminin-avrupa-dan-finansa-edildigini-biliyoruz-950010.html>
<https://yesilgazete.org/dogayi-koruyanlar-vatan-hainiyemis/>
<https://www.arkitera.com/haber/cevre-bakani-put-yapmisiz-cevreyi-sermayenin-onunu-acacagim-gidip-yapsinlar/>

Mağdurlara ve onların haklarını savunanlara yönelik bu hedef gösterme hali, Türkiye Barolar Birliği'nin de tepkisini çekmiştir. Türkiye Barolar Birliği, çevrecileri “**yatırım düşmanı**” olarak ilan eden Çevre ve Şehircilik Bakanı'nın bu beyanına, düzenlenen basın toplantısında, “Sizin gelecek nesillerinizin hakkını size rağmen savunuyoruz” açıklamasıyla cevap vermiştir.⁵⁴

Karaburun Yarımadası'ndaki **RES sorununa** ilk dikkat çeken kurum Karaburun Kent Konseyi olmuştur. Karaburun Kent Konseyi, uzun yıllardan bu yana, **kentin hak ve hukukunun korunması, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim** ilkelerini hayata geçirmek amacıyla çalışma yürüten, yasal bir organizasyondur.

Karaburun'daki RES süreçlerinin yol açtığı problemin görünür olması ve soruna çözüm bulunması için de ciddi bir faaliyet yürütmektedir. Karaburun Kent Konseyi bu faaliyetleri nedeniyle, İzmir Barosu'yla temasa geçmiştir. Karaburun Kent Konseyi, Karaburun Yarımadası çevre sorunları ile ilgili olarak **İzmir Barosu'ndan 07.11.2012** tarihinde yazılı olarak hukuki destek talep etmiştir.

Bu hukuki destek ilişkisi kapsamında, **Yaylaköy RES projesi** ile ilgili olarak **09.11.2012** tarihinde yapılan halkın bilgilendirilmesi toplantısına, İzmir Barosu'nun yaptığı görevlendirme neticesinde, Baro temsilcisi olarak bir avukat katılmıştır.

Yine Karaburun Yarımadası çevre sorunları ile ilgili olarak, **2013 yılı Kasım ayı içinde**, Karaburun Kent Konseyi temsilcileri ile İzmir Barosu Çevre ve Kent Komisyonu üyeleri bir

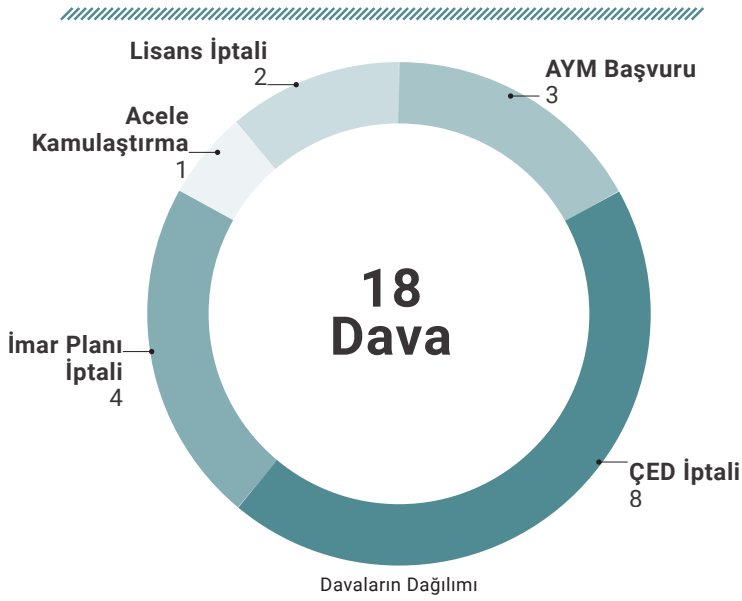
araya gelip yaşanan sorunları ve hukuki çözüm yollarını görüşmüştür.

Yapılan bu görüşmeler neticesinde, Danıştay'ın baroların çevre davalarında dava açma ehliyetini ortadan kaldıran kararları nedeniyle, **Karaburun** dava süreçlerine İzmir Barosu tüzel kişiliği altında bir desteğin mümkün olamayacağı, ancak şartların uygun olması halinde, gönüllü hukuki destek sunulabileceği yönünde görüş birliğine varılmıştır.

İzmir Barosu'nun tüzel kişiliği altında verilemeyecek olan bu gönüllü hukuki destek, içlerinde **İzmir Barosu** üyelerinin de olduğu, Türkiye'nin farklı bölgelerinden çok sayıda avukat ve hukukçunun yer aldığı gönüllü hukuki savunuculuk ağlarınca üstlenilmiştir.

54 <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/sizin-gelecek-nesillerinizin-yasam-hakkini-size-ragmen-savunuyoruz-68957>

3.2. Karaburun Yarımadasında Açılan Davalar

Karaburun RES süreçleri ile ilgili ilk dava, 2014 yılı Mart ayında açıldı. O süreçten bu yana, Karaburun RES süreçleri ile ilgili olarak Karaburunlu yurttaşların davacı olarak yer aldığı 15 dava ve 3 Anayasa Mahkemesi (AYM) bireysel başvurusu takip edildi.

Davaların ağırlıklı ortalamasını, verilen ÇED kararlarının iptali için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na karşı idare mahkemelerinde açılan davalar oluşturdu. Diğer bir dava türü, projelere ait imar planlarının iptali davaları oldu. Bunların yanında az sayıda lisans iptali ve acele kamulaştırma kararının iptali davası da açılan davalar içinde yer aldı.

Üç ayrı davada verilen kararlar, adil yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla AYM'ye taşındı. Bu başvurulardan biri hakkında kabul edilemezlik kararı verildi. Bir başvuru hakkında henüz bir karar verilmedi. Biri hakkında ise kabul edilebilirlik ve adil yargılanma hakkının ihlali kararı verildi.

Aşağıda (3.2.4) bölümünde ayrıntıları

ile incelenecek olan davada, AYM'nin verdiği hak ihlali kararı, çevre davalarında yargılama süreçlerinin, yargı makamları eliyle nasıl hak ihlali üreten mekanizmalara dönüştürüldüğünün tespit edilmesi açısından emsal niteliğinde çok önemli bir karar oldu.

İdare mahkemelerindeki davalarda genel gerekçeyi; imar planlarının kamu yararı taşımaması ve planlama ilkelerine aykırılık teşkil etmesi, ÇED kararının halka duyurulmamış olması, proje tanıtım dosyasında arazi kullanımına ilişkin verilerin, toz ve gürültü kirliliğine ilişkin verilerin hatalı olması, Karaburun Yarımadası'nın flora ve fauna envanterine ve oluşacak risklere dair bilimsel verinin hatalı olması ya da veri olmaması, proje sahasında mevcut kuş türleri açısından getireceği risklere dair çalışmaların hatalı ya da eksik olması, rüzgar türbinlerinin ve enerji iletim hatlarının insan sağlığı üzerindeki etkilerinin tartışılmamış olması, projenin ve türbinlerin yer seçimine dair alternatiflerin tartışılmamış olması ve en önemlisi, yarımadadaki projelerin bir bütün olarak ortaya çıkaracağı çevresel risklerin kümülatif etkisinin değerlendirilmemiş olması gibi talepler oluşturmaktaydı.

Mahkemelerce alınan bilirkişi raporlarında ve mahkeme kararlarında, Karaburun Yarımadasının birçok farklı habitat tipini ve biyoçeşitliliği bünyesinde barındıran önemli bir doğa alanı olduğu, yarımadada mevcut projeler ile yapılmak istenen projeler bir bütün olarak değerlendirilmeyip tek tek her bir projeye yeni izinler verildikçe, özgün bakir alanlar içeren ve oldukça zengin bir biyoçeşitliliği barındıran yarımadada yaşayan canlıların sığınacağı başka bir yaşam alanı kalmayacağına yönelik tespitler yapıldı.

Ancak bu kararlara rağmen yetkili kamu idareleri, mahkeme kararıyla iptal edilen bu izinleri, her seferinde küçük değişikliklerle tekrar tekrar yenileyerek, projelerinin durmaksızın

devamına olanak sağladılar. İptal edilen her bir iznin ardından yeni izinlerin verilmesi, aynı zamanda mahkeme kararlarının da etkisiz hale getirilmesi sonucunu doğuruyordu. Öyle ki kimi davalarda iptal edilen bir proje izninin gerekçeli mahkeme kararı davacıların eline ulaşmadan, Bakanlığın aynı proje için verdiği yeni izinler ilan ediliyordu.

Kamu idaresinin mahkeme kararlarını etkisiz kılmaya yönelik bu politikası, Karaburun dava süreçlerinde davacıların defalarca karşı karşıya kaldıkları, bezdirici bir politika olarak uygulandı. Bu politikaya karşı davacı yurttaşlar ve avukatlar, görüş ve tepkilerini birçok kez basın yoluyla dile getirdiler.⁵⁵

Bu gibi yöntemler sonucunda Karaburunlu yurttaşların idareye ve adalete duydukları güven, ciddi olarak zedelendi. Bu güven sorunu, bugün sadece Karaburunluların değil, ekoloji mücadelesi içinde yer alan her bir köylünün, kentlinin, yurttaşın genel sorunu, hatta daha da geniş olarak bir ülke sorunu haline geldi.

Nitekim Karaburun RES dava süreçlerine davacıların adil yargılanma haklarının mahkemeler eliyle ihlal edildiği, Anayasa Mahkemesi kararı ile de tespit edildi. Yukarıdaki genel çerçeve içinde ifade edilen gelişmelere dair somut dava verileri, aşağıda tarih ve/veya birbirileri ile olan bağlantılarına göre sıralanmıştır.

55 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/06/02/karaburun-yarimadasinda-neden-her-seferinde-sirketler-kazaniyor>

3.2.1. Dava 1:

Dava Tarihi : 27.03.2014

Mahkeme : İzmir 2.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2014/541 E. – 2014/1724 K. (bozmadan sonra 2015/1236 E.-2015/4552 K. ve 2016/932 E.-2016/800 K.)

Proje İsmi : Lodos Karaburun RES

Dava Konusu : ÇŞB'nin 05.08.2005 tarih ve 177 sayılı ÇED Gerekli Değildir Kararının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi davayı süre aşımından dolayı reddetti (24/12/2014). Temyiz aşamasında Danıştay eksik incelemenden (halkın katılımı toplantısı ve ilan askı tutanaklarının gelmemesinden) dolayı ilk derece mahkemesinin kararını bozdu (28.05.2015). Mahkeme bozma kararına direndi (10/12/2015). Bunun üzerine dosya Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na gitti. Kurul Mahkemenin kararını bir kez daha bozdu (24/03/2016). Yeniden yapılan yargılamada dava bir kez daha süreden dolayı reddedildi. Karar kesinleşti (24.06.2016).

3.2.2. Dava 2:

Dava Tarihi : 27.03.2014

Mahkeme : Ankara 8.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2014/1046 E. – 2015/857 K.

Proje İsmi : Lodos Karaburun RES

Dava Konusu : EPDK'nın 18.08.2011 tarih ve EÜ/3382-14/2059 sayılı enerji üretim lisansının iptali

Sonuç özeti : İlk derece Mahkemesi dava kabul etti ve lisansı iptal edildi (25.05.2015). Temyiz aşamasında Danıştay 13.Dairesi ilk derece mahkemesinin kararını bozdu (14.03.2016). Bozma kararına yaptığımız karar düzeltme başvurusu kabul edildi. Bozma kararı kaldırıldı ve ilk derece mahkemesinin kararı onandı (14.12.2017). Lisans iptal oldu. Karar kesinleşti.

Davayı neticelendirip, elektrik üretim lisansını iptal eden mahkeme kararını onayan Danıştay 13.Daire'si kararında şöyle demektedir: “...dava konusu olayda, “ÇED Gerekli Değildir” kararının dayanağı olan proje tanıtım dosyasında 166 adet türbin için öngörülen koordinatların, her bir türbinin konumundan kaynaklı çevreye olan etkisinin doğrudan belirlendiği, bir başka anlatımla “ÇED Gerekli Değildir” kararının, her bir türbinin konumu değerlendirilmek suretiyle verildiği, bu bakımdan bahsi geçen koordinatlar dışında inşa edilecek türbinler için geçerli sayılamayacağı kanaatine varıldığı, Şirket için verilen Karaburun RES üretim lisansında öngörülen türbinlerden 47 adedinin koordinatlarının “ÇED Gerekli Değildir” kararının dayanağı olan proje tanıtım dosyasında öngörülen 166 adet türbin koordinatlarıyla örtüşmediği hususu da dikkate alındığında, yeni bir “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınmaksızın tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmediği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline bu karar davalı idare ve davalı idare yanında müdahiller tarafından temyiz edilmiştir.

Dava konusu işlemin yukarıda özetlenen gerekçeyle iptali yolundaki temyize konu Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin 25.05.2015 tarih ve E:2014/1046, K:2015/857 sayılı kararında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. Maddesinde sayılan bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından, temyiz istemi yerinde görülmeyle anılan Mahkeme kararının ONANMASINA;...”⁵⁶

⁵⁶ Danıştay 13. D. E: 2016/3058, K: 2017/3787, T. 14.12.2017

3.2.3. Dava 3:**Dava Tarihi** : 17.09.2015**Mahkeme** : Ankara 14.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2015/2529 E. – 2016/3041 K.**Proje İsmi** : Lodos Karaburun RES**Dava Konusu** : EPDK'nın 11.06.2015 tarih ve EÜ/5639-1/3291 sayılı elektrik üretim lisansının iptali**Sonuç özeti** : İlk derece Mahkemesi davayı reddetti (05.10.2016). Red kararına yaptığımız istinaf başvurumuz reddedildi (31.05.2017). İstinaf mahkemesinin kararını temyiz ettik. Dosya 2017 Temmuz ayından bu yana Danıştay'da temyiz aşamasının sonuçlanmasını bekliyor.

Bu davada özellikle şu husus, kamu idarelerinin mahkemelerin iptal kararlarının arkasından dolanmayı bir politika haline getirmelerinin tipik bir örneğini teşkil etmesi açısından dikkat çekicidir; Yukarıda (3.2.2) bölümde izah edilen davada Ankara 8. İdare Mahkemesi, 25.05.2015 tarihinde verdiği kararla Lodos Karaburun RES projesinin elektrik üretim lisansını iptal etmiştir. Bu karardan sadece 15 gün sonra, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, lisansı iptal edilen aynı proje için bir kez daha yeni bir elektrik üretim lisansı vermiştir.

Görüleceği üzere daha mahkemenin iptal kararının dumanları tüterken, kamu idaresi aynı proje ile ilgili izinleri tekrar vererek, mahkemelerin kararlarını etkisiz hale getirmekte ve yurttaşların hak arama ve mahkeme kararları yoluyla hukuk devleti denetimi yapma hak ve arzularını sekteye uğratmaktadır.

Mahkeme kararına geri dönersek; Ankara 14.İdare Mahkemesi gerekçeli ret kararında “*Lodos Karaburun Elektrik Anonim Şirketi'ne Karaburun RES projesi ile ilgili olarak, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nca verilen 18.08.2011 tarih ve EÜ/3382-14/2059 sayılı üretim lisansını iptal eden Ankara 8. İdare Mahkemesi'nin 25.05.2016 tarih ve E:2014/1046, K:2015/857 sayılı kararının, Danıştay 13. Dairesi'nin 14.03.2016 tarih ve E:2015/3588, K:2016/682 sayılı kararı ile bozulduğu görülmektedir*” denilerek, açılan dava reddedilmiştir.⁵⁷

İstinaf Mahkemesinin de davacıların itirazlarını reddetmesi üzerine, Temmuz 2017'de Danıştay'a temyiz başvurusunda bulunulmuştur. Bu esnada, ilerleyen süreçte Ankara 8.İdare Mahkemesi'nin iptal kararını bozan Danıştay 13.Dairesi, kendi bozma kararını kaldıracak ve Ankara 8.İdare Mahkemesi'nin kararını 14.12.2017 tarihinde onayacaktır. Yine, İzmir 6.İdare Mahkemesi de dava konusu projenin ÇED Olumlu Kararı iptal edecektir (15.12.2016 tarih ve E:2015/481 K:2016/1337 sayılı karar).

Yaşanan bu gelişmeler, temyiz başvurusunu incelemekle görevli Danıştay 13. Dairesi'nin 2017/2211 E sayılı dosyasına davacılar tarafından yazılı olarak bildirilmiştir. Ancak aradan geçen 4 yıldan bu yana temyiz aşaması sonuçlanmamıştır. Temyiz sürecinin 4 yıldan beri devam ediyor olması başlı başına bir adil yargılanma (makul sürede davanın sonuçlandırılması) hakkının açık ihlalidir.

⁵⁷ Ankara 14.İdare Mh. E:2015/2529 E. - K::2016/3041, T. 05.10.2016

3.2.4. Dava 4:

Dava Tarihi : 26.02.2015

Mahkeme : İzmir 5.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2015/403 E. – 2015/1646 K.

Proje İsmi : Sarpıncık RES

Dava Konusu : 13.01.2015 tarih ve 02 sayılı ÇED Olumlu Kararının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi davayı kabul etti ve Çed olumlu kararını iptal etti (22.10.2015). Temyiz aşamasında Danıştay 14.Dairesi kararı bozdu ve davanın kesin olarak (itiraz yolu kapalı olarak) reddine karar verdi (29.03.2016). Danıştay 14.Dairesi'nin kararının kanun yararına temyiz edilmesi talebimiz Adalet Bakanlığı tarafından reddedildi. Davacıların Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı bireysel başvuru üzerine (18.07.2016), AYM davacıların adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verdi (29.09.2020). İhlal kararı sonrası dosyayı yeniden ele alan Danıştay 6. Dairesi, ilk derece mahkemesinin iptal kararını onadı. Böylece ÇED olumlu kararı kesin olarak iptal edilmiş oldu (22.12.2020).

Bu davada yaşananlar; kamu idaresinin mahkeme kararlarını etkisiz kılma politikalarıyla harmanlanan idari yargı sisteminin yapısal sorunlarının, bir bütün olarak, mağdurların hak arama ve adil yargılanma haklarına nasıl ağır bir şekilde zarar verebileceğinin çok önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

Söz konusu davada ilk derece mahkemesi, ilk olarak resen oluşturulan 3 kişilik akademisyen bilirkişi heyeti ile 06.07.2015 tarihinde proje sahasında keşif yapmıştır. Keşif sonucunda hazırlanan bilirkişi raporu, yarımadaanın korunması gereken biyoçeşitliliğine dair çok önemli ve ayrıntılı tespitler içermesinin yanında, ilk defa bir rapor, yarımadaadaki projelerin kümülatif etkilerinin değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Raporu hükme esas alınabilecek mahiyette bulan mahkeme, kümülatif etki değerlendirmesi yapılması gerektiğine dair, tüm Türkiye'deki ÇED davalarında emsal olacak nitelikte öneme sahip olan bir karar vermiş ve dava konusu ÇED olumlu kararını iptal etmiştir. Bu karar, projelerin kümülatif etkilerinin değerlendirilmesi yapılmasına dair Türkiye'de çıkan ilk mahkeme karardır. Kararın gerekçesi şöyledir: ⁵⁸

“...yarımadaayla ilgili yapılan bilimsel çalışmalara bakıldığında, sınırlı bir zamanda yapılan keşif sırasındaki tespit edilen verilerden daha fazla bir biyoçeşitlilik olduğunun tespit edildiği... uluslararası öneme sahip türlere ev sahipliği yaptığı ve endemik bitki türlerini barındıran yarımadaanın, biyoçeşitlilik açısından son derece önemli alanlar içerdiği, yarımada da yer alan Proje dışındaki diğer mevcut RES santrallerinin, yarımadaanın büyük bir kısmını kapladığı, yeni yapılacak santrallerinde devreye girmesiyle rüzgar tribünlerinin, kümülatif olarak çevre etki değerleri dikkate alındığında, canlıların sığınacağı başka bir yaşam alanının kalmamış olabileceği, sanayileşmenin ve yoğun kentsel yapılaşmanın olmadığı ender alanlardan olan Karaburun yarımadasının, oksijen oranının yüksek olması ve rüzgar varlığının bitkileri hastalığa mukavim kıldığı bu nedenle, tarım ilacı kullanımının düşük oranlarda olduğu için Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesinin teklif edildiği, koruma altına alınması durumunda sağlıklı gıda üretimi ve bu üretimi yapacak istihdamın sağlanmasının mümkün olduğunun belirlendiği, bu hususların bilimsel çalışmalarla tespit edildiği,

58 İzmir 5.İdare Mh. E:2015/403, K: 2015/1646, T. 22.10.2015

RES santrallerinin enerji ihtiyacının karşılanmasında yararlanılan en temiz enerji kaynağı olduğu ancak bu santrallerin kurulacağı bölgeler ve yer seçiminde kar zarar bilançosu yapılarak karar verilmesinin daha yararlı olacağı, yaşamın temel kaynağı olan doğayı ve onun zenginliklerini korumanın ve sürdürmenin tüm insanların ortak görevi olduğu, davaya konu bölgede ve dosyada yapılan incelemede planlanan rüzgar santrallerinin teknik şartlara uygun tasarlandığı ancak teknik bir projenin hayata geçmesi için ekolojik olarak kabul edilebilir olması gerektiği, yarımada da bulunan mevcut rüzgar tribünlerinin, kümülatif olarak çevre etki değerleri dikkate alındığında, zaten yarımadanın büyük bir alanını kaplamış olan rüzgar santralleri var iken yeni bir projenin daha bu alanda faaliyete geçmesi ile, özgün bakir alanlar içeren ve oldukça zengin bir biyoçeşitliliği barındıran yarımada da yaşayan canlıların sığınacağı başka bir yaşam alanı kalmayacağı ifadelerine yer verilmiş olup taraflara tebliğ edilen bilirkişi raporuna karşı yapılan itirazlar yerinde görülmeyle rapor hükme esas alınabilecek mahiyette bulunmuştur.

Bu durumda, dosyada bulunan bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporunun birlikte değerlendirilmesinden, dava konusu işlemlerle “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararına konu projenin yer aldığı yarımadanın doğal yapısı, coğrafik konumu, projenin yer aldığı yarımada da bulunan mevcut rüzgar tribünlerinin kümülatif olarak çevre etki değerleri dikkate alındığında, yeni bir projenin daha bu alanda faaliyete geçmesinin özgün bakir alanlar içeren ve oldukça zengin bir biyoçeşitliliği barındıran yarımada da yaşayan canlıların sığınacağı başka bir yaşam alanı bırakmayacağı sonucuna varıldığından dava konusu kararda hukuka uygunluk bulunmamıştır...”

Mahkemenin bu kararından sonra yaşanan temyiz süreci, Danıştay 14.Dairesi'nin yol açacağı ve AYM'nin kararıyla tescillenecek olan adil yargılanma hakkı ihlaline giden yol hayli dikkat çekicidir:

- Öncelikle söylenmelidir ki, Mahkemece iptal edilen ÇED olumlu kararını veren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, bu iptal kararından sonra da hiç vakit kaybetmeden, mahkeme kararının sonuçlarını etkisizleştirmek için, iptal kararından sadece 28 gün sonra, aynı proje için bir kez daha ÇED Olumlu kararı vermiştir (20.11.2015 tarih ve 4045 sayılı ÇED Olumlu Kararı). Bu karara karşı da iptal davası açılmış olup, bu dava sürecinin ayrıntıları aşağıda ayrıca incelenecektir.

- Bakanlığın temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay 14.Dairesi, 29.03.2016 tarihinde verdiği kararla, ilk derece mahkemesinin iptal kararını bozmuş ve açılan davayı, üst makama itiraz yolu olmaksızın kesin olarak reddetmiştir. ⁵⁹

Danıştay 14.Dairesi, bozma kararının gerekçesinde, iki hususa dayanmıştır:

1) Dava konusu ÇED Olumlu kararının verildiği tarihte yürürlükte olan ÇED Yönetmeliği'nden alıntılar yapılarak, “mevcut yönetmelikte çevresel etki değerlendirmesine dair kümülatif etki çalışması yapılması yönünde bir yükümlülük öngörülmemektedir” demiştir.

Danıştay 14.D., bu gerekçesine dayanak oluşturmak için, 03.10.2013 günlü, 28784 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve dava konusu işlem tarihinde yürürlükte bulunan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerinin davaya uygulanacağını beyan kabul etmiştir. Dairenin Bu yaklaşımı doğrudur çünkü dava tarihinde yürürlükte olan yönetmelik, 2013 tarihli yönetmeliktir.

59 Danıştay 14.D., E: 2015/11075, K: 2016/2301, T. 29.03.2016

Danıştay 14. Dairesi, uygulanacak mevzuatı doğru tespit ettikten sonra, yönetmelik hükümlerinden alıntılar yapmaya başlamıştır. Ne var ki Daire, tam da burada korkunç bir hata(!) yaparak, yürürlükte olan yönetmelik hükümlerini değil, dava tarihinde yürürlükten olmayan 17.07.2008 tarih ve 26939 sayılı Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği hükümlerini alıntılanmıştır.

Bunun sonucunda Daire, “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği EK-III’te yer alan Genel Formatta projenin olası çevresel etkilerinin alanda mevcut ve/veya planlama aşamasında olan diğer projelerin çevresel etkileri ile değerlendirilmesine dair kümülatif etki çalışması yapılması yönünde bir yükümlülük öngörülmemektedir.” diyebilmiştir.

Oysa, dava tarihinde yürürlükte olan 03.10.2013 tarih ve 28784 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nin EK-III Çevresel Etki Değerlendirmesi Genel Formatında, kümülatif etki değerlendirmesi yapılacağı açıkça yazılıdır:

“ Bölüm III: Projenin İnşaat ve İşletme Aşamasında Çevresel Etkileri ve Alınacak Önlemler Projenin;

a)Çevreyi etkileyebilecek olası sorunların belirlenmesi, kirleticilerin miktarı, alıcı ortamlarla etkileşimi, kümülatif etkilerin belirlenmesi ”

Görüleceği üzere Danıştay 14.Dairesi, yönetmelikleri birbirine karıştırmış ve dava konusu işlem tarihinde yürürlükte olmayan bir yönetmeliğin hükümlerini, sanki yürürlükteymişçesine davaya uygulamış ve buna dayanarak davayı, itiraz yolu kapalı bir şekilde, kesin olarak reddetmiştir.

2)Danıştay 14.Dairesi’nin bir diğer bozma gerekçesi ise ilk derece mahkemesinin iptal kararına dayanak aldığı bilirkişi raporunun, “...ÇED Raporunu kusurlandırmaya yeterli olmaması...” iddiasıdır. Bu gerekçeyle Danıştay 14.Dairesi, mahkemenin resen atadığı bağımsız bilirkişilerin raporuna değil, yatırımcı firmanın bir özel şirkete hazırladığı, objektif denetimden uzak bir ÇED Raporuna onay vermektedir.

Daire kararında, Danıştay üyelerinin kendilerini bilim insanları yerine koyarak, mahkeme bilirkişi heyetinin tespitlerinin “soyut ve genel nitelikte birtakım çekince ve öngörüler” olarak nitelendirmeleri, buna karşın yatırımcı firmanın taahhütlerini yerine getireceğinden emin olunması, karar düzeltme yolu kapalı olmak üzere davanın reddine karar vermeleri, kamu vicdanını ve hukuka güveni zedeler niteliktedir.

Danıştay’ın temyiz incelemesi sonucunda verdiği karar yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine açıkça aykırı ise, hakim karara dayanak aldığı mevzuat hükmünü yanlış uygulamış ise, kendisini bilirkişi yerine koyup davanın reddine kesin olarak karar vermiş ise Danıştay’ın bu kararı nasıl denetlenecektir? Karar düzeltme yolu kapalı olarak verilen bu hüküm yüzünden hakları açıkça ihlal edilen davacılar, bu ihlalin tespiti için hangi yola başvurabilecekler?

Keşif, bilirkişi ücreti, harç ve masraflarıyla çok ciddi bir maddi külfete yol açan ve sonuç alması yıllar süren bir dava sürecinin sonucunda, Danıştay’ın bozma kararı ile en başa dönülüp, hiçbir yeni inceleme yapılmaksızın, yargısal denetimden geçmemiş ÇED raporu ile yetinilecek ve dava reddedilecek ise bu davalar niye açılıyor? İlk derece mahkemeleri bu yargılamaları niye yapıyorlar? Dönüp dolaşıp her defasında kazandıkları davaları bu yöntemlerle kaybedecekler ise

Karaburunlular neden bu maliyete katlanmak zorunda kalıyor?

Şüphesiz ki bu tür kararlar, yurttaşların hak arama özgürlüklerine ve çabalarına ciddi bir şekilde zarar vermektedir.

•Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru: Danıştay 14.Dairesi'nin itiraz yolu kapalı ve kesin olarak verdiği davanın reddi kararıyla birlikte davacılar, bir başka üst makama başvuru yollarının kalmaması sebebiyle, AYM'ye bireysel başvuru yapma kararı almışlardır.

18.07.2016 tarihinde yapılan başvuruda, yargılama sürecinde yaşanan hukuksuzlar detaylı bir şekilde izah edilerek şöyle denmiştir:

“ Görülmekte olan davada, Danıştay 14.Dairesi'nin dava konusu işlem tarihinde yürürlükte olmayan mevzuat hükümlerine göre karar vermiş olmasının ve kararın denetime kapalı olmasının, karara karşı itiraz etme hakkımızı elimizden almak şeklinde tezahür eden yargılama sürecinin âdil olmayacağı ve kamu düzenince korunamayacağı açıktır.

Kamu düzeni, hukukun dışlandığı, yargının etkisiz kaldığı yerde daha çok bozular. Danıştay 14. Dairesi'nin ilk derece mahkemesi kararına yönelik hukuk dışı müdahalesi, demokratik toplumların en temel değerlerinden olan ve 36.maddesinde temin altına alınan “hak arama hürriyeti” ile “âdil yargılanma hakkı”na yönelik ağır bir müdahale anlamına gelmektedir. Anayasamızda ayrı ayrı teminat altına alınan “hak arama hürriyeti” ile “âdil yargılanma hakkı”nın özüne dokunacak her türlü sınırlama ya da kısıtlamanın ise Anayasa'nın 2. Maddesinde tanımlanan “hukuk devleti” ilkesini de zedeleyeceği âşikârdır.”

Anayasa Mahkemesi, 29.09.2020 tarihinde vermiş olduğu kararla, başvuru sahipleri haklı bulmuş ve başvuru sahiplerinin adil yargılanma (gerekçeli karar) hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Ayrıca bu kararla birlikte AYM, hak ihlali gerekçelerini ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapması için, dosyayı Danıştay'a iade etmiştir. ⁶⁰

AYM, gerekçeli kararında şu hususları vurgulamıştır:

“Adil yargılama, tarafların yargılama sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini, yargı kararının dayandığı sebepleri bilmelerinin sağlanmasını gerektirir. Bu kapsamda davanın esasına etkili olan taraf iddialarına yargı mercilerince makul, ilgili ve yeterli bir gerekçeyle yanıt verilmelidir. Başvuru sahipleri dava konusu işleme yönelik farklı başlıklar altında ve teknik bilgiye dayalı çeşitli iddialar ileri sürmüşlerdir. İdare Mahkemesi bu iddiaların doğruluğunu araştırmak ve işlemin hukuka aykırı olarak nitelendirilmesini sağlayıp sağlamayacağını ortaya koymak amacıyla bilirkişi görüşüne başvurmuştur.

Danıştay ise yaptığı incelemede bilirkişi raporunun içerdiği tespit ve değerlendirme itibarıyla hükme dayanak alınacak yeterlilikte olmadığını belirtmiş, diğer taraftan yatırımcı şirketin müdahil sıfatıyla dosyaya sunduğu cevaplara atıfta bulunarak dava konusu işlemin hukuka uygun olduğu kabulü ile davayı sonuçlandırmıştır.

Danıştay olayda teknik incelemeye gerek olmadığı yönünde bir tespit yapmamış, diğer taraftan yetersiz gördüğü bilirkişi raporundaki eksikleri tamamlatma yoluna gitmediği gibi bu durumun sebebini de kararında izah etmemiştir. Yukarıda yapılan açıklamalara göre Danıştayca, başvurucuların uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan ve teknik bilgiye dayalı hukuka aykırılık iddialarına karşılık işlemin neden hukuka uygun görüldüğü yönünde makul ve kabul edilebilir bir gerekçe sunulmadığı, olayın niteliğine uygun, ayrıntılı ve yeterli bir yanıt verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.”

AYM'nin hak ihlali gerekçesinde vurguladığı, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi kararlarını gerekçesiz bir şekilde bozup, itiraz yolu kapalı olacak şekilde davayı kesin olarak reddetmesi ile ortaya çıkan hak ihlali olgusu, Danıştay 14.Dairesi'nin hukuktan münferit bir sapmasıyla meydana gelmiş değildir. İdari yargılama süreçlerinin hak ihlali doğuran bir hale gelmesinin sebebi, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda 18.06.2014 tarihinde yapılan bir değişikliğe dayanmaktadır. O tarihte kanuna “İvedi Yargılama usulü” başlıklı bir madde (md.20/A) eklenmiştir.

Çevre davalarının ağırlığını oluşturan ÇED kararlarının iptali davaları da bu usule tabi tutulmuştur. Bu düzenlemeyle çevre davalarında dava açma süreleri, cevap süreleri, temyiz süreleri kısaltılmış ve en önemlisi temyiz makamı olan Danıştay'a, uygun görmediği kararı bozup tekrar yargılama yapılması için yerel mahkemeye göndermek yerine, davayı esastan ve kesin olarak yani her türlü itiraz yolu kapalı olarak reddetme yetkisi verilmiştir. Getirilen bu değişiklik, o tarihte hukukçular tarafından hukuk devleti denetiminin altını oymaktan başka bir sonuç doğurmayacağı, yatırımların hızlanması uğruna doğanın gözden çıkarılmasına yol açacağı ve çevrenin dava yolu ile korunmasına, adil yargılanma hakkına ve yargının objektif tarafsızlığına ciddi zarar vereceği şeklinde eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin ne kadar doğru olduğu, Sarpıncık RES davası yargılama süreçlerinde yaşananlarla ortaya çıkmıştır.

•AYM Kararı Sonrası Danıştay 6.Dairesi'nin Kararı: AYM'nin vermiş olduğu hak ihlali ve yeniden yargılama kararı sonrasında dosya –o tarihte artık Danıştay 14.Dairesi kapanmış olduğu için- Danıştay 6.Dairesi'ne iade edilmiştir.

Dosyayı yeniden ele alan Danıştay 6.Dairesi, 22.12.2020 tarihinde verdiği kararla, İzmir 5. İdare Mahkemesi'nin 22/10/2015 tarih ve E:2015/403, K:2015/1646 sayılı ÇED Olumlu kararının iptali kararını onamıştır. ⁶¹

Sonuç olarak, aradan geçen 5 yılın sonunda Sarpıncık RES projesinin 13.01.2015 tarih ve 02 sayılı ÇED Olumlu Kararı iptal edilebilmiştir. Ancak bu karar projenin varlığında bir değişikliğe yol açmayacaktır. Çünkü proje hakkında ilk derece mahkemesinin ilk iptal kararından hemen sonra yeni bir ÇED Olumlu kararı verilmiştir (20.11.2015 tarih ve 4045 sayılı ÇED Olumlu Kararı). Bu karara karşı da iptal davası açılmıştır. Ancak o davada da mahkeme, AYM kararı ile hak ihlaline yol açtığı tespit edilen Danıştay 14. Dairesi kararına atıfla, davacıların davasını reddetmiştir. Söz konusu dava sürecinin ayrıntıları aşağıda ayrıca incelenecektir.

61 Danıştay 6.D, E: 2020/10746, K: 2020/13387, T. 22.12.2020

62 İzmir 1.İdare Mh. E:2015/738, K:2016/322, T.24.02.2016

63 Danıştay 6.D. E: 2016/6401, K: 2018/9335, T. 15.11.2018

3.2.5. Dava 5:**Dava Tarihi** : 11.05.2015**Mahkeme** : İzmir 1.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2015/738 E. – 2016/322 K.**Proje İsmi** : Sarpıncık RES**Dava Konusu** : 10.02.2015 onay tarihli 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının iptali**Sonuç Özeti** : İlk derece mahkemesi davayı kabul etti ve imar planlarını iptal etti (24.02.2016). Temyiz aşamasında Danıştay 6.Dairesi kararı bozdu (15.11.2018). Bozma sonrasında dosyayı tekrar ele alan ilk derece mahkemesi davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verdi (30.12.2020).

İlk Derece mahkemesi, Sarpıncık RES projesinin imar planlarını iptal ederken, İzmir 5. İdare Mahkemesi'nin 22/10/2015 tarih ve E:2015/403, K:2015/1646 sayılı kararıyla iptal edilen 13.01.2015 tarih ve 02 sayılı ÇED Olumlu kararının iptali kararına atıf yapmış ve “dava konusu proje, ÇED raporu gerektirdiğinden ve anılan proje için verilen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararının iptal edildiği görülmekle, kesinleşmiş “çevresel etki değerlendirme olumlu” kararı veya “çevresel etki değerlendirme gerekli değildir” kararı bulunmadan tesis edilen dava konusu imar planlarında hukuka uyarlık görülmemiştir” demiştir.

Bakanlığın kararı temyiz etmesi üzerine, Danıştay 6.Dairesi, 15.11.2018 tarihinde verdiği kararla ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Bozma kararının gerekçesinde davanın imar planlarını iptali davası olduğu mahkemenin bu yönde bir araştırma yapmadığı, “...dava konusu imar planlarının imar mevzuatı, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uygun olup olmadığının keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması suretiyle irdelenerek dava hakkında karar verilmesi gerektiği...” hususlarına dayanılmıştır.

Bozma kararı sonrasında dosyayı yeniden ele alan ilk derece mahkemesi, dava konusu imar planları için keşif ve bilirkişi incelemesi yapmaya karar vermiş ve masrafları Karaburunlu davacılarından talep etmiştir. Ne var ki, Danıştay'ın bozma kararına kadar geçen süre içinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı dava konusu 10.02.2015 tarihli imar planlarının yerine 23.05.2016 tarih ve 8662 sayılı imar planlarını yürürlüğe almıştır. Ayrıca yeni imar planları, 25.08.2017 tarihinde ve 18.01.2018 tarihine iki kere revizyona uğramıştır. Danıştay bozma kararına uygun şekilde keşif ve bilirkişi incelemesi yapılacak imar planları yürürlükte olmadığından, Karaburunluları boşu boşuna masraf yapmaya zorlayacak keşif kararından vazgeçilmesi için ilk derece mahkemesine talepte bulunulmuştur. Mahkeme talebi kabul etmiş, keşif kararından vazgeçmiş, 30.12.2020 tarihinde, “...10.02.2015 tarihinde onaylanan dava konusu 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının yerine yargı kararı sonrası 23.05.2016 tarihinde onaylanan (30.05.2016 tarih ve E.8941) 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının yürürlüğe konulduğu, netice itibarıyla dava konusu 10.02.2015 tarihinde onaylanan dava konusu 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının yürürlükte bulunmadığından... konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına”... karar vererek, davayı sonlandırmıştır. ⁶⁴

Ne var ki bu kararda Mahkeme davanın açılmasına davacılar yol açmadığı halde dava masraflarından davacıları mesul tutmuştur. Dava masraflarına yönelik bu karar yönünden, ilk derece mahkemesi kararı 15.03.2021 tarihinde temyiz edilmiştir. Dosya şu an temyiz aşamasındadır.

64 İzmir 1.İdare Mh. E:2019/894, K:2020/1776, T.30.12.2020

3.2.6. Dava 6:

Dava Tarihi : 10.12.2015

Mahkeme : İzmir 6.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2015/596 E. – 2016/932 K.

Proje İsmi : Sarpıncık RES

Dava Konusu : 20.11.2015 tarih ve 4045 sayılı ÇED Olumlu Kararının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verdi (29.01.2016). Daha sonra verdiği karardan dönerek YD kararını kaldırdı ve yürütmenin durdurulmasının keşif ve bilirkişi incelemesinden sonra değerlendirileceğine karar verdi (17.02.2016). Daha sonra keşif kararından da vazgeçerek davayı reddetti (02.11.2016). Temyiz aşamasında Danıştay 14.Dairesi kararı kesin olarak (itiraz yolu kapalı olarak) onadı (04.07.2017). Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru kabul edilemez bulundu (04.06.2018).

Bu dava da daha önceki aşamalarda dikkat çekilen bir uygulamaya, İdarenin mahkeme kararlarını etkisizleştirmek amacıyla, kararın hemen akabinde vermiş olduğu bir ÇED Olumlu kararına dayanmaktadır. İzmir 5. İdare Mahkemesi'nin 22/10/2015 tarih ve E:2015/403, K:2015/1646 sayılı kararıyla iptal edilen 13.01.2015 tarih ve 02 sayılı ÇED Olumlu kararının hemen akabinde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, bu iptal kararından sadece 28 gün sonra, aynı proje için bir kez daha ÇED Olumlu kararı vermiştir.

Yargılama süreçlerinden olumlu sonuç alamayan davacıların AYM başvurusu, başvuruya konu olguların temyiz aşamasında incelenmiş olması sebebiyle kabul edilemez bulunmuştur. ⁶⁵

⁶⁵ AYM kabul edilmezlik kararı, Başvuru No: 2017/34611, Karar T. 04.06.2018

3.2.7. Dava 7:**Dava Tarihi** : 30.07.2016**Mahkeme** : İzmir 5.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2016/836 E. – 2017/1812 K.**Proje İsmi** : Sarpıncık RES**Dava Konusu** : 23.05.2016 günlü, 8662 sayılı işlemle onaylanan, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planının iptali**Sonuç Özeti** : İlk derece mahkemesi dava konusu imar planlarını iptal etti (30.11.2017).

Bakanlığın istinaf başvurusu üzerine, İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi E:2018/466, K:2018/947 sayılı kararıyla ilk derece mahkemesinin kararını bozdu ve davayı esastan reddetti (11.10.2018). Karar davacıların temyiz etmemesi üzerine kesinleşti.

Karaburun Yarımadası geneline yayılmış özel ve kamu mülkiyetleri dahilindeki yaklaşık 400.000 ağaçla zeytincilik öne çıkmaktadır. Son yıllarda mülkiyeti hazineye olan arazilerin bir kısmı zeytin yetiştiriciliği için kiraya verilmiştir. Dava konusu edilen proje sahasının içinde yer alan ve mülkiyeti Hazine'ye ait olan alan da zeytincilik amaçlı olarak kullanılmak üzere vatandaşlar tarafından kiralanmış ve bu alanlarda zeytinlikler oluşturulmuştur. Şimdi bu alanların RES'lere tahsisi söz konusudur.

İzmir – Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Çevre Düzeni Planında;

• Tarım topraklarının, özellikle zeytinlik arazilerin, çayır ve mera arazilerinin korunmasının, planın ana hedefleri arasında yer aldığı,

• Mekansal gelişmenin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik politikalar ile bütünleştirilmesi ve teşvik edilerek desteklenmesini hedeflediği,

• Ancak bu teşvik etme ve destekleme hedefinin bölgenin doğal, kültürel, tarihsel ya da kentsel niteliklerini dikkate alarak ve bu değerleri bozmayacak bir şekilde geliştirilmesinin vurgulandığı, • Aynı zamanda yenilenebilir enerji yatırımlarının çevre ve insan sağlığını etkilememesi gerektiği, karar altına alınmıştır.

Bu noktada üst ölçekli 1/100.000'lik Çevre Düzeni Planı, RES yatırımlarını mekânsal/ekonomik bir büyüme politikasının parçası olarak değerlendirmekle birlikte, bu yatırımların yer seçimindeki önceliğinin, alanın doğal, kültürel, tarihsel veya kentsel özelliklerinin korunması olarak belirlemiştir. Bir başka ifadeyle, bu tür yenilenebilir enerji yatırımlarını desteklenmesi, üst ölçekli planın stratejilerinden biri olmakla birlikte, bu plan sınırları içerisinde yer alan her noktanın, bu tür yatırımların kullanımına ayrılacağı anlamını taşımamaktadır.

Bunlara ek İmar Kanunu'nun “Kamuya Ait Gayrimenkuller” başlığını düzenleyen 11. Maddesinin son fıkrasında şöyle bir düzenleme yapmıştır: (Ek fıkra: 5793 – 24.7.2008 / m.14);

*“Hazinenin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve ağaçlandırılmak üzere izin verilen taşınmazlardan projesine uygun olarak ağaçlandırılanlar, imar planı kararıyla başka amaca ayrılamaz.”*Davaya bakan İzmir 5.İdare Mahkemesi'nin esas hakkında verdiği kararda, şu gerekçeler yer almıştır:⁶⁶*“...Karaburun Kaymakamlığı ile yapılan kira sözleşmesine istinaden “ağaçlandırılmak amacıyla” davacılar kiralanan alanda kalan ve davaya konu olan RES projesi kapsamında yapılacak olan türbinlerden T12 türbini ile bu türbine erişim sağlayan yolda kalan kısmın durumunun; 3194 sayılı Yasa'nın 11. Maddesinin ek fıkrasında yer alan “ağaçlandırılmak üzere izin verilen taşınmazlardan*

66 İzmir 5.İdare Mh. E: 2016/836, K: 2017/1832, T. 30.11.2017

projesine uygun olarak ağaçlandırılanlar, imar planı kararıyla başka amaca ayrılamaz.”

Hükmü çerçevesinde değerlendirildiğinde; davacılar tarafından Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi'ne yapılan başvuru üzerine Oda tarafından ziraat mühendisine hazırlatılan 01.09.2016 tarihli raporda yer alan tespitler, davaya konu taşınmazın tapuda vasfının(cins), İlçe Gıda,Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün uygunluk görüşü alınmak suretiyle “Tarla ve Ham Toprak” iken “Zeytin Ağaçlı Tarla ve Ham Toprak” olarak belirlenmesi, yine davacılar tarafından 1355 parselde zeytin ağaçlandırması yapıldığına ilişkin Karaburun Sulh Hukuk Mahkemesinin 2017/1 D.İş sayılı tespit dosyasından, kadastro ve ziraatçi bilirkişilerce hazırlanarak bir örneği Mahkememiz dosyasına sunulan 23.02.2017 tarihli rapor içeriği ve eki krokinin birlikte değerlendirilmesinde; davacılar tarafından, 1355 parsel sayılı taşınmazın ağaçlandırılmak üzere kiralanın kısmının; İzmir İl Çevre ve Orman Müdürlüğünce 24.04.2006 tarihinde onaylanan İzmir-A-06-255 sayılı “Özel Zeytin Ağaçlandırması Uygulama Projesi” doğrultusunda uygulama projesine uygun olarak ağaçlandırıldığı sonucuna varıldığından, 3194 sayılı Yasa'nın 11.maddesinin son fıkra hükmü...karşısında, herhangi bir parselin projesine uygun olarak zeytincilik amacıyla ağaçlandırılması durumunda bu parselin imar planı kararıyla başka bir amaca ayrılması planlama ilke ve esasları ile imar mevzuatına aykırı olacağından, dava konusu imar planlarında; ...taşınmaz üzerinde bulunan, T12 nolu türbin ve bu türbine erişimi sağlayan yolun bulunduğu alana ilişkin kısmı yönünden hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır”

Karara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine, İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi, vermiş olduğu kararda, şu gerekçelerle ilke derece mahkemesini kararını kaldırmış ve davayı reddetmiştir: ⁶⁷
“...dava konusu planların İzmir Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı kararlarına aykırılık taşımadığı, “planların kademeli birlikteliği ilkesi”ne ve plan tekniğine uygun olarak hazırlandığı, alanda herhangi bir koruma alanı statüsü ve orman alanı bulunmadığı, hukuken geçerli ÇED olumlu kararları bulunduğu hususları da göz önünde bulundurulduğunda, müdahil şirket tarafından alınan lisans kapsamında gerekli izinler alınmak suretiyle hazırlanan projenin nazım ve uygulama imar planlarına aktarılmasına dair dava konusu imar planlarında şehircilik ve planlama ilkeleri ile hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle, istinaf başvurularının kabulüne, İzmir 5. İdare Mahkemesince verilen 30/11/2017 günlü E:2016/836, K:2017/183 sayılı kararının kaldırılmasına, davanın reddine,...”
İstinaf kararı, davacıların kararı temyiz etmemeleri sebebiyle kesinleşmiştir.

3.2.8. Dava 8:**Dava Tarihi** : 07.04.2015**Mahkeme** : İzmir 4.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2015/565 E. – 2017/159 K.**Proje İsmi** : Egenda Mordoğan RES**Dava Konusu** : 15.10.2014 tarih ve 16449 sayılı 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi davayı reddetti (27/01/2017). İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi davacıların istinaf başvurusu sonucunda ilk derece mahkemesinin kararını kaldırdı ve imar planlarını iptal etti (17.10.2017). Bakanlık istinaf mahkemesinin kararını temyiz etti. Danıştay 6.Dairesi, 24.12.2020 tarih ve E: 2017/7974, K: 2020/13631 sayılı kararı ile temyiz başvurusunu reddetti ve istinaf kararını onandı. İmar planlar kesin olarak iptal edilmiş oldu. Dava konusu proje, Karaburun’un ormanlık alanları üzerine kurulan bir projedir. İmar planlarının iptal edilmesine yol açan süreç, RES türbin yollarının mevzuatta izin verilen genişliği aşar şekilde tasarlanması ve bunu yüzden orman varlığının hukuksuz bir şekilde yol edilmesi olmuştur. İstinaf Mahkemesi kararında bu hususu vurgulamıştır : ⁶⁸

“... bilirkişi raporundaki açıklamaların dosyada bulunan bilgi ve belgelerle birlikte incelenmesinden, konuya ilişkin özel düzenlemeler içeren “Orman Yol Ağı Planlarının Düzenlenmesine Dair Yönetmelik” hükümlerinin ve Çevre ve Orman Bakanlığı Orman İşleri Genel Müdürlüğü’nün 292 sayılı “Orman Yolları Planlaması Yapımı ve Bakımı Tebliği” ile getirilen hükümlere aykırı usulde bağlantı yollarının genişliklerinin 10 metre olarak belirlenmiş olması ve Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün 19.07.2013 gün ve 137774 sayılı görüş yazısında “yol genişliklerinin 6 metreyi geçmemesinin uygun görüldüğü” belirtilmiş olmasına karşın, dava konusu imar planlarında taşıt yollarının 10 metre olarak tasarlanmış olmasının, planlama alanının tamamının orman alanı olduğu ve üst ölçekli İzmir Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı’nda da planlama alanın arazi kullanım kararının orman alanı olarak belirlenmiş olduğu göz önüne alındığında, dava konusu plan kararlarının ilgili kurum görüşüne aykırı olduğundan dava konusu planlarda bu yönü ile şehircilik ve planlama ilkeleri ile kamu yararına uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmış ve İdare Mahkemesince davanın reddine karar verilmesinde yasal isabet görülmemiştir.”

68 İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi, E: 2017/542, K: 2017/485, T. 17.10.2017

3.2.9. Dava 9:

Dava Tarihi : 13.07.2015

Mahkeme : İzmir 5.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2015/980 E. – 2017/652 K.

Proje İsmi : Yaylaköy RES

Dava Konusu : 10.02.2015 onay tarihli 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi davayı reddetti (06/04/2017). İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi davacıların istinaf başvurusu reddetti (04.01.2018). Davacıların temyiz başvuruları Danıştay 6.Dairesi'nin E: 2018/3230, K: 2019/6499 sayılı kararı ile reddedildi (26.06.2019). Davanın reddi kararı kesinleşti.

Bu davanın açılmasının sebebi de, (3.2.7) nolu bölümdeki gerekçelerle aynıdır. Ayrıca, Gıda Tarım ve Hayvancılık İzmir İl Müdürlüğü'nün 04.11.2013 tarihli yazısında, RES sahası içinde yer alan 175 ada 83 parsel, tapuda tarla vasfında gözükmemesine; 175 ada 75 parsel ise tapuda zeytin ağaçlı tarla ve ham toprak vasfında gözükmemesine rağmen hâlihazırda bu iki taşınmazın zeytinlik vasfında olduğu tespit edilmiştir.

Dava konusu proje sahasında imar planları içinde yer alan 175 ada 75 parsel ve 83 parsel sayılı taşınmazlar, Hazinesin mülkiyetinde olup, 2007 ve 2008 yıllarında, Hazine adına, Karaburun Kaymakamlığı tarafından zeytinlik saha ağaçlandırması amacıyla üçüncü şahıslara kiraya verilmiş ve bu parsellerde, başarılı bir şekilde zeytin ağaçlandırması gerçekleşmiştir. Buna rağmen, dava konusu zeytinlikler, RES projesi amacıyla kiracılarından geri alınmış ve RES şirketine tahsis edilmiştir.

Yapılan yargılama sürecinde, kanunun açık hükmüne ve imar planı hükümlerine açık aykırılık taşıyan bu hukuksuzluklara davacılar tarafından yapılan vurgu, Mahkemelerce dikkate alınmamış ve dava reddedilmiştir.

3.2.10. Dava 10:

Dava Tarihi : 17.09.2015

Mahkeme : Danıştay 6.Dairesi

Dosya No : 2015/8648 E. 2016/1626 K.

Proje İsmi : Yaylaköy RES

Dava Konusu : 24.02.2014 tarih ve 2014/6039 sayılı Acele Kamulaştırma Kararının iptali

Sonuç Özeti : Danıştay 6.Dairesi E: 2015/8648 K: 2016/1626 sayılı kararıyla davayı reddetti (12.04.2016). Temyiz incelemesinde, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu oy çokluğu ile ret kararını onadı (22.09.2016). Karar kesinleşti.

Bu davada dikkate değer husus, Danıştay İDDK'nın ret kararını onandığı karardaki karşı oylardır. Raporun “2.2.4.1. Acele Kamulaştırma Yolu İle Mülksüzleştirme” faslında ifade edildiği üzere, Danıştay, acele kamulaştırma işlemlerinin iptaline dair geliştirmiş olduğu içtihatlarda, Kamulaştırma Kanunu'nun 27. Maddesinde yer alan acele kamulaştırma işlemlerinin, yurt savunması ve özel kanunlarda yazılı olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde başvurulması gereken, istisnai bir yöntem olduğunu ifade ederek, normal prosedüre göre kamulaştırma işlemlerine başlanması halinde yatırımların gerçekleşmesinin uzun zaman alacağı şeklindeki Bakanlık savunmalarının somut bir dayanağının olmadığına, genel ifadeler ve soyut gerekçelerle taşınmazlara acele kamulaştırma yolu ile el konulamayacağına hükmetmiştir (Bkz. dipnot 34). Ne var ki bu davada, hem Danıştay 6.Dairesi'nin hem de Danıştay İDDK'nın Danıştay'ın yerleşik içtihatlarından vazgeçtiği görülmektedir. Danıştay 6.Dairesi ve İDDK, dava konusu acele kamulaştırma kararında hukuka aykırı bir yön görmemiştir. Danıştay'ın yerleşik içtihatlarını

hatırlatmak ise İDDK kararına karşı oy kullanan iki üyeye düşmüştür. Karşı oy yazılarında durum şu şekilde ifade edilmiştir: ⁶⁹

“Anayasanın 13. Ve 35. Maddesi hükümleri uyarınca mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla Anayasaya uygun olarak yasayla sınırlandırılması mümkündür. Ancak buna ilişkin düzenlemeler öncelikle kamu yararına dayanmalıdır. Buna göre, bir taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının kamulaştırma yolu ile kaldırılması (mülkiyetin el değiştirmesi) kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulması şartına bağlıdır. Bu çerçevede, 2942 sayılı Kanunun 27. Maddesi incelendiğinde, kamulaştırma işlemlerinde öngörülen yöntemlerin bir kısmının uygulanmayarak taşınmaza acele el konulabilmesi yolu istisnai olarak başvurulabilecek bir yöntem şeklinde düzenlendiğinden, madde hükmü ile üç durumda acele kamulaştırma yolu ile taşınmaza el konulmasına olanak tanınmıştır.

Bu koşullardan ikisinde Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olması halleri şeklinde açıkça sayılmak suretiyle üstün kamu yararının ve kamu düzeninin korunmasının gerçekleştirilmesi amacıyla acele kamulaştırma yoluna gidilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, üçüncü koşul olan aceleliğine Bakanlar Kurulunca karar verilebilmesi için de kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olma halinin maddede yer alan diğer iki koşula paralel nitelik taşıması gerekmektedir.

Olayda; dava konusu Bakanlar Kurulu kararı incelendiğinde acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin ortaya konulmadığı, acelelik halinin, üstün kamu yararı ve kamu düzeninin korunmasını gerektiren hallerinin açıklanmadığı anlaşılmış olup, acele kamulaştırmaya ilişkin olarak yukarıda açıklanan özel ve istisnai koşullar bulunduğu hususunun idarece ortaya konulmadan, salt belirtilen nedenle acele kamulaştırma yapılması hukuken olanaklı değildir.

Bu durumda, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. Maddesi kapsamında acele kamulaştırma yönteminin uygulanmasını gerektiren şartlar gerçekleşmediğinden, dava konusu işlemlerden acele kamulaştırma işleminde hukuka uyarlık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, Danıştay Altıncı Dairesinin 12/04/2016 günlü, E:2015/8648, K:2016/1626 sayılı kararına yönelik davacıların temyiz isteminin kısmen kabulü ile; dava konusu işlemlerden acele kamulaştırma işleminin iptaline karar verilmesi gerektiği oyuyla, çoğunluk kararının bu kısmına katılmıyoruz.”

69 Danıştay İDDK, E: 2016/3019, K: 2016/2625, T.22.09.2016

3.2.11. Dava 11:

Dava Tarihi : 29.07.2015

Mahkeme : İzmir 3.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2015/1152 E. – 2016/970 K. (bozmadan sonra 2017/1509 E., 2018/1422 K.)

Proje İsmi : Ayen Mordoğan RES

Dava Konusu : 29.06.2015 tarih ve 3915 sayılı ÇED Olumlu kararının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi davayı kabul etti ve ÇED Olumlu kararını iptal etti

(28.06.2016). Temyiz aşamasında Danıştay 14.Dairesi kararı bozdu (13.03.2017). İlk Derece Mahkemesi, yeniden yapılan yargılamada ÇED olumlu kararını bir kez daha iptal etti (01.11.2018). Danıştay 6.Dairesi iptal kararını onadı (08.05.2019). Karar kesinleşti.

Bu dava, RES türbinlerinin tarım alanları üzerinde kurulmak istenmesine ek olarak, türbinlerin yerleşim yerlerine yakınlığı da mahkemelerce ilk kez sorgulanan ve bu yönde karar verilen ilk mahkeme kararı olması açısından önemlidir.

İzmir 3.İdare Mahkemesi, 28.06.2016 tarihli iptal kararının gerekçesinde şu hususlara yer vermiştir.⁷⁰

“... davaya konu ÇED raporunda; proje alanında yapılacak incelemelerle bitkilerin tespitinin yapılarak listelerinin oluşturulmaması, yapılacak projenin bu bitkiler üzerindeki olası etkilerinin ortaya konulması, endemik bitkilerin tespit edilmesi durumunda bunların korunması için ne tür tedbirler alınacağına belirlenmesi gerekirken ÇED raporundan da açıkça anlaşıldığı üzere bitkilerin Türkiye Bitkileri Veri Servisindeki listeler taranarak bitki isimleri verilmiş olması ve bunların tehlike kategorileri belirtilmemesi, proje alanında yer alan faunaya ilişkin olarak bilirkişi raporunda referans gösterilerek belirtilen bir çok canlı türünün ÇED raporunda yer almamış olması ve buna ilişkin değerlendirilmenin yapılmaması nedeniyle incelemenin eksik olduğunun anlaşılması, kuşlara ilişkin raporun 2011 yılında yapılmış olması ve bu raporun yeni proje alanını kapsayıp kapsamadığının anlaşılabilmesi, gürültüye ilişkin olarak ÇED raporunda tek bir türbin'den ortaya çıkacak ses miktarının ölçülmesi yoluna gidilmesi ve proje alanında yer alan diğer türbinlerle daha önce yapılmış olan 15 türbinin birlikte çalışması sonucu ortaya çıkacak gürültü düzeyinin değerlendirilmesinin ÇED raporunda yer almaması nedenleriyle davaya konu ÇED olumlu kararı hukuka uygun bulunmamıştır”.

Danıştay 14.Dairesi, bu kararı şu gerekçe ile bozmuştur.⁷¹

“... bilirkişi heyetinde, proje alanının kuşların göç güzargahı üzerinde kalıp kalmadığı ve projenin yerel ve göçmen kuşlara etkisinin tespit edebilecek uzmanlık alanına sahip bir ornitolog bulunmadığı anlaşılmaktadır.... Bu açıklamalar ışığında; bilirkişi raporunun hükme esas alınabilecek nitelikte ve yeterlilikte olmadığı sonucuna varılmıştır... seçilecek bilirkişilerin projenin bulunduğu alana ve projeye yapılan itirazlara göre, değerlendirilmesi zorunlu olan ana konu başlıkları bakımından yeterli uzmanlığa sahip olması, tarafları tatmin edici ve adil bir yargılama yapılması açısından gerekliliktir. Bu durumda, İdare Mahkemesince; davacının iddiaları ve nihai ÇED raporunu hazırlayanların uzmanlık alanları da dikkate alınmak suretiyle, dava konusu ÇED Olumlu kararına konu faaliyetin, alanın niteliğine, tarım alanları, su kaynakları, duyarlı yörelere etkisi ile nihai ÇED raporunun ve alınacak önlemlerin teknik ve bilimsel açıdan yeterliliğinin tespiti amacıyla üniversitelerin ilgili bölümlerinden seçilecek biri çevre mühendisi olmak üzere, ziraat mühendisi, orman mühendisi, elektrik mühendisi, ornitolog ve flora-fauna uzmanı gibi uzmanlardan oluşturulacak yeni bir heyet ile keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması ve bunun sonucunda düzenlenecek raporun incelenmesi suretiyle karar verilmesi gerekmektedir...”

Bu bozma sonrası oluşturulan yeni bilirkişi heyetinin verdiği rapora istinaden, dava konusu ÇED Olumlu kararı, İzmir 3.İdare Mahkemesi'nce bir kez daha iptal edilmiştir. Kararın gerekçesi şu şekildedir:⁷²

“... her ne kadar dava konusu “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı'nda tarımsal yapı ve

71 Danıştay 14.D. E: 2016/9043, K:2017/1468, T. 13.03.2017

arazi kullanımı, fauna, ornitoloji açılarından bir eksiklik tespit edilememiş ise de; flora, orman ve orman örtüsü açısından; pek çok eksiklik barındırması ve alanın flora ve vejetasyon yönünden alanı yansıtmaması, rüzgar türbinlerinin can, mal emniyeti ve konfor üzerindeki yaratabileceği olumsuz etkiler dikkate alındığında, proje kapsamındaki 5 adet türbinden T20 türbini lokasyonunun en yakın yerleşim yerine 150 metre olması, T19 türbini lokasyonunun en yakın yerleşim yerine mesafesinin 313 metre olması nedeniyle uygun olmaması, yerleşim yerine 500 metre mesafenin altında kalan anılı 2 adet türbin açısından, oluşacak kümülatif çevresel gürültü değerlerinin sınır değerlerin üzerinde kalması nedenleriyle davaya konu “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı” hukuka uygun bulunmamıştır.”

İlk derece mahkemesinin ikinci kez verdiği iptal kararı, temyiz aşamasında bu kez Danıştay 6.Dairesi'nin kararı ile onanmış ve iptal kararı kesinleşmiştir.⁷³

3.2.12. Dava 12:

Dava Tarihi : 30.12.2016

Mahkeme : İzmir 6.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2016/1757 E. – 2016/1903 K.

Proje İsmi : Ayen Mordoğan RES

Dava Konusu : 30.11.2016 tarih ve 4407 sayılı ÇED Olumlu kararının iptali

Sonuç Özeti : İlk derece mahkemesi dava kabul etti ve ÇED Olumlu kararını iptal etti (24.11.2017). Temyiz aşamasında Danıştay 6.Dairesi kararı onadı (08.05.2019). Karar kesinleşti. Bu dava süreci de bu raporda daha önce defalarca dikkat çekilen bir uygulamaya, İdarenin mahkeme kararlarını etkisizleştirmek amacıyla, kararın hemen akabinde vermiş olduğu bir ÇED Olumlu kararına dayanmaktadır.

Ayen Mordoğan RES projesinin 29.06.2015 tarih ve 3915 sayılı ÇED Olumlu kararı, İzmir 3.İdare Mahkemesi'nin 28.06.2016 tarihli kararı ile iptal edilmesinden hemen sonra (Bkz. 2.3.1.10), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, aynı proje ile ilgili olarak 30.11.2016 tarihinde bir kez daha ÇED Olumlu kararı vermiştir. Bu ikinci ÇED Olumlu kararı için Karaburunlular bir kere daha dava açmak zorunda kalmışlardır.

İzmir 6.İdare Mahkemesi, 24.11.2017 tarihli kararı ile ikinci ÇED Olumlu kararını da iptal etmiştir. Gerekçede özellikle önemi doğa alanı, nadir türler, küresel ısınma ve iklim değişikliği, kümülatif etki ve gürültünün tespiti açısından önemli hususlara yer verilmiştir:⁷⁴

“dosyadaki bilgi ve belgelerle yukarıda yer verilen bilirkişi raporundaki açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde; 3 ÖDA (Önemli Doğa Alanı) kesişiminde, Karaburun ÖDA'nın içinde bulunmasının, alan içerisinde yapılan bir günlük keşifte Bilirkişi Raporunda bulunan Tablo 1 de belirlenen nadir türlerin bulunmuş olması, alanın 4 mevsimlik izleme ile ele alındığında daha fazla endemik ve nadir türe ev sahipliği yapabileceği olasılığını doğurduğu, alanın potansiyel orman alanı olduğu, alanda süksasyonel (sıralı gelişim) süreçlerin düzgün şekilde işlediği alan içerisinde gözlemlenen yeni kızılçam fideleri ile ortaya konduğu, bu bağlamda, alanda yapılacak inşaa çalışmalarının (türbin, ulaşım yolları vb.) doğal ekosistemin dinamikleri üzerine etkilerinin dikkate alınması gerektiği, keşif sırasında alan içi ve çevresinde doğal ekosistemin yeşil aksamını tüketen

72 İzmir 3.İdare Mh., E: 2017/1509, K: 2018/1422, T.01.11.2018

73 Danıştay 6.D. E: 2019/2375, K:2019/3801, T. 08.05.2019

74 İzmir 6.İdare Mh., E: 2016/1757, K: 2016/1903, T.24.11.2017

ve örtüyü çıplaklaştıran “meşe tırtılı” zararlısının son yıllarda bölgede popülasyon artışının dikkat çekici olduğu, özellikle bu zararlının küresel ısınma ve iklim değişikliğine paralel popülasyon artışının dikkat çekici olduğu, bölgede yer alan RES’lerin kümülatif etkisinin tür üzerine olası etkisinin dikkate alınması gerektiği, tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda idarenin kararının yeniden gözden geçirilmesinde fayda olacağına düşünülüyor, yapılan bilimsel araştırmalar ışığında mevzuatta yer almamasına karşın planda konumlandırılan türbin alanlarının yerleşim alanlarına yakın mesafede olduğundan yöre hassasiyetlerinin irdelenmesi gerektiğinin düşünülüyor, EPDK tarafından sınırlandırılmış alanın kısmen Mordoğan Göleti Göl Alanında, kısmen Mutlak Koruma Alanında, kısmen Kısa Mesafeli Koruma Alanında ve kısmen Orta mesafeli Koruma Alanında kaldığı, dolayısıyla Su Kirliliği Kontrol yönetmeliğine ilgili bölümlerde atıf yapılması gerektiği, içme suyu Şebeke hattı projesinin EPDK sahasında kaldığı, alandan geçen dere yataklarının üzerinden ulaşım hatları geçirme gerekliliğinin doğması durumunda ilgili kurumlardan izinlerin alınması gerektiği, alanda inşa edilecek sızdırmaz fosseptik projesinin taahhüt edilmesinin gerektiği, Flora, fauna, sosyo-ekonomik durum açısından sadece faaliyet alanına değil etki alanının tamamına bakılması gerektiğinden bölge hassasiyetleri yüksek bölge kategorisinde yer aldığı,, Bölgede 6 farklı firmaya ait RES projeleri yer aldığı, bu nedenle değerlendirme yapılırken bölgede yer alan diğer faaliyetlerin de sadece gürültü açısından değil flora, fauna, sosyo-ekonomik açıdan değerlendirilmesi gerektiği, bölgede yoğun konut yerleşimlerine göre gürültü değerlendirmesi yapıldığı, oysa bölge sayfiye alanı olup yazlık konutların olduğu yaz aylarında dinlenmek üzere gelenlerin olduğu bir bölgede bulunduğu, değerlendirmelerin bu kriterlere göre yapılması gerektiği, sonuç olarak dava konusu “Çevresel Etki Değerlendirilmesi Olumlu” Kararının flora, fauna ve çevresel açıdan uygun olmadığı belirlendiği anlaşıldığından dava konusu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ÇED İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü’nün 30.11.2016 tarih ve 19279 sayılı 30.11.2016 tarih ve 19279 sayılı “Çevresel Etki Değerlendirilmesi Olumlu” kararında hukuka uyarlık bulunmamıştır.”

İlk derece mahkemesinin verdiği iptal kararı, temyiz aşamasında bu kez Danıştay 6.Dairesi’nin kararı ile onanmış ve iptal kararı kesinleşmiştir.⁷⁵

3.2.13. Dava 13:**Dava Tarihi** : 04.12.2015**Mahkeme** : İzmir 6.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2015/481 E. – 2016/1337 K. (bozmadan sonra 2017/1222 E.-2018/59 K.)**Proje İsmi** : Lodos Karaburun RES**Dava Konusu** : 05.11.2015 tarih ve 4022 sayılı ÇED Olumlu Kararının iptali

Sonuç Özeti : Dava devam ederken, proje sahibinin üretim lisansını tadil etmesi ve türbin koordinatlarında değişiklik yapması üzerine, yeni duruma göre yeni bir proje dosyası hazırlanıp ÇED kararı alınması gerektiği gerekçesi ile davanın kabulüne ve ÇED kararının iptaline karar verildi (15.12.2016). Karar, bakanlıkça temyiz edildi. Danıştay 14.Dairesi temyiz incelemesi sonucunda bilirkişi heyetindeki yetersizlik gerekçesi ile kararı bozdu (13.06.2017). Dosyayı tekrar ele alan mahkeme, bu esnada proje hakkında 18.04.2017 tarih ve 4607 sayılı yeni bir ÇED Olumlu Kararı verildiği için, bu davada karar verilmesine yer olmadığına karar verdi (19.01.2018). Bakanlık kararı tekrar temyiz etti. Danıştay 14. Dairesi temyiz sonucunda verdiği kararla yerel mahkemenin kararını onadı (12.06.2018). Karar kesinleşti.

3.2.14. Dava 14:**Dava Tarihi** : 17.05.2017**Mahkeme** : İzmir 4.İdare Mahkemesi**Dosya No** : 2017/888 E. – 2018/469 K.**Proje İsmi** : Lodos Karaburun RES**Dava Konusu** : 18.04.2017 tarih ve 4022 sayılı ÇED Olumlu Kararının iptali

Sonuç Özeti : Bu davada da (2.3.1.12) bölümünde olanların bir benzeri yaşandı. Dava devam ederken, proje sahibinin tekrar başvuruda bulunup 27.02.2018 tarih ve 4985 sayılı ÇED Olumlu Kararı alması üzerine, Mahkeme bu davada karar verilmesine yer olmadığına karar verdi (19.04.2018). Bakanlık kararı temyiz etti. Danıştay 14.Dairesi temyiz sonucunda verdiği kararlar yerel mahkemenin kararını onadı (15.11.2018). Karar kesinleşti.

3.2.15. Dava 15:

Dava Tarihi : 29.03.2018

Mahkeme : İzmir 3.İdare Mahkemesi

Dosya No : 2018/491 E. – 2019/1000 K.

Proje İsmi : Lodos Karaburun RES

Dava Konusu : 27.02.2018 tarih ve 4985 sayılı ÇED Olumlu Kararının iptali

Sonuç Özeti : Mahkeme, proje alanının doğu bölümünde bulunan T-51; T-52; T-53; T-54; T-55; T-56, T-57, T-58 ve T-59 numaralı türbinlerin flora yapısı ile kuş yaşamı ve habitat alanlarına zarar verebileceği, söz konusu türbinlerin yapılmak istendiği alanın flora yapısı ve ornitolojik açıdan uygun olmadığı görüldüğünden, dava konusu “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı”nın hukuka uygun olmadığı sonucuna ulaşarak, dava konusu işlemin iptaline karar verdi. Danıştay 6.Dairesi, temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu 05.02.2020 tarihli kararında, ilk derece mahkemesinin iptal kararını bozdu ve davanın reddine KESİN OLARAK karar verdi. Davacılar Anayasa Mahkemesi’ne başvurdu. Başvuru henüz sonuçlanmadı.

Lodos Karaburun RES projesine yönelik bu dava ile yukarıda (3.2.13) ve (3.2.14) bölümlerinde alıntılanan 13 ve 14 nolu davaları birlikte değerlendirmek, bu proje açısından Karaburunlu davacıların kamu idareleri tarafından sürekli yenilenen işlemlerle nasıl ardi ardına dava süreçleri ile meşgul edildiklerinin görünür olması açısından zorunludur.

Bu projeye ilişkin dava süreçlerinde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, aynı proje için davalar devam ederken verdiği zincirleme ÇED Olumlu kararları ile dava süreçlerini boşa çıkartmaya, Karaburunlu davacılar ise her bir kararla birlikte yeni davalar açarak yasal süreci ısrarla ayakta tutmaya etmeye çalışmışlardır. Ortada adeta bir “kaç-kovala” halinin yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Lodos Karaburun RES projesi için 05.11.2015, 18.04.2017 ve 27.02.2018 tarihlerinde üç kez ÇED Olumlu kararı vermiştir.

En son görülen dava, 27.02.2018 tarihli karara ilişkindir. Bu davada İzmir 3.İdare Mahkemesi, 17.07.2019 tarihli esas hakkında vermiş olduğu kararda, dava konusu ÇED Olumlu kararını şu gerekçelerle iptal etmiştir:⁷⁶

“... her ne kadar dava konusu “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı”nda “Elektrik Mühendisliği, Çevre Mühendisliği, Ziraat Mühendisliği, Fauna ve Ormancılık faaliyetleri açısından” bir eksiklik tespit edilememiş ise de; “Flora yapısı ve ornitolojik açıdan”; proje alanı sınırları içinde yeni yapılması planlanan 28 türbin alanının flora yapısı ve ornitolojik açıdan uygun özellikte olmasına rağmen doğu bölümünde bulunan T-51; T-52; T-53; T-54; T-55; T-56, T-57, T-58 ve T-59 numaralı türbinlerin flora yapısı ile kuş yaşamı ve habitat alanlarına zarar verebileceği, söz konusu türbinlerin yapılmak istendiği alanın flora yapısı ve ornitolojik açıdan uygun olmadığı görüldüğünden, dava konusu “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı”nın hukuka uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.”

Bu kararın Bakanlıkça temyiz edilmesi üzerine, Danıştay 6.Dairesi, 02.02.2020 tarihinde verdiği karar ile ilk derece mahkemesinin kararını bozmakla yetinmeyip, ilk derece mahkemesinin yerine geçerek, davayı da esastan ve itiraz yolu kapalı olacak şekilde, kesin olarak reddetmiştir.⁷⁸

Danıştay’ın gerekçesi şöyledir:

“...Yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda; bilirkişi raporunda yer verilen floraya yönelik değerlendirmeler ile ornitoloji yönünden yapılan değerlendirmelerin, ÇED raporunu kusurlandırıcı nitelikte bulunmadığından ÇED raporu kapsamında yapılan çalışmaların ve projenin olumsuz çevresel etkilerinin en aza indirilmesi için öngörülen önlemlerin bilimsel esaslara göre yeterli olduğu

⁷⁶ İzmir 3.İdare Mh. E: 2018/491, K.2019/1000, T. 17.07.2019

⁷⁷ Danıştay 6.D. E.2019/19280, K: 2020/1084, T. 02.02.2020,

sonucuna varılmıştır. Bu itibarla; dava konusu ÇED Olumlu kararında hukuka aykırılık, işlemin iptali yolundaki temyize konu İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır...”

Kararın kesinleşmesi üzerine davacılar, 14.07.2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Anayasa Mahkemesi başvuru hakkında henüz bir karar vermemiştir. Raporu dikkatli takip edenler, Danıştay 6.Dairesi’nin ilk derece mahkemesi kararını bozup, ayrıca ilk derece mahkemesi yerine geçerek, davayı reddetmesi ve bu kararın itiraza kabil olmaması sebebiyle ortaya çıkan hukuksuzluk ve adil yargılanma hakkı ihlali halinin, raporda (3.2.4) numaralı başlık altında açıklanan Sarpıncık RES davasında ortaya çıkan hak ihlalinin bir tekrarı olduğunu fark edeceklerdir.

Neticede davacıların adil yargılanma hakları, Karaburun RES süreçleri esnasında Danıştay Daireleri tarafından yapılan temyiz incelemesi esnasında, aynı yöntemle ve aynı gerekçelerle, bir kez daha ihlal edilmiştir.

Lodos Karaburun RES süreçlerinin doğurduğu adil yargılanma hakkı ihlaline ait açıklamalar, (3.2.4) nolu bölümdeki Sarpıncık RES dava sürecinin adeta bir kopyası mahiyetinde olduğundan, bu ihlale ilişkin açıklamalarda tekrara düşmemek için (3.2.4) bölümünde atıf yapmakla yetinilmiştir.

Bir önceki AYM kararının başvuru tarihinden 4 yıl sonra verildiği dikkate alındığında, aslında AYM sürecinin kendisi dahi makul sürede yargılanma hakkının ihlali haline gelmişken, 4 yıl sonra gelecek bir karar, hukuksuzluğun tespiti ve tarihe not düşme dışında, faaliyette olan proje için ne yazık ki bir etki doğurmayacaktır.

Şüphesiz ki AYM kararı sonrasında yargılama süreçleri yeniden şekillenebilir. Ancak burada sorulması ve cevaplandırılması gereken asıl soru şudur; Karaburunlu yurttaşların bir 4 yıl daha bu dava süreçlerini sürdürecektir parasal güçleri ve moral motivasyonları kalmış mıdır? Bir 4 yılın sonunda ÇED olumlu kararı bir kez daha iptal edildiğinde, önekilere olduğu gibi kamu idaresinin bu mahkeme kararının da arkasından dolanıp, yatırımcı şirket için bir altıncı, bir yedinci, bir sekizinci ÇED Olumlu kararını vermeyeceğinin garantisi var mıdır? Yurttaşlarla ve doğa ile inatlaşmayan, insan ve doğa haklarına saygılı bir kamu idaresi etiği nasıl garanti altına alınacaktır?

● SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu raporda, 2014-2020 yılları arasında **İzmir’in Karaburun Yarımadası’nda** projelendirilen rüzgar enerji santralleri (RES), iklim değişikliği ile mücadelede uyumsuzluk (**maladaptation**) **örneği** olarak ele alınmış ve yol açtığı hak ihlalleri, dava süreçleriyle birlikte incelenmiştir.

Kamu idarelerinin yenilenebilir enerji projelerine bakışını iklim krizi ile mücadelede uyumlu bir **politika eksenine** taşımaması haline, yakın gelecekte yenilerinin ortaya çıkması pek muhtemel olan dava süreçlerinden ve bu dava süreçlerinin arka planlarından örnekler verilmiştir.

Raporda incelenen dava süreçleri, hem kamu idarelerinin hem de yargı sisteminin çok ciddi yapısal sorunlar içinde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Çevre mevzuatının sürekli olarak doğa koruma politikalarının aleyhinde değişmesinin yanında, mevcut mevzuatı dahi var olduğu şekliyle uygulamama yönündeki ısrar, **yasal zorunlulukları** göz ardı etme, mevzuata aykırı karar ve uygulamalar, mahkeme kararlarına uymamaktaki ısrar, üzerinde durulması gereken ciddi sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Kamu idarelerinin, davaların açılmasına sebep olan izin/karar süreçlerindeki planlama, denetim ve kontrol sorumluluğunu yerine getirmediği, adeta bu sorumluluğu yargıya havale ettiği görülmektedir. Ne var ki gerek yasal düzenleme eksikliği ve gerekse mahkemelerin iklim krizine, nedenlerine ve sonuçlarına dair bütünlüklü bir bakış açısından yoksun oluşu, yurttaşların yargısal yollarla hak elde etme çabalarını

büyük ölçüde sonuçsuz bırakmaktadır.

Raporda görüldüğü üzere, açılan davalar ve yaşanan yargı süreçleri, tek başına kamu politikalarının **iklim krizi** ile uyumlu politikalar haline dönüşmesine ve idarenin hukuka aykırı tutumuna son vermeye yetmemekte ve etkili bir çözüm sunmamaktadır.

Yenilebilir enerjiye yönelik uygulamaların iklim kriziyle mücadelede bir yöntem olduğu, bu uygulamaların mevcut krizleri derinleştirmemesi ve bütüncül bir politikanın parçası olması gerektiği açıktır.

Bu kapsamda **Karaburun özelindeki RES** uygulamalarından yola çıkarak, iklim krizi ile mücadelede desteklenmesi gereken bir yöntem olarak yenilenebilir enerji üretim politikalarındaki uyumsuzluğa yönelik çözüm önerilerini, üç ana başlıkta toparlamak mümkündür.

● 4.1. Kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması yönünden öneriler:

++Yenilenebilir enerji uygulamaları, iklim değişikliği ile mücadele politikası ile uyumlu olmalıdır. Enerji üretim modelinin “yenilenebilir” olarak tanımlanması, tek başına iklim krizi ile mücadele için yeterli değildir.

++Doğa merkezli (ekosantrik) çözümlerden, gıda ve su güvenliğinin sağlanmasına, sosyal ve ekonomik olarak kırılgan gruplar, kırsal topluluklar için yerel kalkınma, adalet, eşitlik, toplumsal cinsiyet ilişkileri gibi temel prensiplerin yeniden tanımlanmasına yönelik dönüşümsel uyum politikalarının üretilmesi gerekmektedir.

++Yerelin ihtiyaçlarını, yerel kalkınma ekonomilerini ve doğasını yok sayan yenilenebilir enerji uygulamalarının, insan ve doğa hakları ihlallerine yol açtığına farkına varılmalıdır.

++İklim değişikliğinin insan haklarına etkileri her aşamada analiz edilmeli ve buna uygun politikalar üretilmelidir. İnsan Hakları Eylem Planı’ndaki (İHEP) hedefler hayata geçirilmelidir.⁷⁸

İHEP’te 8.AMAÇ ana başlığı, “Kırılgan Kesimlerin Korunması ve Toplumsal Refahın Güçlendirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, Hedef 8.7’de “Sağlıklı ve Yaşanabilir Çevrenin Korunması” bir alt hedef olarak belirlenmiş ve bu hedefin ilk faaliyeti olarak “İklim değişikliğinin temel insan haklarına etkileri analiz edilecek ve sonuçlar kamu politikaları oluşturulurken dikkate

alınacaktır.” denilmiştir. (Faaliyet 8.7.a.)

Bu faaliyetten sorumlu kurumun, bu alanda en büyük hak ihlali üreten kurum olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak belirlenmiş olması, dikkat çekicidir. Yine de iklim değişikliği meselesinin, İnsan Hakları Eylem Planı’nda hak ihlali doğuran bir mesele olarak doğrudan ele alınmış olması önemlidir.

78 İzmir 3.İdare Mh. E: 2018/491, K.2019/1000, T. 17.07.2019

● 4.2. Yasal düzenlemeler yönünden öneriler:

//////
++RES türbinlerinin en yakın yerleşim yerine olan yaklaşma (setback) mesafelerine dair yasal düzenlemeler gecikmeksizin yapılmalıdır.

++İklim değişikliği ile mücadelede korunması gereken en önemli alanlardan olan karbon yutak alanları (orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları ve sulak alanlar) üzerinde, yenilenebilir dahi olsa enerji üretim santrallerine izin verilmemelidir. Bu sebeple, yasal mevzuatta bu olumsuzluğa yol açan istisnalar kaldırılmalı, iklim değişikliği ile mücadeleye uygun yeni yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

++Karaburun RES dava süreçlerinde davacılar, bu güne kadar sadece dava harçları, posta giderleri, keşif ve bilirkişi ücretleri karşılığında 38.000.-TL'ye yakın dava masrafı yapmak zorunda kalmışlardır.

Hukuk Usulü Kanunu md. 325 hükmü gereğince, “Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvuru deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineye ödenmesine hükmedilir.” düzenlemesi yer alsa da bu düzenlemenin, yüksek dava masrafları nedeniyle adalet erişiminin engellenmesi sorununda tam bir koruma sağlamadığı açıktır. Bu sebeple, çevre/iklim davaları olarak tanımlanacak dava tiplerinin dava harç ve masraflarından tamamen muaf olması yolunda yasal

düzenleme yapılmalıdır.

++Kamu idarelerinin mahkeme kararları ile iptal edilen projelerine tekrar tekrar ÇED izinleri vermesine dayanak sağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2009/7 sayılı genelgesi iptal edilmelidir. 2009/7 sayılı genelgeyle, normlar hiyerarşisinde ondan daha üst konumda bulunan ÇED Yönetmeliği'nin ve Çevre Kanunu'nun tanıdığı yetkiler aşılmakta ve kesinleşmiş mahkeme kararları devre dışı bırakılmaktadır.⁷⁹

++İstisnai bir yol olan acele kamulaştırma yolunun özellikle enerji yatırımları için sıradan bir uygulama haline gelmesine yol açan muğlak düzenlemeler yasal metinlerden çıkarılmalı ve bu yöntemin gerçekten de istisnai bir yol olarak yeniden tanımlanıp uygulanması sağlanmalıdır.

++T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanı tarafından yapılan bir açıklamayla çalışmalarına başlanıldığı bildirilen İklim Kanunu, sivil toplumun ve meslek odalarının eşit, şeffaf ve demokratik katılımıyla hazırlanmalı ve vakit geçirilmeksizin kabul edilmelidir.⁸⁰

++Yeni anayasa çalışmalarında, iklim değişikliği ile mücadeleye ve doğa haklarına yönelik düzenlemeler mutlaka ayrı bir başlıkta yer almalıdır. Doğa'nın bir hak süjesi olarak anayasal ve yasal metinlerde yer almasının hukuki araç ve imkanları oluşturulmalıdır.

79 https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2009-7_say-1_gelge-20180729174058.pdf

80 <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/hepimizin-iklim-i-hepimizin-gelecegi--81604>

● 4.3. Adalete erişim ve yargısal süreçler yönünden öneriler:

++++Yargı kurumunun iklim krizi ile mücadele bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır. Adalet Bakanlığı tarafından 30 Mayıs 2019’da kamuoyuna açıklanan Yargı Reformu Stratejisi’nde, “FAALİYET 4.3.b” başlığı altında, 2022’ye kadar, ihtisas gerektiren çevre, imar ve enerji gibi alanlarda özel mahkemeler kurulacağı ifade edilmiştir.⁸¹

Kurulacak bu özel ihtisas mahkemelerinde görev yapacak üyelere, ekosantrik bir bakış açısı, iklim krizi ile mücadele politikaları ve ülkemizin üstlendiği yükümlülükler konularında bir alt yapı kazandırılması şarttır. Aksi halde bu özel yetkili mahkemelerin, doğanın Devlet Güvenlik Mahkemeleri’ne dönüşmeleri ve kararlarıyla ekolojik yok oluşa giden yolun taşlarını döşemeleri işten bile değildir.

++++Dava sürecinde /idarenin taraf rolü değiştirilmelidir. Çevre mevzuatına dayanılarak açılan davaların ağırlığını, idari işlemin (Bakanlığın ÇED kararlarının, imar planlarının, lisans izinlerinin...) iptali davaları oluşturmaktadır. Bu davalarda davalı taraf kamu idaresi olurken, yatırımcı şirketler de davalı idare yanında davaya müdahil olmaktadır. Bu yasal kurgu nedeniyle yargılama süreci, kaçınılmaz olarak kamu idaresinin yatırımcının menfaatlerinin savunuculuğunu üstlendiği, yatırımcının kazancının kamu yararı olarak tanımlandığı bir istikamette yol almaktadır.

Çevrenin korunması hususunda kendisine yasal yükümlülükler üstlenen idare, bu sorumluluğunu görmezden gelerek, dava konusu edilen sorunun yol açtığı toplumsal maliyeti göz ardı etmektedir. Yatırımcının menfaati idarenin desteklediği yatırımlar adeta ‘milli menfaat’ haline getirilmekte, yatırıma karşı çıkmak “vatan

hainliği” olarak etiketlenerek, dava açan vatandaşlar ve hak savunucuları tehlikeli bir biçimde ötekileştirilmekte, adeta hedef haline getirilmektedir.

Oysa Yargıtay 10.Hukuk Dairesi’nin E.2012/18447, K.2012/25721, K.T.14.12.2012 kararında, “... Hükmün üçüncü kişiye etkisi doğrudan olabileceği gibi dolaylı da olabilir. Ne var ki bu etki hukuki olmalıdır. Sırf ekonomik yarar, hukuki yararın varlığı için geçerli ve yeterli değildir...” demiştir. Gerçekten de hukuki zeminde bir yatırımın, işletmenin çıkarı ile kamunun çıkarı bir ve aynı şey değildir. Bir işletme, kendinin kâr elde etmesinden fazlasını düşünmek zorunda değildir. İdare ise bir faaliyetten elde edilecek gelirle, bu faaliyetin yürütülmesi sonrasında ortaya çıkacak kamusal zarar arasındaki dengeyi önceden hesaplamak göz önünde bulundurmak zorundadır.

Danıştay 14. Dairesi’nin 2011/13522 E. ve 2013/4 K. sayılı kararında da açıkça belirtildiği üzere “İktisadî gelişme sadece ekonomik büyüme değildir aynı zamanda kültür varlıklarının ve doğal kaynakların korunmasıdır.” Bu nedenle, bir yatırımın kamu yararına sahip olup olmadığına yönelik değerlendirme, sadece elde edilecek gelirin düzeyi veya yatırımın büyüklüğü ile ölçülemez. Bu yüzden, ekonomik olan, ekolojik de olmak zorundadır.

Bu sebeple devletin sadece yatırımcının yanında yer aldığı ve yurttaşı ile çatıştığı bu tuhaf dava kurgusundan vazgeçilmesi şarttır. Bu tür davalarda, idarenin, yatırımcının savunucusu olma rolünü terk edeceği ve menfaatleri çatışan gerçek tarafların yani mağdur vatandaş ve yatırımcının arasında

81 <https://yargireformu.adalet.gov.tr/Resimler/eylemplani.pdf>

tarafsız bir pozisyonunda kalacağı yargılama usulüne dair yasal düzenlemeler, acilen hayata geçmelidir.

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlanmalı ve korunmalıdır.

Hukuk devleti, en kısa tanımıyla faaliyetlerinde hukuk kurallarına bağlı olan, vatandaşlarına hukukî güvenlik sağlayan devlet demektir. Bir başka tanımda hukuk devleti, vatandaşların hukukî güvenlik içinde buldukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistem olarak belirtilmiştir.

İptal davasının amacının hukuk devletini kaim kılmak olduğu; iptal davasında davacının rolünün idarenin hukuka ve kanuna aykırı işlemlerini ortadan kaldırmak suretiyle idarenin hukuka bağlılığını sağlamak ve böylece hukuk düzenini korumaktan ibaret bulunduğu; dikkate alındığında, iptal davası ve hukuk devleti arasındaki ilişki, oldukça berrak bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Ne var ki bu ilişki ve denge, siyaset kurumunun yargıya yönelik orantısız müdahaleleri ile ciddi bir şekilde dejenerasyona uğramıştır. Bugün ülkenin en önemli sorunlarından bir tanesinin adalete güven sorunu olduğu tartışmasızdır. Hukukun Üstünlüğü Endeksi 2020 raporunda Türkiye, 128 ülke arasında 107. sırada yer almaktadır.⁸²

Siyaset, yürütme ve yargının iç içe girdiği bir ilişki biçimi, yargıya olan güvensizliğinin kaynağını işaret etmesi açısından önemlidir. Bu yüzden, yargı organlarının tarafsızlığını ve bağımsızlığını gerçekten güvence altına alan yasal düzenlemeler acilen hayata geçirilmelidir.

⁸² <https://kronos34.news/tr/hukukun-ustunlugu-endeksi-2020-turkiye-bircok-afrika-ulkesinin-gerisinde/>

● KAYNAKÇA

1. Türkeş, M., Sümer, U. M. ve Çetiner, G. 2000. 'Küresel iklim değişikliği ve olası etkileri', Çevre Bakanlığı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Seminer Notları (13 Nisan 2000, İstanbul Sanayi Odası)
2. Dr. Mahir E. Ocak, <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/2020-en-sicak-yil-rekorunu-egale-etti>
3. <http://berkeleyearth.org/global-temperature-report-for-2020/>
4. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) "İklim Değişikliği 2007: Etkiler, Uyum ve Kırılganlık" başlıklı 4. Değerlendirme Raporu, <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>
5. Dr. Nuran Talu, İklim Değişikliğinin Etkileri ve Uyum, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Eğitimleri, 9 Şubat 2021,
6. https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf
7. <https://www.shura.org.tr/2030-yilina-dogru-turkiyenin-optimum-elektrik-uretim-kapasitesi/>
8. https://sp.enerji.gov.tr/ETKB_2019_2023_Stratejik_Plani.pdf
9. <https://www.enerjigunlugu.net/d/file/mw100-tr-2021-rapor.pdf>
10. <https://www.enerjigunlugu.net/d/file/mw100-tr-2021-rapor.pdf>
11. <https://www.ipcc.ch/report/ar4/wg2/>
12. <http://www.bozcaada.gov.tr/gorulecek-yerler>"Bozcaada Rüzgar Enerji Santrali, yaklaşık 30.000 kişinin elektrik ihtiyacını karşılayan, Türkiye'nin en büyük rüzgar enerji santralidir. Aynı enerjiyi üretecek bir kömür santraline göre türbin başına 82.000 ağaca eşdeğer oksijen tasarrufu sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu 17 türbin burada 1.400.000 ağaçlık bir orman yaratmıştır."
13. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg2/>
14. ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, İzmir "Karaburun Yarımadası" Öneri Özel Çevre Koruma Bölgesi İnceleme ve İlan Gerekçe Raporu, Ağustos 2013
15. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190315-1.pdf>
16. ÇŞB Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 25.07.2019 tarih ve E.88655 sayılı yazısı
17. <https://izmir.csb.gov.tr/imar-plani-duyurusu-karaburun-catalkaya-duyuru-415373>
18. <http://lodoskaraburun.com/pdf/teknikolmayanozet.pdf>
19. <https://izmir.tarimorman.gov.tr/Menu/90/2018-Yili>
20. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/file/hes%20ilke%20karar%C3%84%C2%B1.pdf>
21. https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_RES_ilke_karari_25_1_2017.pdf
22. [https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_GES_ilke_karari_25_1_2017\(2\).pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/Dogal_sit_GES_ilke_karari_25_1_2017(2).pdf)
23. "Yutak" kavramı ilk olarak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 1.8. maddesine göre, "bir sera gazını, bir aerosolü veya bir sera gazının oluşumunda rolü bulunan bir öncü maddeyi atmosferden uzaklaştıran herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizma" anlamında tanımlanmıştır (UNFCCC, 1992). Yutak Alanları kavramı ilk olarak LULUCF Kılavuzunda altı gruba ayrılmıştır. Bunlar; orman alanları, çayır ve mera alanları, tarım alanları, sulak alanlar, yerleşim alanları ve diğer alanlar olarak ifade edilmektedir (IPCC, 2003)..
24. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/ikiBes-Ulusal-Bildirimi.pdf>
25. https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Altinci_Ulusal_Bildirimi.pdf
26. [https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/StratejikPlan/Orman%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20Stratejik%20Plan%20\(2019-2023\).pdf](https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/StratejikPlan/Orman%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20Stratejik%20Plan%20(2019-2023).pdf)
27. https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Iklim_Degisikligi_Uyum_Stratejisi_ve_Eylem_Plani.pdf
28. 2017 yılı verilerine göre, <https://izmir.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C4%B0statistikler%202018/%C3%87izelge%2013-%C4%B0%C3%A7eler%20Cins%20Baz.%20Hay.%20Var.%20ve%20S%C3%BCt%20%C3%9Cretimi.xlsx>
29. http://izka.org.tr/wp-content/uploads/pdf/14_yarimada_kalkinma_stratejisi.pdf
30. <https://vimeo.com/510262849/81d442c856>

31. <http://izmirintarihisenyaz.izmir.bel.tr/wp-content/uploads/2018/04/YarimadaKilKecileri.pdf>
32. Adile Arslan Avar, Yağmur Özcan Cive“Karaburun Yarımadası’nda Doğanın Metalaşması ve Mülksüzleştirme Yoluyla Birikim”,Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağ17. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, 10-12 Eylül 2020 Mersin
33. <https://ekolojibirligi.org/karaburun-kil-kecisi-res-kurbani/>
34. Bkz. dipnot 31
35. Danıştay 6.D. 11.03.2015 T.,2014/7505 E. – 2015/1149 K.,
Danıştay 6.D.04.07.2011 T, 2011/5000 E.,
Danıştay 6.D. 19.06.2013 T., E: 2011/6395, K: 2013/4306,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140523.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140524.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140531.htm>
37. <https://www.resmigazete.gov.tr/18.04.2019>
38. Karaburun Kaymakamlığı’nın 14.08.2013 tarih ve 1339 sayılı yazısı
39. <http://www.windaction.org/posts/15632-vestas-mechanical-operating-and-maintenance-manual-v90-3-0mw-turbine#.VLPoEyfD61M>
40. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/43316/E92845.pdf
41. CHP İzmir Milletvekili Tacettin Bayır’ın RES türbinlerinin insan sağlığına olumsuz etkileri ve yerleşim yerlerinden uzaklıklarına (setback mesafeleri) ilişkin 18.05.2016 tarih 7/5770 esas numaralı yazılı soru önergesi
42. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın 01.09.2016 tarih ve 64272063-610-23467 sayılı yazısı
43. WWF Türkiye 10.02.2014 tarih ve 57 sayılı yazı
44. Gold Standard Vakfı’nın Karaburun Kent Konseyi’ne gönderdiği 24.10.2014 tarihli yazı
45. Gold Standard Vakfı’nın yatırımcı firmaya gönderdiği 18.06.2015 tarihli yazı
46. Gold Standard Vakfı’nın yatırımcı firmaya gönderdiği 15.08.2016 tarihli yazı
47. 14.01.2019 tarih ve 615 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı
48. İzmir Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü’nün 20.09.2019 tarihli jeolojik etüt raporu
49. <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2019/05/21/karaburunda-bir-anda-ortaya-cikan-afet>
<http://www.karaburunkentkonseyi.org/yaylakoyun-afete-maruz-bolge-ilan-edilmesine-iliskin-karaburun-kaymakamligindan-talepte-bulunduk/>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/1965te-cikarilan-afet-yasasi-simdi-uygulanmak-istiyor-1404134>
50. <http://www.karaburunkentkonseyi.org/yaylakoyun-basina-gelen-en-buyuk-afet-lodos/>
51. TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, İzmir İli Karaburun İlçesi Yaylaköy Heyelan İnceleme Raporu, 09.09.2019
52. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ced-davalari-yatirim-dusmani-40075575>
53. <https://beyazgazete.com/haber/2010/10/24/bakan-eroglu-hes-lere-karsi-cikmak-cinnettir-363629.html>
<https://beyazgazete.com/haber/2010/9/2/enerji-ve-tabii-kaynaklar-bakani-yildiz-hes-lere-karsi-cikanlarin-bir-kisminin-avrupa-dan-finansa-edildigini-biliyoruz-950010.html>
<https://yesilgazete.org/dogayi-koruyanlar-vatan-hainiyemis/>
<https://www.arkitera.com/haber/cevre-bakani-put-yapmisiz-cevreyi-sermayenin-onunu-acacagim-gidip-yapsinlar/>
54. <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/sizin-gelecek-nesillerinizin-yasam-hakkini-size-ragmen-savunuyoruz-68957>
55. <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/06/02/karaburun-yarimadasinda-neden-her-seferinde-sirketler-kazaniyor>
56. Danıştay 13. D. E: 2016/3058, K: 2017/3787, T. 14.12.2017
57. Ankara 14.İdare Mh. E:2015/2529 E. - K.:2016/3041, T. 05.10.2016

58. İzmir 5.İdare Mh. E:2015/403, K: 2015/1646, T. 22.10.2015
59. Danıştay 14.D., E: 2015/11075, K: 2016/2301, T. 29.03.2016
60. AYM, Agah Aral ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No: 2016/13031, Karar T.: 29/9/2020
61. Danıştay 6.D, E: 2020/10746, K: 2020/13387, T. 22.12.2020
62. İzmir 1.İdare Mh. E:2015/738, K:2016/322, T.24.02.2016
63. Danıştay 6.D. E: 2016/6401, K: 2018/9335, T. 15.11.2018
64. İzmir 1.İdare Mh. E:2019/894, K:2020/1776, T.30.12.2020
65. AYM kabul edilmezlik kararı, Başvuru No: 2017/34611, Karar T. 04.06.2018
66. İzmir 5.İdare Mh. E: 2016/836, K: 2017/1832, T. 30.11.2017
67. İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi, E: 2018/466, K: 2018/947, T. 11.10.2018
68. İzmir BAM 3.İdari Dava Dairesi, E: 2017/542, K: 2017/485, T. 17.10.2017
69. Danıştay İDDK, E: 2016/3019, K: 2016/2625, T.22.09.2016
70. İzmir 3.İdare Mh., E: 2015/1152, K: 2016/970, T.28.06.2016
71. Danıştay 14.D. E: 2016/9043, K:2017/1468, T. 13.03.2017
72. İzmir 3.İdare Mh., E: 2017/1509, K: 2018/1422, T.01.11.2018
73. Danıştay 6.D. E: 2019/2375, K:2019/3801, T. 08.05.2019
74. İzmir 6.İdare Mh., E: 2016/1757, K: 2016/1903, T.24.11.2017
75. Danıştay 6.D. E: 2019/2342, K:2019/3800, T. 08.05.2019
76. İzmir 3.İdare Mh. E: 2018/491, K.2019/1000, T. 17.07.2019
77. Danıştay 6.D. E.2019/19280, K: 2020/1084, T. 02.02.2020
78. <https://insanhaklarieylemlani.adalet.gov.tr/>
79. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2009-7_say-l_genelge-20180729174058.pdf
80. <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/hepimizin-iklim-i-hepimizin-gelecegi--81604>
81. <https://yargireformu.adalet.gov.tr/Resimler/eylemlani.pdf>
82. <https://kronos34.news/tr/hukukun-ustunlugu-endeksi-2020-turkiye-bircok-afrika-ulkesinin-gerisinde/>

